

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI

**DULKADİR BEYLİĞİ'NDE
MÜDARA SİYASETİ (1337-1515)**
Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Sinan TEPE

İstanbul, 2024

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TARİH ANABİLİM DALI
TARİH BİLİM DALI

**DULKADİR BEYLİĞİ'NDE
MÜDARA SİYASETİ (1337-1515)**
Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Sinan TEPE

Öğrenci No
2120056005

ORCID ID
0000-0002-6779-5624

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Suat KAYMAK

İstanbul, 2024

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Dulkadir Beyliği’nde Müdara Siyaseti (1337-1515)**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun bir şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içerisinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 10.06.2024

Sinan TEPE

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

13.06.2024

Enstitümüz *Tarih* Anabilim Dalı *Tarih* Programı yüksek lisans öğrencilerinden 2120056005 numaralı *Sinan TEPE*'nin "*İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim – Öğretim Yönetmeliği*"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak, Enstitümüze teslim ettiği "*Dulkadir Beyliği'nde Müdara Siyaseti (1337-1515)*" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 28/05/2024 tarih ve 2024/24 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, İstanbul Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince 45 dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında "*OYBİRLİĞİ*" ile "*KABUL*" kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Su*** KA***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi So*** DU***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Ke** Kö*** KA***
(İstanbul Topkapı Üniversitesi)

Ad ve Soyadı : Sinan TEPE
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Suat KAYMAK
Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans (Tezli), 2024
Alanı : Tarih
Anahtar Kelimeler : Dulkadir Beyliği, Memlûkler, Osmanlılar, Safevîler, Müdara.

ÖZ

DULKADİR BEYLİĞİ'NDE MÜDARA SİYASETİ (1337-1515)

11. yüzyılın ortalarında Türkmenlerin Anadolu'ya göç etmesi, bölgenin demografik yapısını değiştirdiği gibi bölgesel nitelikte beyliklerin kurulmasına da zemin hazırlamıştır. 1337 yılında Memlûklerin Elbistan nâibi olarak tayin ettiği Zeyneddin Karaca Bey, bölgedeki otorite boşluğundan faydalanarak Dulkadir Beyliği'nin temellerini atmıştır.

Dulkadir mülkünün erken dönem beyleri, Memlûk otoritesine karşı oluşan her ittifaka katılarak bağımsızlık yolunda mücadele etmişlerdir. Bu mücadele sırasında topraklarını Memlûklerden korumak için müdara siyasetine başvurmuşlardır. 1390-1398 yıllarında Sevlî Bey'in, Emîr Timur'a meyketmesiyle başlayan süreç müdara siyasetine yeni bir boyut kazandırmıştır. Akabinde Osmanlılarla müttefik olan Dulkadir beyleri, bölgede siyasi bir güç olmak için Memlûk-Osmanlı mücadelesinden faydalanmışlardır.

Bozkurt Bey saltanatında devam eden müdara siyaseti, 16. yüzyılın başlarında Azerbaycan-İran havalisinde kurulan Safevî Devleti'ne karşı da uygulanmıştır. Bozkurt Bey, Osmanlı-Safevî çekişmesinde tarafını belli ederek müdara siyasetinin sonunu hazırlamıştır. Nihayet 1515 Turnadağ Muharebesi'yle Dulkadir topraklarını ele geçiren Osmanlılar, bölgeyi Osmanlı'nın bir vilayetine dönüştürmüştür.

Name and Surname : Sinan TEPE

Supervisor : Asist. Prof. Dr. Suat KAYMAK

Degree and Date : Master's (Thesis), 2024

Major : History

Keywords : Dulkadir Principality, Mamluks, Ottoman Empire, Safavids, Mudara

ABSTRACT

POLITICS OF MUDARA IN DULKADIR PRINCIPALITY (1337-1515)

The migration of Turkmens to Anatolia in the middle of the 11th century not only changed the demographic structure of the region, but also paved the way for the establishment of regional principalities. Zayn al-din Karaca Bey, who was appointed as the regent of Elbistan by the Mamluks in 1337, laid the foundations of the Dulkadir Principality by taking advantage of the authority vacuum in the region.

The early beys of the Dulkadir estate fought for independence by participating in every alliance against the Mamluk authority. During this struggle, they resorted to the policy of defense to protect their lands from the Mamluks. The process that started with Sevli Bey's inclination towards Emîr Timur in 1390-1398 added a new dimension to the politics of defense. Subsequently, the Dulkadir Beys, who were allied with the Ottomans, took advantage of the Mamluk-Ottoman struggle to become a political power in the region.

The policy of intervention, which continued in the reign of Bozkurt Bey, was also applied against the Safavid State, which was established in the Azerbaijan-Iran region at the beginning of the 16th century. Bozkurt Bey prepared the end of the policy of defense by showing his side in the Ottoman-Safavid conflict. Finally, the Ottomans, who captured the lands of Dulkadir with the Battle of Turnadağ in 1515, turned the region into a province of the Ottomans.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

KISALTMALAR..... iii

SÖZLÜK..... iv

GİRİŞ 1

1. DULKADİR BEYLİĞİ’NİN TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

1.1. Dulkadir Beyliği’nin Maraş Havalisinde Teşekkülü 5

1.1.1. Selçuklu Hâkimiyetinden Memlûkler Dönemine Kadar Maraş’ın Siyasi Durumu 5

1.1.2. Maraş Havalisinde Dulkadir Beyliğini Kuran Türkmen Aşiretleri 10

1.2. Dulkadir Beyliği Tarihinin Genel Hatları..... 17

1.2.1. Dulkadir İsminin Menşei ve Hanedanın Kökeni 18

1.2.2. Dulkadir Beyliği’nin Siyasi Tarihine Kısa Bir Bakış..... 21

2. DULKADİR BEYLİĞİ’NDE MÜDARA SİYASETİ (1337-1480)

2.1. Müdara Siyaseti ve Dönemin Kaynaklarındaki Yeri 33

2.1.1. Müdara Kavramı..... 33

2.1.2. Müdara Siyasetinin Osmanlı Kroniklerindeki Yeri..... 34

2.1.3. Memlûk ve Safevî Kaynaklarında Müdara Siyasetinin Yeri..... 42

2.2. Dulkadir Beylerinin Memlûk ve Eretna Devletlerine Karşı Müdara Siyaseti (1337-1398)..... 48

2.2.1. Karaca Bey’in Emîr Eretna ile Barışı Bozması ve Memlûk İtaatinden Çıkması..... 48

2.2.2. Halil Bey Dönemi ve Memlûk Metbûiyetinden Çıkması..... 54

2.2.3. Sevlî Bey’in İtaatten Çıkması ve Vali Mintaş İttifakı 58

2.2.4. Nâsireddin Mehmed Bey’in Memlûklere Karşı Müdara Siyaseti 61

2.3. Melik Arslan ve Şehsuvar Bey Dönemlerinde Müdara Siyaseti (1455-1472) 70

2.3.1. Osmanlı-Memlûk Rekabetinde Melik Arslan Bey’in Zahiren Dostluk Münasebetleri 71

2.3.2. Şehsuvar Bey Döneminde Müdara Siyaseti ve Barışın Bozulması..... 74

3. BOZKURT BEY SALTANATINDA MÜDARA SİYASETİ (1480-1515)

3.1. Alâüddevle Bozkurt Bey Dönemi..... 83

3.1.1. Bozkurt Bey’in Tahta Çıkışı..... 83

3.1.2. Yakup Paşa'nın Bozkurt Bey Tarafından Tuzağa Düşürülmesi.....	86
3.1.3. Osmanlı-Memlûk Savaşlarında Bozkurt Bey'in İtaatten Çıkması (1485-1490).....	88
3.2. Osmanlı ve Safevî Çekişmesinde Dulkadir Beyliği'nin Varoluş Mücadelesi	93
3.2.1. Bozkurt Bey'in Şah İsmâil'e Karşı Müdara Siyaseti (1502-1511)	94
3.2.2. Çaldıran Muharebesi (1514) Öncesinde Bozkurt Bey'in Tutumu	98
3.2.3. Müdara Siyasetinin Sonu: Turnadağ Muharebesi (1515).....	99
SONUÇ	102
KAYNAKÇA.....	110

KISALTMALAR

a.g.e	: Adı Geçen Eser
BOA	: Başbakanlık Osmanlı Arşivi
Çev.	: Çeviren
<i>DİA</i>	: <i>Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi</i>
Ed.	: Editör
Haz.	: Hazırlayan
s.	: Sayfa
t.y.	: Tarih yok

SÖZLÜK

Aşiret: Dil ve kültür yönünden büyük bir türdeşlik gösteren, birçok boydan oluşan, yapısındaki aileler arasında toplum, ekonomi, din, kan veya evlilik bağları bulunan göçebe veya yerleşik nitelikteki topluluk.

Atabey: Eski Türk devletlerinde, özellikle Selçuklularda şehzadelerin eğitimiyle görevli kişi.

Kızılbaş: Şii mezhebinin bir kolu.

Metbûiyet: Başkalarının kendisine uyması, tâbi olunan kimse.

Nâip: İslam devletlerinde hükümdar, vali, kadı gibi devlet ricâlinin vekili, temsilci veya yardımcı.

GİRİŞ

Dulkadir Beyliği, kurulduğu bölge itibariyle çevresindeki devletler ve beylikler için önem arz etmektedir. Bu meyanda beylik toprakları bazı devletler için sınır bölgesi olarak görülse de bazıları için de düşman devletlere karşı tampon vazifesi görmektedir. Dulkadir beyleri ise Maraş ve Elbistan havalisinde bağımsız bir beylik olma yolunda girişimlerde bulunmaktadırlar. Beyliğin kurucuları Karaca ve Halil beyler bağlı oldukları Memlûk Devleti'ne karşı zahiren dostluk siyaseti izleyerek bölgede bir temel oluşturmaya çalışmaktadırlar. Ancak bölgede asayiş bozan her isyana doğrudan yahut dolaylı iştirak ederek de Memlûk Devleti'ne itaatten yüz çevirmektedirler. Dulkadir Beyliği Sevlî Bey döneminden itibaren Timurlular, Akkoyunlular, Osmanlılar, Karamanoğulları ve Safevîler gibi komşu devlet ve beyliklerle münasebetlere girmektedirler. Dulkadir beyleri, bu süreçte müdara siyaseti izleyerek komşu hükümdarların birbirine husumetinden faydalanmaktadırlar.

Müdara siyaseti çerçevesinde hazırlanan bu tezin ilk bölümünde Dulkadir Beyliği'nin kuruluş süreci genel hatlarıyla anlatılmaktadır. Birinci ve ikinci elden kaynaklar incelenerek Selçuklu hâkimiyetinden Memlûkler Dönemine kadar gelen süreçte Maraş'ın siyasi durumu belirtilmektedir. Maraş havalisinde Dulkadir Beyliği'ni kuran Türkmen aşiretlerinin, bağlı oldukları boy ve oymaklar belirtilmiştir. Bu konu BOA belgeleri ve ikinci elden kaynaklar incelenerek anlatılmıştır. Ayrıca akademisyenlerin konuyla ilgili değerlendirmelerine de yer verilmiştir. Dulkadir isminin anlamıyla ilgili Faruk Sümer, Refet Yinanç gibi yerli akademisyenlerin yanında Richard Hartman gibi yabancı akademisyenlerin görüşlerine de başvurulmuştur. Dulkadir Beyliği'nin siyasi tarihi anlatılırken, dönemin Memlûk tarihçileri İbn Tağrıberdî ve İbn Ecâ'nın eserlerine başvurulmuştur. Konu yazımında, ikinci elden kaynaklar da değerlendirilmiştir. Ayrıca günümüzde yaşayan Dulkadiroğulları temsilcilerinin beyliğin kuruluş tarihiyle ilgili farklı görüşlerine de yer verilmiştir.

Tezin “Dulkadir Beyliği'nde Müdara Siyaseti (1337-1480)” isimli ikinci bölümünde müdara siyaseti ve dönemin kroniklerindeki yerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Öncelikle “müdara” kavramının tanımı yapılarak Farsça, Osmanlı Türkçesi, Türkiye Türkçesi sözlük ve muhtelif ansiklopedilerden faydalanılmıştır.

“Müdara” kavramının Farsça bir sözcük olduğu, Şemseddin Sami ve Mehmet Kanar’ın eserleri incelenerek değerlendirilmiştir. Yine “müdara” kavramının tanımını pekiştirmek adına, İslâm Ansiklopedisi’nden ve Ahmed Vefik Paşa’nın *Lehce-i Osmânî* eserinden yararlanılmıştır. Müdara siyasetinin Osmanlı kroniklerindeki yerini tespit ederken, birinci elden kaynakların yanında Haydar Çelebi’nin Yavuz Sultan Selim’in sefer menzillerini günü gününe kaydettiği *Rûznâmesi* de incelenmiştir. Osmanlı kroniklerindeki müdara siyaseti tespit edilirken hususiyetle vakaların sebep-sonuç ilişkisi gözetilmiştir. Zira müdara siyaseti, vakaların öncesinde ve sonrasında birbiriyle çelişen tutumların ortaya çıkmasıyla ilgilidir. Bu meyanda Osmanlı kroniklerinden yer verdiğimiz vakalarda müdara siyasetinin süreç içerisinde değişikliğe uğradığı görülmektedir. Osman Gazi döneminde “zahiren dostluk/iyi geçinme” anlamına gelen müdara siyaseti, II. Murad döneminde “hile”, II. Bâyezid döneminde “söz verip aksi yönde hareket etmek” ve “düşman devletle dostluk tesis ederek iki taraflı siyaset izlemek” anlamlarına da gelmektedir. Öte yandan Memlûk ve Safevî kroniklerinden tespit ettiğimiz vakalar da incelenerek müdara siyaseti kapsamında ele alınmıştır. Memlûk sultanının arabuluculuğuna rağmen, Karaca Bey’in Emîr Eretna ile barış yolunu bozması ve Memlûk itaatinden çıkması, birinci ve ikinci elden kaynaklardan faydalanılarak anlatılmıştır. Halil Bey’in bağımsızlık mücadelesi ve Memlûk metbûiyetinden kurtulmaya çalışması, İbn İyâs ve Esterâbâdî’nin eserleri yorumlanarak incelenmiştir. Bunun yanında Arifî Paşa’dan nakillere yer verilerek konuyla ilgili Mükrimin Halil Yinanç’ın görüşlerine de başvurulmuştur. Sevlî Bey’in, Memlûklerin asi valisi Mintaş ile dostluk kurması ve bu doğrultuda Memlûk topraklarına saldırması, Arapça ve Farsça birinci elden kaynaklar incelenerek anlatılmıştır. Ayrıca Memlûk sultanı Berkuk tarafından affedilen Sevlî Bey’in, daha sonra itaatten çıkarak Emîr Timur’a meyletmesine de yer verilmiştir. Nâsireddin Mehmed Bey’in asi ilan edilen Cânibek es-Sûfî ile münasebeti tarîk-i müdara siyaseti kapsamında, Memlûk kroniğinden faydalanılarak değerlendirilmiştir. Bu konu hakkında Şerefeddin Ali Yezdî ve Ebû Bekr-i Tihriânî’nin eserlerinden yararlanmakla birlikte Osmanlı kroniklerine de başvurulmuştur. Ayrıca konuyla ilgili Halil İnalçık ve Ayşe Güler’in görüşleri de yorumlanarak çalışmamızda yer almıştır. Memlûk metbûiyetindeki Melik Arslan Bey’in Osmanlılara meyletmesi ve akabinde suikast sonucu öldürülmesi, Osmanlı Türkçesi ve Farsça kroniklerden istifade edilerek

anlatılmıştır. Ayrıca Şehabettin Tekindağ'ın görüşlerine de konu bağlamında yer verilmiştir. Şehsuvar Bey döneminde yaşanan müdara siyaseti ise bizatihi Şehsuvar Bey'in kendisine yapılmıştır. Burada Selahattin Tansel'in arşiv vesikalarından oluşan kitabını incelediğimizde Osmanlı ve Memlûk hükümdarlarının, Şehsuvar Bey üzerinden birbirlerine karşı müdara siyaseti izlediğini tespit etmekteyiz. Lakin Osmanlı müdara siyasetini, zahiren dostluk olarak uygulamaya çalışsa da bir süre sonra bu durum bozulmuştur. Memlûklerin müdara siyaseti ise Osmanlı sultanı ile yapılan anlaşmanın aksine hareket etmeleri olmuştur. Konu yazımında İbn Tağrıberdî ve İbn İyâs gibi Memlûk kroniklerinin yanında Osmanlı kronikleri de yer almıştır. Ayrıca Şehsuvar Bey'in hile yoluyla yakalanma hadisesi, İbn Ecâ'nın şahitliğiyle yazdığı seyahatnamesinden yorumlanarak ayrıntılı bir şekilde anlatılmıştır.

Tezin üçüncü bölümünde “Bozkurt Bey Saltanatında Müdara Siyaseti (1480-1515)” başlığıyla mevcut vakalar ayrıntılı şekilde incelenerek anlatılmıştır. Bozkurt Bey'in, Osmanlı himayesinde tahta çıkışı birinci ve ikinci elden kaynaklardan faydalanarak anlatılmıştır. Osmanlı emrindeki Yakup Paşa'nın Memlûk ordusu karşısında, Bozkurt Bey tarafından tuzağa düşürülme hadisesi Müneccimbaşı, Behiştî Ahmed Çelebi ve Hadîdî'den nakillerle tespit edilerek yorumlanmıştır. Çukurova bölgesinde gerçekleşen 1485-1490 Osmanlı-Memlûk Savaşları'nda Bozkurt Bey'in taraf değiştirmesi, Osmanlı kronikleri ve Safevî müverrih Hasan-ı Rumlu'nun *Ahsenü't Tevârih* adlı eseri mukayese edilerek yazılmıştır. Selahattin Tansel'in eserinden iktibas edildiği üzere Bozkurt Bey'in Osmanlılar nazarında “İtaatten Çıkması” dönemin Osmanlı kronikleriyle de desteklenmiştir. Ayrıca konuyla ilgili Robert Mantran'ın görüşlerine de yer verilmiştir. 1502-1511 yılları arasında Bozkurt Bey'in Şah İsmâil'e karşı izlediği müdara siyaseti ve akabindeki Elbistan Muharebesi, *Tekmiletül-ahbar*, *Târîh-i Cihân-ârâ*, *Zühuri-Devleti-Safevîyan* ve *Anonim Safevî Kroniği* incelenerek anlatılmıştır. Bu meyanda konuyla ilgili İranlı akademisyen Muhsin Behrâmnejâd'ın eserine de başvurulmuştur. Çaldıran Muharebesi (1514) öncesinde Bozkurt Bey'in tutumu, Haydar Çelebi *Rûznâmesi*'ndeki fetihnameler ve Hadîdî'nin konuyla ilgili beyitlerine başvurularak anlatılmıştır. Bizzat Yavuz Sultan Selim'in, Bozkurt Bey hakkında “hizmetten yüz çevirdiği” görüşüne yer verilmiştir. Ayrıca bölgedeki Dulkadir Türkmenlerinin Osmanlı ordusunun zahire kervanlarına saldırması tespit edildiğinde Bozkurt Bey'in, Osmanlılar nazarında ihanet içinde

olduğu anlaşılmıştır. Osmanlıların Kemah Kalesi'ni zaptı sırasında Dulkadir Türkmenlerinin Osmanlı ordusuna zorluk çıkarması, Bozkurt Bey için sonun başlangıcını hazırlamıştır. Dulkadir Beyliği'nde müdara siyasetinin sonunu getiren Turnadağ Muharebesi (1515), Osmanlı ve Safevî kronikleri değerlendirilerek anlatılmıştır.

Dulkadir Beyliği, kurulduğu dönemden itibaren çevresindeki güçlü devletler arasında varlığını sürdürmeye çalışmıştır. Ordu ve ekonomi bakımından komşu devletlerle rekabet edemeyeceğini anlayan Dulkadir beyleri, bazen bölgedeki otorite boşluğundan faydalanmayı bazen de iki düşman devlet arasında siyasi manevralar izlemeyi beylik menfaatleri için uygun bulmuştur. Osmanlı'nın doğu seferleri neticesinde, Dulkadir Beyliği için müdara siyasetini oluşturan şartlar da ortadan kalkmıştır.

1. DULKADİR BEYLİĞİ'NİN TARİHİNE GENEL BİR BAKIŞ

Oğuz Türkmenlerinin Anadolu'ya yaptığı akınlar sebebiyle bölgenin nüfus yapısı değişmeye başlamıştır. 1071 senesindeki Malazgirt Savaşı'nın sonucuyla Anadolu'da kurulan beylikler, bölgeyi Türklerin hâkimiyetine geçirmiştir. Maraş ve çevresi bir müddet Anadolu Selçuklu Devleti'nin emirleri tarafından yönetilmiş olsa da 1243 yılında gerçekleşen Köseadağ Savaşı neticesinde Moğolların egemenliğine girmiştir. Moğolların bölgedeki faaliyetleri, Memlûkleri harekete geçirmiştir. 1260 senesinde Aynicâlût Savaşı ile Moğolları durduran Memlûkler, akabinde 1277 yılında Elbistan Savaşı sonucunda Moğolları Güneydoğu Anadolu'dan çıkarmıştır. Hudutlarını Anadolu'nun güneyine kadar genişleten Memlûkler, 1293 senesinde Ermenilerin idaresindeki Maraş'ı ele geçirmişlerdir. Maraş ve Elbistan bölgesi, 1293 senesinden 1515 yılına kadar Memlûklerin kuzey sınırını teşkil etmiştir.

1.1. Dulkadir Beyliği'nin Maraş Havalisinde Teşekkülü

11. yüzyılın ilk yarısında başlayan Türkmen akınları, süreç içerisinde Anadolu'nun demografik yapısını değiştirmeye başlamıştır. 1071 yılındaki Malazgirt zaferiyle başlayan beylikleri dönemi, Anadolu Selçuklu Sultanlarının bölgeyi hâkimiyeti altına almasıyla nihayete ermiştir. Anadolu Selçuklu Devleti'ne bağlı emîrlar tarafından yönetilen Maraş havalisi, 1243'te vuku bulan Köseadağ Savaşı ile Moğol tahakkümüne girmiştir. 13. yüzyılın muktedit gücü olan Memlûklerin bölgeye hareket etmesiyle, 1260 yılında Memlûkler ve Moğollar arasında Aynicâlût Savaşı yaşanmıştır. Bu savaşın galibi Memlûkler, akabinde Elbistan ovasına gelerek 1277 yılında Moğolları bir kez daha hezimete uğratmıştır. Elbistan Savaşı neticesinde doğu sınırlarını genişleten Memlûkler, 1293 yılında Maraş'a saldırarak şehri Ermenilerden almıştır. Bu tarihten sonra Maraş, Memlûk Devleti'nin bir serhat şehrine dönüşmüştür.

1.1.1. Selçuklu Hâkimiyetinden Memlûkler Dönemine Kadar Maraş'ın Siyasi Durumu

Oğuz boylarının Anadolu'ya keşif amaçlı akınları 1015-1020 yılları arasında tekabül etmektedir. Sonrasında Selçukluların, Bizans İmparatorluğu'nu 1048'de

Pasinler Savaşı ile mağlup etmesi¹, bölgeyi Oğuzların iskanına hazır duruma getirmiştir. Türkler'in, Sultan Alparslan'ın komutasında 1071'de yapılan Malazgirt Savaşı'nda Bizans'ı mağlup etmesinden² sonraki dönemde ise bu coğrafyada Türklerin iskanına engel teşkil edebilecek askeri bir güç kalmamıştır. Selçuklu Sultanı Alparslan'ın İmparator IV. Romanos Diogenes ile savaş neticesinde yaptığı antlaşmaya göre Urfa, Tarsus, Erzurum, Malatya ve Maraş bölgesi Selçuklu Devleti'ne bırakılacaktı. İlerleyen süreçte Bizans İmparatorluğu tarafından bu antlaşma geçersiz görülse de bölgede yaşayan Hristiyan halk göç etmeye başlamıştır. Bu bölgeye iskân eden Türkler, yerli halktan ve Ermeni unsurlarından destek alarak Bizans ile mücadele ettiler. 9. yüzyılda Bizans'ın Kafkasya havalisindeki Ermenilere uyguladığı politika ve oradaki bölge ahalisini Urfa, Malatya ve Maraş bölgelerine sürgün etmesi Ermenileri, dini hoşgörü sahibi Türklere yakınlaştırmış ve onları bir lider olarak görmelerini sağlamıştır.³

1072 yılına gelindiğinde Ermeni Prensi Phileretos, Bizans ordusundan kalan askerleri ve bölgede yaşayan Ermenileri çevresinde toplayarak Elbistan, Malatya ve Maraş bölgelerini işgal etti. Bu dönemde Anadolu'da fetih hareketleri düzenleyen Kutalmışoğlu Süleymanşah ve ordusu, Maraş havalisi elinde tutan Phileretos'u zor durumda bırakmıştı. Bölgeyi geri almak isteyen Bizans ise baskı politikalarını devam ettirmekteydi. İki ateş arasında kalan Phileretos, kendini ve mülkünü kurtarmak adına İslam dinine geçerek Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'a bağlılığını bildirmiştir. Lakin bütün çabalarına rağmen bölgede varlığını devam ettirememiştir.⁴ Maraş bölgesi, Anadolu Selçuklu Devletine bağlı Türk beylerinden Emîr Buldacı tarafından alınmıştır.⁵ Haçlı Seferleri'ne tekabül eden yıllarda bölgenin işgal edilmesiyle birlikte Maraş ve Elbistan'ın çevresi 1098 senesinde Bizans'ın hâkimiyetine girmiştir. Bu dönemden sonra Maraş, Selçuklu ve Bizans arasında mücadele sahasına dönmüştür.

¹ Urfalı Mateos, Papaz Grigor, *Urfalı Mateos Vekayinamesi (952-1136) ve Papaz Grigor'un Zeyli (1136-1162)* (Çev. H.D. Andreasyon), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000, s. 85-86.

² Başkumandan Simbat, *Simbat Vekayinamesi* (Çev. H.D. Andreasyon), Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinde Yayınlanmamış Nüsha, s. 44.

³ Y. Baş, R. Tekin, *Maraş Vakıfları (Dulkadirli ve Osmanlı Dönemi)*, Konya-Ereğli Oğuz Dulkadiroğlu Bektik Kültürünü Yaşatma Derneği, Konya, 2007, s. 29-30.

⁴ Süryani Patrik Mihail, *Süryani Patrik Mihailin Vekayinamesi İkinci Kısım (1042-1195)*, Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi Araştırmaları Merkezi Yayınlanmamış Nüsha, 1944, s. 30-31.

⁵ S. Açoğlu, 'Kahramanmaraş İli'ndeki Dulkadiroğlu Beyliği Yapıları', Yüksek Lisans Tezi, *Uludağ Üniversitesi*, Bursa, 2019.

Türklerin Elbistan havalisine kesin olarak yerleşmesiyle, burada bulunan Ermeniler de şehri Haçlı Kontuna teslim etmiştir. Danişmendli Emîr Gazi'nin Malatya bölgesini ele geçirmesiyle Elbistan ve çevresi de Danişmendlilerin hâkimiyetine girmiştir. Bu meyanda bölgede Ermeni ve Haçlı mücadelesi devam ederken, Danişmendliler bu durumdan faydalanarak 1136 senesinde Göksun'u, 1139 senesinde ise Feke ve Geben kalelerini zapt etmiştir.⁶

Anadolu Selçuklu hükümdarı Sultan Mesud 1143 yılında Danişmendliler'den Elbistan'ı 1149-1150 senelerinde ise Dülük, Besni, Ayntab, Maraş ve Göksun şehirlerini zapt ederek devletin sınırlarını genişletmiştir. Bu şehirlerin idaresini merkezi Maraş olmak üzere oğlu Kılıçarslan'a tahsis etmiştir. 1169-1178 yılları içinde Danişmendliler ile mücadele içerisinde olan Kılıçarslan Sivas, Zamantı, Malatya ve Kayseri şehirlerini ele geçirerek Danişmendli egemenliğini nihayete erdirmiştir. Kılıçarslan, oğlu Mugisuddin Tuğrul'a Elbistan ve çevresinin yönetimini tahsis ettiği gibi Emîr Hüsameddin Hasan'ı Maraş'a vali olarak tayin etmiştir. Saltuklu Beyliği'nin 1201 senesinde tarih sahnesinden çekilmesiyle Elbistan merkezden idare edilen bir vilayet haline geldi. 13. yüzyılın ikinci yarısına kadar Maraş Emîr Hüsameddin Hasan'ın neslinden gelen valiler aracılığı ile yönetildi.⁷

Anadolu Selçuklu Devleti Sultanı II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in saltanat yıllarında (1237-1245), Baba İshak isminde bir dervişin etrafında birleşen Türkmenlerin Samsat, Kefersut ve Adıyaman bölgelerinde çıkardıkları isyanlar devletin askerî konuda yetersizliğini gösterdi. Frank askerlerinin desteğini alan Anadolu Selçuklu Devleti, Kırşehir bölgesinde bu isyanı bastırdı. 1243 yılında Baycu Noyan önderliğinde Anadolu'ya giren Moğollar, Erzurum'u işgal etti. Köseadağ mevkiinde Selçuklu ordusuna ağır bir hezimet yaşattı. Bu meyanda öncelikle Sivas'ı ardından Kayseri'yi muhasara etti.⁸ İsyanı bastırmakta güçlük çeken Selçuklu Devleti'nin hudut zafiyetinden faydalanarak Anadolu içlerine kadar girdi. Moğollar, 1243 senesinde Sivas'ın Zara ilçesi yakınlarındaki Köseadağ bölgesinde Selçuklu kuvvetlerine büyük bir hezimet yaşattı. Öte yandan Maraş ve Malatya havalisinde

⁶ İ. Altınöz, *Dulkadir Eyaletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*, Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2011, s. 24-25.

⁷ Altınöz, a.g.e., s. 25.

⁸ İbn Bîbî, *el-Evamirü'l-Ala'iyye fi'l-Umuri'l-Ala'iyye (Selçuk-name) II*, (Çev. M. Öztürk), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996, s. 12.

yaşayan Ağaçeri Türkmenleri, Baba İshak isyanıyla güç duruma düşen devlet zafiyetinden faydalanarak civardaki şehirleri, köyleri ve kervanları yağmalamaya başladı. Suriye ve Anadolu arasında bir köprü vazifesi gören Maraş bölgesinde asayiş sağlanamadığı gibi halkın can ve mal güvenliği de tehlikeye düşmüştür. Bu vukuatların önünü alamayan Maraş valisi Emîr İmadeddin, Selçuklu Devleti'nin merkezi Konya'dan yardım talebinde bulunmuştur. Selçuklu Veziri Kadı İzzeddin, komutasındaki orduyu Kayseri'den Elbistan bölgesindeki Ağaçeriler aşireti üzerine sevk ettiyse de Moğolların Anadolu'ya yeniden saldıracağı istihbaratı üzerine Kayseri'ye dönmek zorunda kaldılar. 1256 senesinde Aksaray-Konya güzergahında bulunan Sultan Hanı mevkiinde konuşlanan Selçuklu kuvvetleri, Baycu Noyan komutasındaki Moğol ordusu tarafından büyük bir hezimetle uğratıldı.⁹ Moğol ordusuna karşı mağlubiyet yaşayan II. İzzeddin Keykâvus, saltanat makamına kardeşi Kılıçarslan'ı geçirerek kendisi Bizans'a iltica etmiştir. Bu meyanda Ağaçeriler aşireti, devletin düştüğü bu güç durumdan faydalanarak yeniden eşkıyalık faaliyetlerine başladılar. Selçuklu ümerasından Ali Bahadır, bölgedeki isyanı bastırmakla birlikte aşiret liderlerinden Cuti Bey'i yakaladı. İsyanın bastırılması üzerine Maraş ve Elbistan çevresinde sükûnet tesis edildi.¹⁰

Kösedağ Savaşı neticesinde Anadolu'ya hâkim olan Moğollar, Baycu Noyan'ın liderliğinde Elbistan havalisine kadar işgal etti. Bölgede yapılan savaş neticesinde Moğollar, Elbistan'ı hâkimiyetleri altına aldılar ve Elbistan ahalisini kılıçtan geçirdiler altı bin adam öldürüldü, kadınlar ve çocuklar esir edildi. Maraş çevresinde yaşanan bu kargaşalıktan faydalanmak isteyen Kilikya Ermenileri ise bölgede baskı kurmaya devam etti. Bu saldırılar neticesinde çaresiz kalan Vezir İmâmüddin, Selçuklu Devleti'nden aradığı yardımı bulamayınca Suriye Eyyûbî Meliki Nâsır Selâhaddin Yusuf'tan yardım talebinde bulundu. Lakin o cenahtan da umduğunu bulamayan İmâmüddin, 1258 senesinde Maraş'ı Ermenilere bırakarak Anadolu'nun iç bölgelerine doğru kaçtı. Moğollarında yardım ettiği Kilikya Ermeni Prensi Hetum, Maraş ve civarındaki Besni, Raban, Derbsak, Merzuban şehirlerini ele geçirdi. Bu işgal neticesinde İlhanlı Devleti'nin hükümdarı Hülagü Han, Maraş'ın yönetim idaresini Prens Hetum'a bıraktı. Maraş havalisinin yönetimini alan Kilikya Ermenileri,

⁹ R. Yinanç, *Dulkadir Beyliği*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1989, s. 2-3.

¹⁰ Altınöz, a.g.e., s. 26.

bölgede yaşayan Türkmen toplulukları üzerinde baskı kurmaya başladılar. Moğollar 1261-1262 yılları arasında, Maraş'ın dağlık kesimlerinde ikamet eden Ağaçeriler aşireti üzerine yirmi bin askerden oluşan ordusuyla saldırı düzenledi. Ağaçerilerin bir kısmı öldürülürken bir kısmı ise Anadolu'nun iç kısımlarına ve Suriye'ye kaçtılar. Maraş'ta ikamet etmeye devam eden aşiret mensupları ise 1337 senesinde kurulacak Dulkadir Beyliği'ne intikal etti.¹¹

1260 yılında Memlûkler, Filistin'in Aynicâlût bölgesinde İlhanlı Devleti'ne büyük bir mağlubiyet yaşattı. Bu dönemde Suriye'de varlığını sürdüren feodal Eyyubileri de ortadan kaldıran Memlûkler, bölgeyi Mısır'ın yönetimine aldı. Yine aynı yıl içerisinde Sultan Baybars komutasındaki Memlûkler, Anadolu hâkimiyeti için Moğollar ve Ermenilerle savaştı.¹² Anadolu'nun Müslüman ahalisi ve Selçuklu ümerasının Memlûklerden yardım talebi üzerine Sultan Baybars, otuz bin kişilik ordusuyla 1277'de Elbistan ovasına geldi. Bu meyanda İlhanlıların ordusunu oluşturan Moğol, Gürcü, Selçuklu ve Ermeni menşeli askerler de Elbistan civarına yöneldi. Memlûkler ve İlhanlıların Akçaderbend mevkiinde yaptıkları ilk muharebede Memlûkler, rakiplerine ağır bir yenilgi yaşattı. Elbistan ovasında devam eden asıl muharebede de İlhanlılar kesin bir yenilgiye uğratıldı. Bu savaşta İlhanlı ordusunda yer alan Selçuklu kuvvetleri gönüllü olarak tutsak olmak suretiyle Memlûkler tarafına geçerken ölenlerin kahir ekseriyeti Moğol askerlerinden oluşmaktaydı.¹³ Memlûk hükümdarı Baybars, kazandığı bu muharebeden sonra yol güzergahı üzerindeki Hurman kalesine uğramıştır. Bu güzergâh üzerinden Kayseri'ye geçip oradan tekrar muharebe meydanı olan Elbistan'a geri dönmüştür. Moğol askerlerinin cesetleriyle dolmuş olan savaş meydanını görerek bu güzergâh üzerinden Akçaderbend yolunu kullanarak Suriye'ye gitmiştir. İlhanlı hükümdarı Abaka Han, önceden haberini aldığı bu mağlubiyet karşısında Memlûk ordusunu yakalamak için Elbistan havalisine hareket etmiş olsa da Memlûk ordusu Suriye topraklarına geçmiş olduğundan amacına ulaşamamıştır. Abaka Han, Elbistan ovasında kaybettiği askerlerin genel itibarıyla

¹¹ S. Alıç, 'Dulkadirli Beyliği'nin Komşu Beylik ve Devletlerle Münasebetleri (1337-1522)', Doktora Tezi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi*, Kahramanmaraş, 2017.

¹² A. Güler, 'Memlûk-Dulkadiroğulları Münasebetleri (1337-1517)', Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2014.

¹³ Y. Yücel, A. Sevim, *Türkiye Tarihi I*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1990, s. 135.

Moğol askerlerinden olduğunu tespit edince, Memlûklerden alamadığı intikamını Anadolu ahalisinden almıştır.¹⁴

1293 yılında Memlûk kuvvetlerinin Ermenilerden aldığı Maraş şehri, Halep idaresine katıldı. Bu tarihe kadar Memlûk Devleti'ne karşı Anadolu'nun bir serhat şehri olan Maraş, bu tarihten sonra ise Memlûk Devleti'nin bir sınır şehrine dönüşmüştür. Türkmen aşiretlerine ikta olarak verilen bölge Dulkadirlerin bir beylik olarak tarih sahnesine çıkacağı zamana değin, 50 yıl boyunca Halep emîrlrine bağlı Türkmen beyleri aracılığı ile yönetildi. Halep emîrlrinin itaati altında olan Maraş beyleri, aşiretleriyle birlikte yapılan savaşlara katılmışlardır.¹⁵

1.1.2. Maraş Havalisinde Dulkadir Beyliğini Kuran Türkmen Aşiretleri

Memlûk hükümdarlarının “Vilayet-i Türkmen” ismini verdiği Maraş ve Elbistan bölgesi¹⁶ Moğol zulmünden Anadolu'ya kaçan Türkmen aşiretlerinin yurdu olmuştur. Dulkadir Türkmenlerinin Anadolu'ya hangi tarihlerde geldiklerine dair elimizde sıhhatli bir bilgi bulunmamakla birlikte, buraya göç eden Gündüzlü, Kutbeğlü, Harbendelü, İnallu, Üçoklu, Bozoklu gibi Türkmen boy ve cemaatlerine bağlı aşiretler Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesine yerleşirken bir kısmı ise Memlûk Devleti'nin sınırları içerisinde Gazze'den Diyarbakır'a kadar olan bölgeyi kendilerine yurt edinmişlerdir. Bu aşiretlerin içinden 40 bin haneden müteşekkil Bozok boyuna mensup Avşar, Begdili ve Bayat aşiretleri iskân alanlarını kuzeye doğru genişleterek Dulkadir Beyliği'nin temelini oluşturdular. Öte yandan Dulkadir bölgesi Osmanlı, Safevî, Karakoyunlu ve Akkoyunlu devletlerinin siyasi rekabet alanına döndüğünden Türkmen aşiretlerinin de bu bölgede yoğunlaştığı görülmektedir. Türkmenler yurt edindikleri beldelere, aile reislerinin ismine yahut yöre ve oymak isimlerine göre Maraşlı, Ceridli, Tacirli, Dulkadir ve Osmanlı isimleri ile yeni boy ve oymaklar meydana getirmişlerdir. Merkezi Elbistan-Maraş bölgesi olup yarı göçebe (yaylak-kışlak) bir hayat süren Dulkadir Türkmenlerinin sosyal tabanını Avşar,

¹⁴ M. H. Yinanç, *Ord. Prof. Mükrimin Halil Yinanç Makaleler* (Haz. F. Başar, İ. Gökhan, Ö. H. Özalp), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2017, s. 379.

¹⁵ Baş, Tekin, a.g.e., s.32.

¹⁶ Güler, a.g.e., s. 40; A. Kurt, ‘Kuruluşundan yıkılışına Kadar Dulkadiroğlu Beyliğinin Tarihi’, *Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 62, Şubat 2023, s. 552.

Beydili ve Bayat boyları oluşturmaktadır. Lakin hanedanı temsil eden Dulkadir boyunun bu üç boydan hangisine mensup olduğu bilinmemektedir. Dulkadir Türkmenlerinin çoğunluğu Bayat boyundan meydana geldiği için beylerinin de bu boydan çıkmış olma ihtimali vardır.¹⁷

Arif Paşa'dan nakledildiği üzere Dulkadir Beyliği'ni oluşturan Türkmen boyları Dulkadir ismiyle anılan bir boy beyinin liderliğinde birleştiler. Yaz mevsiminde toprağı bereketli ve iklim konusunda yaşamaya elverişli olan Harput, Adıyaman, Malatya ve Elbistan yaylalarında konaklayıp kışın ise kar yağmayan, yağsa bile gün içinde eriyen Maraş havalisinde kış aylarını geçirmişlerdir. 1310-1311 yılları arasında vefat eden Dulkadir Bey'in halefi olarak oğlu Zeyneddin Karaca Bey, etrafındaki Türkmen boylarının liderliğini üstlenmiştir. Bu meyanda Karaca Bey'in beyliğini kabul eden Türkmen aşiretleri Oğuz boyunun Bozok koluna bağlı olup sayıları 22'yi bulan oymaktan meydana gelmektedir.¹⁸ Beyliğin idari ve sosyal yapısı itibariyle ulus-il isimleri altında bölümlere ayrılan aşiretler, oba, cemaat, mahalle, taife, oymak, boy ve aşiret şeklinde kategorize edilmiştir. Bu kısımda cemaat, aşiret ve oymak terimlerinin ekseriyetle aynı anlamda kullanıldığını görmekteyiz.¹⁹ Dulkadir Beyliği'ni oluşturan başlıca boy, aşiret ve oymaklarını 16. yüzyıl Osmanlı kayıtlarında şu şekilde görmekteyiz:

1) Akça Koyunlu: Hamidlü, Kozanlı, Çalışlu, Musa Hacılı, Musacalu en önemli obalarıdır.²⁰ 1532 tarihli tahrir defterlerinde, Maraş sancağına bağlı Dulkadir Türkmenleri taifesine mensup 135 haneden oluşan Akça Koyunlu cemaati bulunmaktadır.²¹ Akça Koyunlu boyunu meydana getiren oymaklar arasında Maraş'ın merkezini kendilerine yurt yapan Akça Koyunlu isimli obalar ve oymaklar bulunmaktadır. Karahayıt nahiyesini yurt tutan Musacalı oymağı ise bütün obalarıyla

¹⁷ S. Döğüş, 'Osmanlıların Fethine Kadar Dulkadirli Türkmenleri', *Maraş Tarihinden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları I* içinde, Y. Alparslan, M. Karataş, S. Yakar (ed.), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2008, s. 72-74.

¹⁸ S. Yakar, 'Dulkadir Beyliğini Oluşturan Türkmen Boyları ve Cerid Türkmenleri', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu II* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 352.

¹⁹ İ. Solak, 'XVI. Yüzyılda Maraş ve Çevresinde Dulkadirli Türkmenleri', *Maraş Tarihinden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları I* içinde, Y. Alparslan, M. Karataş, S. Yakar, (ed.), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2008, s. 124-125.

²⁰ Yakar, a.g.e., s. 353.

²¹ BOA, TD, nr. 402, s. 555-556, 596.

bu bölgeye yerleşmişlerdir. Boya bağlı diğer oymaklar ise Güvercinlik, Aladinek ve Karahayit nahiyelerinde kayıt altına alınmışlardır.²² Dulkadir Türkmenlerini nüfus bakımından meydana getiren en kalabalık boylardan biri olan Ağca Koyunluların ana kolu, 16. yüzyılın ilk yarısında yaz aylarını Maraş ve Elbistan çevresinde geçirmişlerdir. Bu kolun kışlakları ise Antakya ve Halep bölgeleri olmuştur.²³

2) Anamaslı (Karacalı): Anamas isminin kökenine dair elimizde kesin bir kayıt bulunmamakla birlikte, Faruk Sümer'in bu isme dair bölgesel ve coğrafi bir isim olabileceği iddiası, Anadolu'da Anamaslı ismiyle tespit edilen yerlerin bulunmasıyla kuvvetlenmiştir. 16. yüzyılın ilk yıllarında Dulkadirli Türkmenlerini oluşturan boyların arasında en kalabalığı Anamaslı boyudur. Döneme dair ilk tahrir defterlerinde Dulkadir Türkmenlerine mensup Anamaslı boyunun 102 oba ve oymaktan teşekkül ettiği yazılmıştır. Yazır, Eymir, Mihmad (Mihmadoğlu), Ceceli, Ballı ve Orçanlı oymakları, sahip oldukları nüfus dolayısıyla bazı Dulkadir boylarından daha kalabalıktı. Karacalı (Anamaslı) boyu, Maraş'ın haricinde Kars-ı Maraş bölgesinde de bulunmaktadır. Bu bölge 16. yüzyılın ilk yıllarında bir kaza iken aynı yüzyılın ikinci yarısında bir sancak olarak kaydedilmiştir. Bu bölgede yaşayan Karacalı boyu, Maraş'ta ikamet eden Karacalı boyunun oymaklarından ayrı tutulmak amacıyla, yurt tuttıkları Haruniye nahiyesinin ismiyle anılarak Haruniye Yörükleri olarak mufassal defterlerine kaydedilmişlerdir. Konar-göçer olan Anamaslı oymakları, Çukurova'nın sahil kısmında, Üzeyir, Antep, Andırın ve Suriye'nin kuzey bölgesine yayılan geniş bir alanda kışlamaktaydılar. Sis, Binboğa, Gökçe dağlarının çevresindeki yaylalar, Çukurhisar ve Maraş bölgesindeki yaylalar Anamaslı oymaklarının yaz mevsimini geçirdiği yerlerdir.²⁴

3) Cerid: Maraş Eyaleti ve Maraş Sancağına bağlı bazı cemaatler şunlardır: Cerid Bayır, Cerid Çakallısı, Cerid Yörüğü, Cerikanlı cemaatleridir. Maraş Eyaleti ve Maraş Sancağına bağlı cemaatlerin iskânı şu şekilde kayda geçmiştir: “Cerid Cemaati, Bozulus Aşiretindendir. İfraz-ı Zülkadriye mukataası reayasından vatan-ı asliyelerini terk ile Adana havalisi ve Yüreğir ve Tarsus caniplerinde iskân üzere olan Cerdli

²² A. Sarı, *XVI. Yüzyılda Dulkadirli Türkmenleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2018, s. 120-121.

²³ F. Sümer, *Safevî Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2018, s. 178.

²⁴ BOA, TD, nr. 402, s. 142; Sarı, a.g.e., s. 124-126.

Cemaati, mahalli merkumeden kaldırılıb, Çukurova'ya iskanlar için mufassaf mübaşirli emr-i şerif ahkamdadır.” Burada da görüldüğü üzere Maraş'taki Dulkadir Türkmenlerine mensup bir cemaat olan Ceridler²⁵, Dulkadirlere dair tutulan ilk tahrir defterlerinde 1636 hane ve 88 mücerred olarak gözükmektedir. 1580 senesine gelindiğinde ise 1846 hane ve 1222 mücerred vergi nüfusunun bulunduğunu görmekteyiz. Cerid boyunun 1525 senesindeki tahrir kayıtlarında 4 sipahi, 5 imam ve 9 kethüda görülmektedir. 1580 yılına ait tahrirde ise 18 kethüda, 5 pir, 2 a'ma, 3 muhassıl, 1 ma'lul ve 33 nefer bulunmaktadır. Cerid oymakları 16. yüzyılda Dulkadir Türkmenlerinin ikamet ettiği Maraş sancağının tamamına hemen her bölgesine yerleşmişlerdir. Akdeniz sahiline kadar Antep, Üzeyir, Beriyye bölgelerinde kış aylarını geçiren Cerid oymaklarının Maraş sancağının muhtelif yerlerinde de kışlakları bulunmaktadır. Cerid oymakları arasında yaz aylarını Maraş sancağında geçirenler genel olarak Engizek ve Elbistan yaylalarını tercih ederken bazı oymaklar ise Orta Anadolu bölgesinde bulunan Erciyes Dağı çevresini ve Sivas havalisini kendilerine yaylak edinmişlerdir. 16. yüzyılın ikinci yarısından sonra bu oymakların Maraş çevresindeki yaylalara geri dönmedikleri tespit edilmiştir.²⁶

4) İmanlu Afşarı: Dulkadir Türkmenlerine mensup Avşarlar Kars (Kadirli), Bozok, Yeni İl ve Maraş havalisini yurt edinmişlerdir. İmanlu Afşarı ise Maraş havalisinde yaşayan Avşar boyunun en önemli aşiretidir. 16. yüzyılın ilk yıllarında 27 obadan müteşekkil İmanlu Afşarı, genellikle kethüdalar tarafından yönetilen ve kişi isimleriyle anılan obalardan meydana gelmektedir. Öte yandan yaylak ve kışlakları muhtelif yerlerde olan bu aşirete bağlı Bedil Afşarı'nın diğer obaları “beriyye” ismiyle anılan Suriye Çölü'nde kışı geçirmekte ve yaz aylarında Maraş sancağına bağlı bölgelere göç etmektedir. İmanlu Afşarı'na bağlı başka obalar ise kış aylarını Çukurova havalisindeki Özer ve Kınık bölgelerinde geçirmektedirler. Yine bazı obaların ise Lazkiye (Lattakiye) havalisine kadar yayılmış oldukları tespit edilmiştir. Bu meyanda İmanlu Afşarı'na bağlı bazı obalarda Diyarbakır'a göç edip orada yaşamışlardır. İmanlu Afşarı obalarının bir bölümü 16. yüzyılın ikinci yarısından sonra göçebe yaşam tarzını bırakarak yaylak ve kışlaklarında ikamet etmeye başlamışlardır.

²⁵ C. Türkay, *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu'nda Oymak Aşiret ve Cemaatler*, İşaret Yayınları, İstanbul, 2012, s. 234-235.

²⁶ BOA, TD, nr. 998, s. 452; Sarı, a.g.e., s. 131-132.

Antep bölgesindeki köylerde yerleşik hayata geçen bazı obaların olduğunu 1563-1564 tarihli bir defterden tespit etmekteyiz. Burada ikamet eden bazı obalar daha sonra İran'a göç etmişlerdir.²⁷

5) Eymir: Dulkadir Türkmenlerine mensup Bozok, Kars-ı Maraş ve Maraş sancaklarında ikamet Eymirliler, 3 ayrı boydan teşekkül etmektedir. Bunlar Andırın Eymirlisi, Eymirli, Eymir olarak kayıtlara geçmiştir. Öte yandan Bozulus, Halep ve Yeni İl Türkmenlerinden farklı olarak İran topraklarına göç eden boylar arasında Eymir isimli aşiretler de bulunmaktadır.²⁸ Dulkadir Türkmenleri arasında sayılan Eymir oymağı kalabalık bir nüfusa sahiptir. Faruk Sümer'in 1525 senelerine ait defter incelemelerinde Maraş'taki Eymir oymağının 48 obadan teşekkül ettiği görülmektedir.²⁹ Bu konudaki diğer bir görüş ise Dulkadir Türkmenlerine ait ilk tahrir defterlerinde Maraş ve Kars-ı Maraş Eymirlerinin toplamda 53 aşiretten meydana geldiğidir. 1525 tarihinde Maraş'ta bulunan Eymirler, 1.408 hane ve 83 mücerred vergi mükellefi, 7 kethüda, 14 imam ve 1 muhassıl muaf olarak kayıtlara geçmiştir. Eymirlerin büyük aşiretleri arasında Başıbüyüklü, Muhsinli, Dolayanlı, Okurcalı, Sarıca Mesudlu aşiretleri bulunmaktadır. Kars-ı Maraş'a dair 16. yüzyıl defterlerinde Eymirli ve Eymir isimlerini taşıyan 31 cemaat tespit edilmiştir. Bu tarihlerde Eymir boyunun nüfus bakımından en kalabalık aşiretleri arasında Demrek, Musa Fakihli, Boynu Yoğunlu, Hanpaşalı, Çepni, Eymirli ve Eymir oymakları bulunmaktadır. Eymir boyunun Maraş'ta ikamet eden koluna dair müteakip tahrir defterlerinde, büyük ölçüde nüfus kaybına uğradığı tespit edilmiştir. 1525 tarihli defterlerde tespit edilen Eymir boyuna mensup oymakların büyük bölümü, 1580 tarihli tahrir defterlerinde görülmemektedir. Bu oymaklar ilk tahrir defterlerinde Diyarbakır bölgesinde ikamet ettikleri yazılırken sonradan Bozulus Türkmenleri arasına dahil edilmişlerdir. Lakin bu oymaklar Bozulus Türkmenleri arasına yazılırken Dulkadirliğin içerisindeyken kullandıkları özel isimlerle değil; dahil oldukları cemaate göre Eymir ismiyle yazılmıştır. Dulkadir Türkmenlerinin ilk tahrir defterlerinde bu oymaklar Ömerli,

²⁷ F. Sümer, *Oğuzlar Türkmenler Tarihleri Boy Teşkilatı Destanları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2016, s. 277-278.

²⁸ Sarı, a.g.e., s. 143.

²⁹ Sümer, a.g.e., s. 332.

Harun, Elmacalı, Bektaşlı, Eymirşallı isimleriyle yazılırken Diyarbakır bölgesinde ikamet ettikleri belirtilmiştir.³⁰

Dulkadir Türkmenlerinden Eymir oynağına bağlı obaların geneli Maraş havalisinde ve o sancağın sınırları içinde olan Kuru Pınar, Pazarcık ve Haruniye bölgelerinde kış aylarını geçirmektedir. Yaylak olarak ise Sandık ve Ahır dağlarını yurt edinmişlerdir. Kış aylarını geçirdikleri bölgelerde çiftçilik yapan bu obaların çeltik ekip tarımla uğraştıkları tespit edilmiştir. 16. yüzyılın ikinci yarısından sonra Maraş havalisinde yaşayan Eymirler, konargöçer yaşam tarzını bırakıp Antep ve Maraş'ın köylerinde ikamet etmeye başlamışlardır. Küşne boyu, Dulkadir Türkmenleri arasında bilinen bir boydur ve bu boyun birinci oynağı Eymiroğlu ismiyle anılmaktadır. Obaya isnat edilen bu ismin Eymir adlı bir kişiden geldiği anlaşılmaktadır.³¹

6) Varsaklar: Mamalu aşiretine mensup Varsak cemaati Maraş Eyaleti'nde ikamet eden Türkmen Yörükani taifesindendir.³² Dulkadir Türkmenlerini meydana getiren boyların arasında tespit edilen Varsak boyu, Dulkadir İl'inin Kadirli bölgesinde yaşayan oymakları arasında da gözükmektedir.³³ Maraş Varsakları ismiyle tahrir defterlerine geçen bu Türkmen aşiretleri, Tarsus bölgesinden göç ederek Dulkadir Türkmenleri arasına katılmışlardır. Genellikle Ağaçlıdağ yöresini yaylak olarak kullanan Varsak oynağı, Dulkadir Türkmenlerine ait ilk tahrir defterlerinde Bostanlı aşiretine kayıtlı olarak 8 oymaktan meydana gelmektedir. 1563 senesine ait Kars-ı Maraş tahrir defterinde ise 10 oymaktan meydana geldiği tespit edilen Varsak boyu, Meğelgin havalisinde yaz aylarını geçirip kış aylarını da Antakya, Adana, Üzeyir ve Sis bölgelerinde geçirmiştir. Varsak aşiretinin yaşadıkları bölgede bulunan ormanlık arazileri "hopur" ismiyle tarım arazilerine çevirerek bu bölgeyi şenlendirdikleri anlaşılmaktadır. Tahrirlere "mahsul-ı hopur" ismiyle kaydedilen vergi miktarına bakıldığında 12.500 akçe öşür vergisi ödedikleri görülmektedir. 16. yüzyılın ortalarında genel itibariyle tarımla uğraştıkları anlaşılan Varsakların, ödedikleri vergi

³⁰ BOA, TD, nr. 998, s. 458; BOA, TD, nr. 402, s. 610-611, 613, 618, 625, 949-958; Sarı, a.g.e., s. 144.

³¹ Sümer, a.g.e., s. 332.

³² Türkay, a.g.e., s. 643.

³³ Sümer, a.g.e., s. 191.

miktarı ağnam vergilerinin dört katından fazla olması konargöçer yaşam tarzından yerleşik hayata geçtikleri izlenimi vermektedir.³⁴

7) Tecirli (Tacirli): “Bozulus Aşiretinden olan Tacirli (Tecirli) Cemaati, Zülkadriye Türkanı ifrazındandır. Tacirli Cemaati kadimden ifraz-ı Zülkadriye mukataası ve tevabi’inden iken, zuhur-u şakavetleri sebebiyle, malları mukataa-i mezburdan fûrûnihade ve tenzil ve Rakka hazinesi malına zam ve kendileri Rakka’ya iskân olunmuştur. Tacirler Cemaati Elbistan dağlarında yaylalar.” Yukarıda belirtildiği üzere Zülkadriye Kazası (Maraş Eyaleti)’nda yaşayan Tacirli cemaati Türkmen Yörükanı Taifesindendir.³⁵ İlk tahrir defterlerinde Tacirli ismiyle kaydedilen bir boy bulunmasa da Dulkadirleri meydana getiren Eymir, Anamaslı, Dokuz, Küşne, Demrek boylarına mensup Tacirli isminde oymaklar görülmektedir. Behisni ve Behisni’ye bağlı Torbalı ve Kilim köylerinde Tacirli oymaklarına bağlı küçük obaların erken dönemlerden itibaren yerleştiği kayda geçmiştir. İlk tahrir defterinde Anamaslı boyu nüfusuna dahil edilen Tacirli oymağı, bu dönemde Diyarbakır’da ikamet ederken daha sonraları Bozulus Türkmenleri arasına yazılmışlardır. 16. yüzyılın sonlarına doğru Maraş havalisinde kalabalık bir nüfus oluşturan Tacirli boyu, 1580 yılına ait tahrirde 377 hane, 462 mücerred vergi mükellefi ve 846 nefer nüfusa sahipti. Dünderlı ve Bıyıklı isimleriyle iki koldan teşekkül eden Tacirli boyunun bu iki kola mensup obaları ilk zamanlar kışlak olarak yaşadıkları Behisni, Göynük, Gündüzlü, Araban, Kilis, Revan ve Kefertiz bölgelerindeki köylerde daha sonraları yerleşik hayata geçmişlerdir. Niğde çevresinde yaz aylarını geçirdiği tespit edilen Tacirli oymaklarından birinin aynı tahrir defterinde konargöçer yaşam tarzını devam ettirdiği görülmektedir. Tacirli oymağının 17. yüzyıla ait tahrirlerde Danişmendli Türkmenleri içerisinde tespit edilmesi, Kayseri-Niğde çevresini yurt edinen kalabalık Dulkadir Türkmenleri gibi, yaz aylarını geçirmek üzere bölgeye gelen Tacirli oymağının da bu bölge ahalisiyle birlikte kayıtlara geçtiği düşünülmektedir. Tacirli oymağı içinde tahrirlere geçtiği düşünülen bir diğer oba Bıyıklı obasıdır. Niğde sancağına bağlı Karacahisar nahiyesinin Yenice Karacaviran köyünü kurarak burada ikamet etmeye başlamışlardır. 1529 senesine ait tahrir defterinde 31 mücerred vergi nüfuslu ve 122 haneden meydana gelen Bozok sancağına bağlı başka bir Tacirli boyu tespit edilmiştir.

³⁴ BOA, TD, nr. 402, s. 513-517; BOA, TD, nr. 998, s. 459; Sarı, a.g.e., s. 154-155.

³⁵ Türkay, a.g.e., s. 602.

Bu boy 5 oymaktan oluşmaktadır ve 1542 yılında Taciroğlu Ali Bey'in yönetiminde idare edilen bu oymaklar Kozcakışla, Çubuk'ta Karkın, Akdağ'da Çandır, Emlak ile Orta Kışla nahiyesinde Pınarbaşı mezralarında tarımla uğraşmaktaydılar. Tacirli oymakları Çubuk nahiyesinde Karkın ve Kozkışla köyleri, Emlak nahiyesinde Pınarbaşı ve İn köylerinde iskân edilmişlerdir.³⁶

8) Gündeşli: 1525 senesine ait tahrirde 3 mücerred ve 947 haneden oluşan Gündeşli boyunun, 1580 senesinde ise 184 mücerred vergi nüfusu ve 589 haneden müteşekkil olduğu tespit edilmiştir. Gündeş adı muhtemelen Maraş Yörükleri içerisinde bulunan bir boy beyinin isminden gelmektedir. Dulkadir Türkmenlerinden bahseden ilk tahrir defterinde Behisni'ye bağlı Faryacık köyünde Gündeş Oğulları namı ile kayda geçen bir obaya mensup sipahi Gündeş oğlu Şakir, Gündeş adındaki beyin neslinden gelmektedir. Gündeşli boyu 16. yüzyılın başında 32 oymaktan meydana gelmektedir. 1580 senesinde ise bu oymakların büyük bir bölümü Yörük defterinde gözükmemektedir. Bu eksikliğin sebebi ilk nüfus sayımında Maraş defterine yazılmış olan oymakların o dönemde Diyarbakır'da ikamet etmeleridir. Aynı oymaklar sonraki dönemlerde Bozulus Türkmenleri arasında yazılmaya başlamıştır. Gündeşli boyunun nüfus bakımından azalan oymakları Maraş çevresinde yaşayan Dedeşli ve Selmanlı oymakları arasına kaydedilmişlerdir. Kars-ı Maraş, Bayındır, Haruniye çevresinde kışlayan Gündeşli aşiretleri, yaylak olarak Göksun civarında ikamet etmişlerdir.³⁷

1.2. Dulkadir Beyliği Tarihinin Genel Hatları

Beyliğe ismini veren “Zulkadir/Dulkadir” ünvanı, Arapça kökenli bir kelime olmakla birlikte Türkmen şivesinde zamanla “Dulkadir” şeklini almıştır. Bu meyanda Memlûk sultanı Nâsır tarafından, 1337 yılında Zeyneddin Karaca Bey'e şeref ve güç sahibi anlamına gelen “Zulkadir/Dulkadir” ünvanı verilmiştir. Osmanlı kroniklerinde asil soylu sayılan 3 Türk ailesinden (Giraylar Kırım Hanları, İsfendiyoğulları, Dulkadiroğulları) biri olan Dulkadir hanedanı, bölgeden varlığını sürdürdüğü yıllarda Osmanlılarla akrabalık bağı tesis etmiştir.

³⁶ Sarı, a.g.e., s. 161-162.

³⁷ Sarı, a.g.e., s. 145-146.

1.2.1. Dulkadir İsmi'nin Menşei ve Hanedanın Kökeni

Osmanlı tarihlerinde Zulkadir olarak kayda geçen Dulkadir ismi, İslam kaynaklarında ve bunların yazıldığı Suriye ve Mısır tarihi kayıtlarında Dulgadır, Dulkadır şeklinde yazılmıştır.³⁸ 1337 yıllarında dönemin alimleri tarafından Dulkadir isminin Türkçe olarak açıklanmadığını belirten Faruk Sümer, bu kelimenin Arapça yahut başka bir lisanından Türkmen şivesine uyarlanmış hâli olduğunu söylemektedir. Bu konuda Ebû Yezid ismini Türkmenlerin Bâyezid olarak telaffuz ettiğini ve yine Muhammed isminin Mehmed ismine dönüşmesinden bahsetmiştir. Dulkadir isminin ise asli olarak Arapça bir isim olan Abdülkadir isminden şekillendiğini iddia etmiştir.³⁹

Refet Yinanç'ın eserinde, Dulkadir ismi Arapça yazılan tarihi kaynaklarda Dulkadır-Tolgadır şeklinde belirtildiği gibi Farsça yazılan tarihî kaynaklarda ise Zulkadir olarak belirtilmiştir. Bu isim Osmanlı erken kroniklerinde Dulkadır, Osmanlı'nın geç dönemde yazılan kroniklerinde ise Zulkadır şeklinde yazılmıştır. Bir sözcük bazı durumlarda, başka dillerde yazılış ve telaffuz bakımından farklılık gösterebilir. Bu yazılış ve telaffuz farklılıkları, Dulkadir isminin kökeni hakkında, akademisyenler arasında görüş ayrılıklarına sebep olmuştur. Richard Hartman'ın görüşü “Arifi Paşa'dan naklen Halil Ethem tarafından zikredilen beyliğin ilk çağdaşlarından müverrih İbnü'l Verdi'nin kaydettiği imla ile son çağdaş İbn İyas'ın kaydettiği Dulgadır şekli birbirine oldukça benzemektedir. Gerçekten de Maraş Ulu Camii kitabesinin yapılan her iki yayını da bu okunuşu verir. Bununla beraber her iki kitabe de açıkça Dulkadır şeklinde yazılmıştır. Fakat zorlandığı takdirde “d” (د) yerine “z” (ز) yani Dulkadır yerine Zulkadır okuma ihtimali de vardır. Baştaki “z” harfi belki de halk arasında yaygın olan Zulkadir etimolojisinden kaynaklanmaktadır. Bu fikir, dolaylı olarak kelimenin Yunanca yazılışı ile de teyit edilmiştir ki bu da baştaki harfin ‘z’ olmadığını doğrulamaktadır. Dulkadır ve Zulkadır kelimelerinde ‘k’ harfinin ‘g’ şeklinde değişmesi iki harfinde ‘ga’ sesi vermesinden dolayı büyük bir farklılık arz etmez. Zaten, bazen yarım uyaklı yabancı kelimelerin, çok değerli kaynak eserler telif etmiş olan Arap müverrihleri tarafından Arapça 'ya adapte olunduğu ve Arapça

³⁸ İ.H. Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2011, s. 169.

³⁹ F. Sümer, ‘Dulkadir Elini Meydana Getiren Oymaklar’, *Maraş Tarihinden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları II* içinde, Y. Alparslan, Y., M. Karataş, S. Yakar (ed), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2008, s. 14-15.

telafluz edildiği şüphesizdir.” Tarih ve dilbilimciler arasında görüş farklılıkları arz eden Dulkadir isminin anlamı hakkındadır. Refet Yinanç’ın eserinde belirttiği üzere, Richard Hartman’ın görüşü, şekil itibariyle Zulkadir sözcüğü ‘zu’ ve ‘kadir’ işaret sıfatlarının birlikte yazılması neticesinde ‘güçlü’ anlamına gelen Arapça geleneksel bir sözcüğün halk ağzında değişmiş halidir. A. Von Gabain ise Dulkadir isminin şapka taşıyan anlamına gelen ‘tulga’ ve ‘dar’ sözcüklerinin birleşmesinden türetildiğini söylemektedir. Ayrıca Refet Yinanç’ın eserinde, Türkolog Louis Basin’in konu hakkında görüşü ise Dulgadır isminin eski Türk lisanında can yakan, acı çektiren anlamına gelen ‘dolga’ sözcüğünden meydana geldiğidir: tolamak, dolgalamak, dolgadı, dolgadır.⁴⁰

Dulkadir isminin bir kişiye veya bir beyin ismi olup olmadığı tarihçiler arasında görüş ayrılığına sebep olmuştur. Arif Sarı’nın makalesinde yer alan, Faruk Sümer’in bu konudaki görüşü Zeyneddin Karaca Bey’in Dulkadir isminde bir babası olabileceği yönündedir. Lakin böyle bir iddiayı ispat edecek güvenilir bir tarihi kayıt bulunmamaktadır. Bu meyanda Zulkadir adının bir beyin adı olmaktan ziyade o beye mahsus verilen özel bir ünvanın sonradan isme dönüşen bir şekli de olabilir. “Zü’l-kadr” sıfatı Osmanlı kaynaklarında rütbesi yüksek olan devlet memurları adına şeref ve haysiyet sahibi anlamında kullanılmıştır. Öte yandan Osmanlı devlet erkanının diğer İslam devletleriyle etkileşimde olduğu akla geldiğinden “Zü’l-kadr” sıfatı Memlûk Devleti’nden Osmanlı’ya intikal etmiş olabilir. 1337 senesinde Memlûk hükümdarı Sultan Nâsır Muhammed tarafından Türkmen valisi ünvanıyla atanan Zeyneddin Karaca Bey’e Zulkadir sıfatının verilmiş olması bu görüşü desteklemektedir. Sonuç itibariyle Zeyneddin Karaca Bey’in şeref ve güç sahibi anlamında kullandığı Dulkadir isminin, aslı Arapça olan Zü’l-kadr ünvanından türetildiğini ve zamanla Türkmen şivesinde Zulkadir-Dulkadir olarak değiştirildiğini görmekteyiz.⁴¹

1220 yılında Moğolların Orta Asya’yı topyekûn işgal etmesi üzerine Mâverâünnehir, Horasan, Hârezm ve Batı Türkistan’dan Anadolu’ya kitleler halinde göç eden Türkmenler, Doğu Anadolu bölgesine yerleştiler. 1243 Köseadağ

⁴⁰ R. Yinanç, a.g.e., s. 6-7.

⁴¹ A. Sarı, ‘Dulkadir Beyliği’, *Anadolu Beylikleri El Kitabı* içinde, H. Şahin (ed.), Grafiker Yayınları, Ankara, 2017, s. 363-364.

muharebesiyle Anadolu'yu istila eden Moğollar, Doğu Anadolu bölgesinde ikamet eden Türkmen aşiretlerine saldırılarda bulundular. Bu bölgede yaşanan Türkmen aşiretleri ise baskılara dayanamayarak 13. yüzyılın ikinci yarısından sonra bölgeyi terk ederek Halep ve Antep güzergahında bulunan Memlûk Devleti'ne ait topraklara göç etmiştir. Memlûk sultanı Baybars, “40 bin çadır” dan mürekkep Türkmen aşiretlerini Gazze'den başlayarak Antakya ve Çukurova bölgelerine kadar uzanan sahil beldelerine iskân ettirdi. Sultan Baybars'ın bu iskân faaliyetlerindeki gayesi Anadolu'ya yapacağı seferlerde Türkmenlerin askerî gücünden faydalanmaktır. Buraya yerleşen Türkmenler, Memlûk ordusunun seferleri sırasında yahut mevcut aşiret kuvvetleriyle Çukurova bölgesinde yaşayan Ermeniler üzerine sık sık saldırılarda bulunarak bölgesel güçlerini pekiştirdiler. Maraş ve Elbistan havalisini ele geçiren Türkmen aşiretleri, bu bölgeyi kendilerine yurt yapmıştır.⁴²

Maraş ve Elbistan bölgesinde 1337-1522 seneleri içinde varlığını sürdüren Dulkadir Beyliği, ismini kurucuları Dulkadir Türkmenlerinden almıştır.⁴³ Merkezi Maraş-Elbistan havalisinde kurulan beylik doğuda Harput, batıda Kırşehir'e kuzeyde Yozgat (Bozok) ile Sivas'ın güneyde Gemerek ve Gürün'den Hatay'a bağlı Hassa'ya kadar genişleyen topraklarda egemenlik kuran Dulkadir Türkmenlerinin⁴⁴ kahir ekseriyeti göçebe aşiretlerden müteşekkildir. Dulkadir Türkmenlerini, Oğuzlara mensup Beydili, Bayat ve Avşar boyları oluşturmaktadır. Dulkadir Türkmenlerinin nüfusunun geneli aynı boya bağlıdır. Aşiret asabiyetinin iç dinamikleri bu nüfusu, bir reisin etrafından toplayıp kısa sürede teşkilatlı bir yapı haline getirmiştir. Öte yandan başlarında bulunan bey ve ailesine sadakatle bağlı olup, haricen tayin edilen beyleri kabul etmemişlerdir. Bu minvalde Memlûkler'in 1353 senesinde birinci Dulkadir beyi olan Zeyneddin Karaca Bey'i idam ettikten sonra onun halefi olarak bölge ahalisinden Ramazan Bey'i tayin etmişlerdir. Lakin bu tayine itiraz eden Dulkadir Türkmenleri, Zeyneddin Karaca'nın oğlu Halil Bey'i kendilerine bey olarak seçmişlerdir ve Memlûkler de bunu kabul etmek zorunda kalmıştır.⁴⁵

⁴² S. Koca, *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2017, s. 247-248.

⁴³ M. Kesik, *Anadolu Türk Beylikleri*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2018, s. 301.

⁴⁴ Ç. D. Zorlu, *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, Kamer Yayınları, İstanbul, 2015, s. 273.

⁴⁵ H. B. Karadeniz, 'Dulkadirli Beyliği Tarihine Kısa Bir Bakış', *Maraş Tarihi'nden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları II* içinde, Y. Alparslan, M. Karataş, S. Yakar (ed.), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2008, s. 20-21.

Nüfuzlu Türkmen reisleri olan Dulkadir ailesinin dili Türkçedir ve mezhepleri Sünnî-Hanefî'dir. Osmanlı hanedanı ile yakın münasebetler ve akrabalık bağı kurmuşlardır. 16 ve 17. yüzyıllarda Osmanlı Devleti'nde Osmanlı ailesi dışında kalan doğuştan asil soylu olarak görülen 3 Türk ailesinden (Giraylar: Kırım Hanları, İsfendi-yaroğulları ve Dulkadiroğulları) biridir ve hanedan üyeleri devlet kayıtlarında “Cenapları” olarak kaydedilmiştir.⁴⁶

1.2.2. Dulkadir Beyliği'nin Siyasi Tarihine Kısa Bir Bakış

Moğolların Orta Asya'yı istilaları sırasında bir kısım Türkmen gruplarına liderlik eden Hasan Dulkadir Bey, Dulkadir Beyliği'nin kurucusu olarak kabul edilmektedir. Bazı kaynaklarda “Horasani” ünvanı ile yazıldığından kendisinin İran'daki Horasan bölgesinden geldiği tahmin edilmektedir. Anadolu'ya göç eden bu Türkmen grupları, Binboğa ve Maraş (Ahır) dağları arasındaki bölgede bulunan bazı Türkmen gruplarıyla birleşmiştir. Bu sayede Hasan Dulkadir Bey'in etrafında toplanan Türkmen aşiretleri Dulkadir Beyliği'ni meydana getirmiştir.⁴⁷

İlhanlı Devleti'nin zayıflaması Anadolu'da yeni bir siyasi dönemin başlamasına sebep olmuştur. Avanos bölgesi ve Halep arasındaki toprakları kendilerine yurt edinen Türkmen aşiretleri, Dulkadiroğlu Zeyneddin Karaca Bey'in liderliğinde kuzeydeki Ermeni Krallığı ülkesine akınlar düzenlediler. Zaferle neticelenen bu akınların en önemlisi 1298 senesinde Maraş'ın Dulkadir Türkmenleri tarafından fethedilmesi olmuştur. Dulkadirlerin gerçekleştirdiği bu fetih, devletin de kuruluş yılı sayılmaktadır. Dulkadir Beyliği'ne bölgesel bir güç olan Memlûk Devleti tarafından meşruiyet verilmesi 1337 yılı olsa da Maraş şehrinin 1298 yılındaki fethi Dulkadir Beyliği'nin kuruluş tarihi olarak kabul edilmektedir.⁴⁸

1335 yılının Mayıs ayında Zeyneddin Karaca'nın etrafında toplanan Türkmen boyları, Memlûk Devleti'nin akınlarıyla yıpranmış olan Çukurova Ermeni Prenslığı'ne

⁴⁶ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 174; M. Kaya, *Dulkadiroğulları (1337-1522)*, Emek Ofset Yayınları, Ankara, 2021, s. 8.

⁴⁷ H. Gündoğdu, *Dulkadir Beyliği Mimarisi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986, s. 8.

⁴⁸ H. T. Dulkadiroğlu, A. Dulkadiroğlu, M. Dulkadiroğlu, ‘Osmanlı Döneminde Dulkadiroğlu Hanedanı Mensuplarının Durumu ve Osmanlı Arşivlerinde Dulkadiroğulları’, *Uluslararası Osmanlı Döneminde Maraş Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 210-211.

saldırdı. Ermeni Prenslığı'nın doğu bölgelerini tahrip edip, zengin bir ganimet elde ederek Maraş'a döndü.⁴⁹ Öte yandan Elbistan bölgesinde yaşayan Halil et-Tarafi (Taraklı Halil) ve ona bağlı Türkmen aşireti, Kahire'ye giderek Sultan Nâsır Muhammed'e hediyeler (700 iğdiş at) sunarak Elbistan'ın yönetim beratını (menşur) istemiştir. Taraklı Halil'in bu isteği sultan tarafından olumlu karşılanarak kendisine şehrin yönetim beratı verilmiştir. Lakin Elbistan'ın yönetimi meselesi, bölgede yaşayan Türkmen aşiretlerini birbirine rakip hale getirmiştir.⁵⁰ Taraklı Halil'in bu tutumu, Elbistan havalisindeki Türkmen boylarını etrafında toplamak isteyen Zeyneddin Karaca Bey'i tedirgin etmişti. Bu meyanda oğlu Halil'i Elbistan havalisine göndererek Taraklı Halil'in bölgeden çıkarılmasını istedi. Taraklı Halil ve Karaca Bey oğlu Halil arasında 1337 yılında şiddetli bir muharebe gerçekleşti. Bu savaştan mağlubiyetle ayrılan Taraklı Halil yaralı bir şekilde, Memlûk Devleti'nin Halep valisi Altunbuga'nın yanına sığınarak ondan yardım istedi. Yaşanan gelişmeler neticesinde Halep valisinin öfkesini üzerine çektiğini anlayan Zeyneddin Karaca, Şam valisi Tengiz'in dostluğunu kazanmak için değerli hediyeler ve bağlılık bildiren bir (200 at ve kıymetli eşyalar) mektup gönderdi. Karaca Bey mektubunda, Sultan Nâsır Muhammed'in sadık bir hizmetlisi olduğundan ve Elbistan havalisinin menşurunu istediğinden bahsetmektedir. Vali Tengiz bu isteği iletmek üzere Kahire'ye gitti ve Elbistan havalisinin menşuru meselesini Sultan Nâsır Muhammed ile görüştü. Bu görüşme sırasında Türkmen aşiretlerinin büyük bölümünün Zeyneddin Karaca Bey'in liderliğinde birleştiği konuşuldu. Ayrıca Tengiz, Memlûk Devleti'nin kuzey sınırını nüfus bakımından güçlü bir beyin koruması gerektiğini ifade etti. Elbistan bölgesinde Taraklı Halil'in himayesinde en fazla 1000 kadar süvari bulunduğundan, bu bölgeyi muhafaza edemeyeceği kararlaştırıldı. Sultan Nâsır Muhammed'in daveti üzerine her iki Türkmen beyi de Kahire'ye gitti. 1337 senesinde Sultan Nâsır Muhammed, Türkmenlerin Emîri ünvanını verdiği Zeyneddin Karaca Bey'e Memlûk Devleti'ne bağlı olmak şartıyla Maraş-Elbistan bölgesinin yönetimini verdi. Karaca Bey adına Kahire'de büyük bir tören düzenlendi. Yanında bulunan Türkmenlere ise değerli hediyelerle birer hil'at (şeref elbisesi) verildi.⁵¹

⁴⁹ Kaya, a.g.e., s. 10.

⁵⁰ A. Sağlam, *Memlûk Türk Devleti en-Nâsır Muhammed Devri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2021, s. 326.

⁵¹ R. Yinanç, a.g.e., s. 9-10; Y. Arslanyürek, 'Dulkadir Beyliği'nin Kuruluşu ve Zeyneddin Karaca Bey', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu II* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 429-430.

İlhanlı Devleti'nin Anadolu'da zayıflayan hâkimiyetini fırsata çeviren Zeyneddin Karaca Bey, Elbistan merkezli beyliğini kurarak çevresindeki şehirleri fethetmeye başlamıştır. Kuzeyde bulunan Eretna Devleti'nin topraklarına ilk saldırısını gerçekleştiren Karaca Bey, Emîr Eretna'nın Memlûk sultanı Nâsır Muhammed'e tabiiyet bildirmesiyle, saldırılarına bir süre ara vermiştir.⁵² Fakat beyliğini genişletmek isteyen Karaca Bey, Darende valisinin şehirden ayrılarak Sivas'a gitmesiyle harekete geçmiştir. 1338 yılının ağustos ayında Eretna Devleti'nin hâkimiyetinde olan Darende'yi ele geçirmiştir.⁵³ Eretna Bey, Darende'nin kaybını telafi etmek için büyük bir ordu hazırlayarak Dulkadirlerin üzerine gönderdi. Lakin bu savaşta Karaca Bey'e mağlup oldu ve oğlu esir düştü. Bu savaşın neticesinde Memlûk hükümdarı Sultan Nâsır Muhammed aracılığı ile barış sağlandı. Taraflar arasında yapılan bu barış 2 yıl kadar sürdü. Zira Karaca Bey ve maiyetindeki Dulkadir Türkmenleri Eretna topraklarına akınlar düzenlemeye başladılar. Emîr Eretna'nın şikâyeti üzerine Karaca Bey, yaptığı saldırılar sebebiyle Memlûk hükümdarı tarafından uyarıldı. Bu uyarılar netice vermediği gibi Şam valisi Tengiz'de Eretna elçisini Şam'da alıkoyarak Mısır'a gitmesine engel oluyordu. Tengiz bu davranışı ile sultanın nazarında itibar kaybına uğradı. Bu meyanda Zeyneddin Karaca Bey ile ittifak yapıp isyan edeceği endişesiyle sultan tarafından Mısır'a çağırılarak İskenderiye'de hapse atıldı. Bir müddet sonra da hapisanede öldürüldü. Karaca Bey, Memlûklerin kuzey sınırında kendisine sahip çıkan ve önderlik eden Tengiz'in infaz edilmesine üzüldü ve Memlûk Devleti ile ilişkilerini kesti. Bu döneme tekabül eden 1341 yılında, Sultan Nâsır Muhammed'in vefatıyla birlikte Mısır'daki taht mücadelesini fırsat bilerek bağımsızlığını ilan etti. 1343 senesinde Dulkadir Beyliği ve Memlûk Devleti arasındaki mücadele bir savaşa dönüşmüştür. Bir soygun vukuatının sebep olduğu bu savaş, Emîr Eretna'nın Çobanlı Şeyh Hasan'ı Karanbük havalisinde mağlup edip kazandığı ganimetin bir bölümünü Halep valisi Yelboğa'ya göndermesiyle ilgilidir. Emîr Eretna'nın gönderdiği bu ganimetler Dulkadir Beyliği sınırları içinden geçerken bir kısım Türkmenler tarafından baskın verilip soyulmuştur. Bu vukuata öfkelenen Yelboğa, 1343 senesinde kalabalık bir orduyla Dulkadir Beyliği'nin topraklarına saldırdı. Karaca Bey, bu saldırı karşısında uygun zamanı bekledi ve düşman belli bir

⁵² Kesik, a.g.e., s. 302.

⁵³ Kaya, a.g.e., s. 10.

mesafeye gelince taarruza geçti. Dulkadir Türkmenlerinin galibiyetiyle sonuçlanan ilk muharebe, Halep valisi Yelboğa'yı fazlasıyla öfkелendirdi ve maiyetindeki bütün askerleri bir araya getirerek Dulkadirler üzerine yeni bir sefer düzenledi. Yelboğa'nın güçlü ordusu karşısında tutunamayacağını anlayan Karaca Bey, Düldül Dağı'na ricat etti. Ordusuna liderlik edip dağın eteklerine kadar gelen Yelboğa, Dulkadir askerlerinden esirler alarak mallarını yağmalattı. Bu süre zarfında dağın yamaçlarına doğru hücum eden Halep askerleri, Dulkadir Türkmenleri tarafından bozguna uğratıldı. Zeyneddin Karaca Bey'in bu galibiyeti, bölgedeki gücünü ve nüfus alanını bir kat daha arttırdı.⁵⁴

Zeyneddin Karaca Bey liderliğinde Dulkadirler, Sis Ermenileri üzerine düzenledikleri seferlerde başarılı olmuşlardır. 1345 senesinde Gabon Kalesi'ni kuşatıp Halep civarında bulunan başka bölgeleri de ele geçirmişlerdir.⁵⁵ Çukurova Ermenileriyle yaptığı mücadelelerde başarılı olan Karaca Bey, Memlûk komutanlarının bu bölgede kazanamadığı zaferler elde etti. Memlûk komutanları, Zeyneddin Karaca Bey'in bölgedeki itibarını kıskanarak ona türlü bahanelerle isyancı damgası vurdular. Üzerine gönderilen bir kısım Memlûk ordularını bertaraf eden Karaca Bey, Halep civarındaki aldığı yerlere de güvenerek kendisini el-Melikü'z-Zâhir ünvanı ile hükümdar ilan etti. Memlûk Devleti tarafından gelecek saldırılara karşı korunmak ve hükümdarlığını sağlamlaştırmak amacıyla kendisine müttefik aramaktaydı. Bu sırada Memlûk Devleti'ne isyan eden Halep valisi Beyboğa ve ordusuna katılan diğer asi valilerle müttefik olduysa da Beyboğa'nın ordusu Memlûk kuvvetleri karşısında direnemedi.⁵⁶ İsyancı valileri Memlûklere teslim etmemesi, Memlûk sultanının nazarında Karaca Bey'in ölüm fermanı olmuştur. Memlûk ordusunun taarruzuna karşı koyamayan Karaca Bey, Kayseri güzergâhına kaçarken Eretna Hükümdarı Mehmet Bey'in askerleri tarafından yakalandı.⁵⁷

Mülteci durumundaki Karaca Bey'i saygıyla karşılayıp ona bir Türkmen beyi muamelesi yapan Eretna Emîri Mehmed Bey, 22 Eylül 1353 yılında Karaca Bey'i Halep'e gönderdi. Memlûk sultanının emri ulaşınca kadar Halep'te hapsedilen

⁵⁴ Kesik, a.g.e., s. 303-304.

⁵⁵ M. Ersan, M. Alican, *Türklerin Kayıp Yüzyılı Beylikler Devri*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2017, s. 74.

⁵⁶ N. Yavuz, *Anadolu'da Beylikler Dönemi-Siyasi Tarih ve Kültür*, Gündüz Yayınevi, Ankara, 2002, s. 46.

⁵⁷ Güler, a.g.e., s. 54-56; Altınöz, a.g.e., s. 28

Karaca Bey, emir geldikten sonra Kahire'ye götürüldü. Memlûk sultanı, isyankâr davranışları yüzünden azarladı ve Kahire kalesindeki hapishaneye gönderilmesi kararını verdi. Bir süre sonra Karaca Bey'in oğlu, bölgede isyan eden Arap aşiretleriyle birleşerek Halep'e saldırdı. Bu tutumu ile sultana baskı yaparak babasının serbest bırakılmasını istemekteydi. Lakin Memlûklere bağlı Halep ordusuyla yaptığı savaşı kaybetti. Siryakus'ta bulunan el-Melikü's-Sâlih'e isyanın bastırıldığı haberi ulaşınca, o da Kahire'deki taht nâibi Kubilay'a Zeyneddin Karaca Bey'in infaz edilmesi emrini gönderdi. Dulkadir Türkmenlerini teşkilatlandıran ve bir beylik kuran Zeyneddin Karaca Bey, Kahire hapishanesinde 48 gün mahpus olduktan sonra 1353 yılının 11 Aralık günü Kahire Kalesi'nin yakınına götürülerek idam edildi. Cesedi 3 gün Bâbü'z-Züveyle'de (Züveyle Kapısı) halka teşhir edildi.⁵⁸

Karaca Bey'in vefatına müteakip, beyliğin başına Halil Bey geçmiştir.⁵⁹ Beylik topraklarını genişletmek isteyen Halil Bey, Memlûk hâkimiyetindeki Harput'a saldırarak burayı kısa sürede ele geçirmiştir. Harput'ta istihkam kuran Halil Bey, buradan Malatya şehrine hücum etme başladı. Ancak Memlûklerin 1366 yılında büyük bir orduyla Harput önlerine gelmesiyle, şehri teslim etmek zorunda kaldı.⁶⁰ Halil Bey, on yıl aradan sonra Harput'u yeniden ele geçirdi. Bu hareketiyle Memlûklerin öfkesini üzerine çekeceğini bildiğinden, bölgede savunma düzeni kurmuştur. Harput'ta asayiş sağlamakla görevli Yelboğa ve Memlûk ordusu mağlup eden Halil Bey, bu dönemde Ramazanoğlu İbrahim Bey ile müttefik olmuştur.⁶¹ Sultan Berkuk, bölgede yeniden Memlûk otoritesini sağlamak için Suriye, Trablus ve Halep emîrlerini seferber etmiştir. Kahire'den yola çıkan Memlûk ordusu 1381 yılında Maraş sınırlarına geldiğinde, onları Halil Bey'in kardeşi Sevlî Bey karşılamıştır. Dulkadir ordusu, büyük Memlûk ordusu karşısında tutunamayarak savaş meydanını terk etmiştir. Akabinde

⁵⁸ R. Yinanç, a.g.e., s. 18-19.

⁵⁹ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 170; A. Eyicil, 'Dulkadiroğulları Beyliği Dönemi (1337-1522)', *"Akdeniz'in Altın Kenti" Kahramanmaraş* içinde, O. Doğan, R. Avcı, S. Yakar (ed), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Kahramanmaraş, 2014, s. 36; M. Şeker, 'Dulkadir Beyliği ve Diğer Türkmenler Hakkında Önemli Bir Kaynak: İbn Bahadır'ın Vekâyi' et-Türkmân Adlı Eseri', *Türk Dünyası Araştırmaları*, cilt: 122, sayı: 241, Temmuz-Ağustos 2019, s. 261.

⁶⁰ Bertrandon De La Broquiere, *Bertrandon De La Broquiere'in Denizaşırı Seyahati* (Çev. İlhan Arda), Eren Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 84; R. Yinanç, a.g.e., s. 20-21.

⁶¹ S. Alıç, 'Ramazanoğulları Beyliği-Dulkadiroğulları Beyliği Münasebetleri (1352-1522)', *[Ramazanoğulları Beyliği] Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-III* içinde, M. Şeker, F.Y. Ayaz, Y. Kaya, A. Alıcı (ed.), Necmettin Erbakan Üniversitesi Kültür Yayınları, Konya, 2017, s. 301.

Memlûk ordusu Elbistan'ı da işgal etmiştir.⁶² 1384 yılında Ramazanoğulları ve Kadı Burhaneddin'in yardımlarıyla Maraş ve Elbistan'ı geri alan Halil Bey, bağımsız bir beylik olmak için girişimlerde bulunmuştur. Fakat Halep valisi Yelboğa liderliğindeki Memlûk ordusu, Maraş'a saldırdığında dirayet gösteremeyip maiyetiyle birlikte Darende'ye ricat etmiştir. Yelboğa ve ordusu, Halil Bey'i Darende'ye kadar takip ederek burada da mağlup etmiştir.⁶³ Dulkadir Beyliği'nin merkez üslerini kaybeden Halil Bey, kardeşleri tarafından da yalnız bırakılmıştır. Memlûk sultanı, Türkmen beyleri ve Halil Bey arasındaki husumetten faydalanmak istemiştir.⁶⁴ Bu meyanda Sultan Berkuk, Türkmen beylerinden Yağmur oğlu Sarimüddin İbrahim'i suikast için görevlendirerek Halil Bey'in üzerine göndermiştir. Halil Bey, 1386 yılında bir suikast neticesinde öldürülmüştür.⁶⁵

Suikast neticesinde öldürülen Halil Bey'in yerine kardeşi Sevlî Bey⁶⁶ 1385-1387 yılları arasında, Memlûkler tarafından üzerine sevk edilen orduları yenerek Dulkadir Beyliği'ndeki saltanatını korumuştur. Sonuç itibariyle Memlûk sultanı Berkuk, bölgedeki kargaşayı bitirmek için Sevlî Bey'e Elbistan nâipliğinin menşurunu vermiştir.⁶⁷ 1388 yılında Dulkadir topraklarına yeni bir sefer düzenleyen Sultan Berkuk, Memlûk askerleriyle desteklediği Halil Bey'in oğlu Nâsireddin Mehmed Bey'i bölgeye göndermiştir.⁶⁸ Sevlî Bey, Memlûk destekli Nâsireddin Mehmed Bey karşısında mağlubiyet yaşayarak Develi Kalesi'ne sığınmıştır. Buradan Karamanoğulları'nın yardımıyla hareket eden Sevlî Bey, Kadı Burhaneddin'e isyan eden Cüneyt'in yanına giderek isyanını desteklemiştir.⁶⁹ 1390 yılından sonra, Suriye ve Anadolu üzerinde siyasi planlar yapan Emîr Timur, Anadolu beylerine elçiler göndererek ittifak arayışlarına girmiştir. Bu sırada Sevlî Bey de Emîr Timur'a elçiler

⁶² Kaya, a.g.e., s. 11.

⁶³ Sarı, a.g.e., s. 9; M. Yinanç, *Makaleler*, s. 346-347.

⁶⁴ Yavuz, a.g.e., s. 46.

⁶⁵ Azîz b. Erdeşîr Esterâbâdî, *Bezm u Rezm* (Çev. M. Öztürk), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 359; Kaya, a.g.e., s. 14; M. B. Aşan, 'Dulkadiroğulları Döneminde Harput', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 307.

⁶⁶ Şimdiye Kadar Süli okunan bu ismi Aynî, harekeleyerek Sevlî olarak kaydetmiştir. Bkz. R. Yinanç, a.g.e., s. 28

⁶⁷ Ersan, Alican, a.g.e., s. 75; Güler, a.g.e., s. 70.

⁶⁸ Zorlu, a.g.e., s. 275.

⁶⁹ Azîz b. Erdeşîr Esterâbâdî, s. 372; Kesik, a.g.e., s. 309.

göndererek müttefik olma isteğini bildirmiştir.⁷⁰ Sultan Berkuk, kuzey sınırlarındaki yaşanan bu tehlikeye kayıtsız kalamazdı. Bu meyanda 1395 senesinde Halep nâibinin liderliğinde Memlûk ordusunu, Sevlî Bey'in üzerine sevk etmiştir. Sevlî Bey ve Memlûk ordusu arasında gerçekleşen savaşta Dulkadir Türkmenleri ağır bir yenilgi aldığı gibi Sevlî Bey de Memlûk otoritesi için tehlike olmaktan çıkmıştır. Timur gailisine karşı sınırlarını tahkim eden Sultan Berkuk, 1398 yılında Sevlî Bey'i bir suikast neticesinde öldürtmüştür.⁷¹

Nâsireddin Mehmed Bey 1399 yılında Osmanlı himayesinde, Dulkadir Beyliği'nin tahtına oturmuştur.⁷² Nâsireddin Mehmed Bey, Osmanlılarla münasebetlerini olumlu yönde geliştirmiştir. Bu meyanda Emîr Timur'a karşı cephe alan Nâsireddin Mehmed Bey, 1400 yılında Emîr Timur Sivas'ı kuşattığında Elbistan'ın kuzeyinde otlayan Timur ordusuna ait atları çalarak Sivas kuşatmasına zarar vermiştir. Ordusuna yapılan bu sabotaja öfkelenen Emîr Timur, 1401 yılında seçkin komutanlardan oluşan ordusunu Elbistan'a sevk etmiştir. Dulkadir Türkmenleri ise Timur ordusuna karşı dirayet gösteremeyip sarp dağlara kaçmıştır. Elbistan'ı yağma ve talan eden Timur ordusu, yüklü miktarda ganimetle geri dönmüştür.⁷³ 1402 yılında Ankara Savaşı sonucunda Emîr Timur'un Anadolu'da bıraktığı otorite boşluğu, Osmanlı şehzadeleri arasında taht kavgasına sebep olmuştur. Bu dönemi yakından takip eden Nâsireddin Mehmed Bey, iyi münasebetler kurmak için Çelebi Mehmed'e elçi heyeti göndermiştir.⁷⁴ Akabinde iki hükümdar arasında başlayan iyi münasebetler, Nâsireddin Mehmed Bey'in kızını Çelebi Mehmed ile evlendirmesiyle akrabalığa dönüşmüştür.⁷⁵ 1426 yılında Akkoyunlu hükümdarı Kara Yülük Osman

⁷⁰ Azîz b. Erdeşîr Esterâbâdî, s. 436; M. Alkan, F. Gökbuğa, 'Timur'un Anadolu'daki Yolu: Anadolu Günlüğü', 1402 Ankara Savaşı Uluslararası Kongresi (Yıldırım-Timur) Bildiri Kitabı içinde, M. Alkan (ed.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s. 586.

⁷¹ İbn Tağrıberdî, *en-Nücûmu 'z-Zâhire* (Çev. A. Batur), Selenge Yayınları, İstanbul, 2013, s. 309; H. Çetin, *Timur'un Anadolu Seferi ve Ankara Savaşı*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2012, s. 88; S. Kofoğlu, *Hamidoğulları Beyliği*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006, s. 291.

⁷² Sarı, 'Dulkadir Beyliği', a.g.e., s. 368.

⁷³ Şerefeddin Ali Yezdî, *Emîr Timur (Zafername)* (Çev. A. Batur), Selenge Yayınları, İstanbul, 2013, s. 343, 369-370; Aliç, a.g.e., s. 117

⁷⁴ Matrakçı Nasuh, *Rüstem Paşa Tarihi Olarak Bilinen Tarih-i Al-i Osman (Osmanlı Tarihi 1299-1561)* (Haz. G. İnan), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2019, s. 195; Behiştî Ahmed Çelebi, *Tarih-i Behiştî Varidat-ı Sübhani ve Fütuhât-ı Osmani II* (1389-1502) (Haz. F. Kaytaz), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2016, s. 147; Kesik a.g.e., s. 311.

⁷⁵ Mehmed Neşrî, *Kitab-ı Cihan-nüma Neşrî Tarihi II* (Haz. F.R. Unat, M.A. Köymen), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014, s. 445; Münecimbaşı Ahmed Dede, *Münecimbaşı Tarihi I* (Haz. İ. Erünsal), Tercüman Gazetesi, t.y., s. 156.

Bey, Dulkadir topraklarını tehdit etmeye başlamıştır. Dulkadir Beyliği'nin idaresinde olan Harput'u 1428 yılında kuşatmaya başlayan Kara Yülük Osman Bey, bir yıl sonra Harput kalesini düşürerek şehrin yönetimini ele geçirmiştir.⁷⁶ Memlûk sultanı Barsbay, kuzey sınırındaki Dulkadir Beyliği'ne Memlûk Devleti'nin otoritesini bildirmek için bir sefer düzenlemiştir. 1435 yılında Halep valisi liderliğinde Elbistan'a giren Memlûk ordusu, şehri talan ederek ateşe vermiştir. Nâsireddin Mehmed Bey ise kalabalık Memlûk ordusuna karşı koyamayacağını anlayarak maiyetiyle birlikte dağlara çekilmiştir.⁷⁷ Nâsireddin Mehmed Bey oğlu Süleyman Bey, Karamanoğulları'nın idaresindeki Kayseri'yi kuşatmak için Osmanlıdan yardım istemiştir. Bu sırada Gelibolu'nda ikamet eden II. Murad, bu isteği müspet şekilde karşılayarak Süleyman Bey'i Osmanlı kuvvetleriyle destekleyerek Kayseri kuşatmasına göndermiştir. 1437 senesinde Süleyman Bey, Osmanlı kuvvetlerinin de yardımıyla, Kayseri'de Karamanoğullarını bertaraf ederek şehri ele geçirmiştir.⁷⁸ Memlûk Devleti'nde Sultan Barsbay'ın vefatına müteakip oğlu Yusuf, Memlûk tahtına geçse de iktidarı kısa sürmüştür. el-Melikü'z-Zâhir Çakmak, Yusuf'un saltanatına son vererek kendini Memlûk sultanı ilan etmiştir. 1440 senesinde Nâsireddin Mehmed Bey, Memlûk Devleti'nde yaşanan saltanat değişikliği sonucunda kızını Sultan Çakmak ile evlendirerek Memlûklerle iyi münasebetler kurmuştur. Nâsireddin Mehmed Bey, 1442 yılında seksen yaşının üzerindeyken vefat etmiştir.⁷⁹

Memlûk sultanı İnal (Eynâl) el-Ecrûd'un verdiği menşurla, Dulkadir Beyliği'nde Melik Arslan Bey'in saltanat dönemi başlamıştır.⁸⁰ 1464 yılında Karamanoğulları Beyliği'nde yaşanan taht kavgasını fırsat bilen Melik Arslan Bey, beyliğinin sınırlarını genişletmek için Karaman şehirlerine saldırmıştır. Malları ve hayvanları Dulkadir Türkmenleri tarafından yağma edilen Karaman halkı, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ı yardıma çağırmıştır. Karaman mülkünde söz sahibi olmak isteyen Uzun Hasan, ordusuyla birlikte bölgeye hareket ederek Dulkadir

⁷⁶ Ebû Bekr-i Tihriânî, *Kitab-ı Diyarbekriyye* (Çev. M. Öztürk), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2013, s. 74-76; İbn Tağrıberdî, s. 469; Alıç, a.g.e., s. 119.

⁷⁷ M. Yinanç, *Makaleler*, s. 380-381.

⁷⁸ Alıç, a.g.e., s. 171.

⁷⁹ Broquiere, s. 84; Zorlu, a.g.e., s. 277; Kesik, a.g.e., s. 312.

⁸⁰ Kaya, a.g.e., s. 22; Arifi Paşa, 'Melik Arslan Bey b. Süleyman Bey', *Elbistan ve Maraş'ta Dulkadir Oğulları Hükümeti* içinde, Y. Alparslan, S. Yakar (ed.), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2011, s. 34.

Türkmenlerini bozguna uğratmıştır.⁸¹ Bu dönemde Cihanşah Mirza, oğlu Pir Budak'ın isyanını bastırmak için Akkoyunlu Uzun Hasan'dan yardım istemiştir. Uzun Hasan'ın, Cihanşah Mirza ile yaptığı anlaşma gereği Harput'u kuşatması, Melik Arslan Bey'i harekete geçirmiştir. Zira Akkoyunlu Uzun Hasan'ın saldırgan tutumu, Dulkadir vilayetleri için tehdit olmaya başlamıştır. Melik Arslan Bey ve Dulkadir Türkmenleri, Harput yakınlarında yapılan savaşta bir kısım Akkoyunlu askerlerine karşı galip gelmiştir. Ancak Uzun Hasan ve Akkoyunluların merkez ordusu bölgeye geldiğinde savaşın seyri değişmiştir. Dulkadir Türkmenleri ve Akkoyunlular arasında yapılan bir dizi savaş neticesinde beylik topraklarının büyük bölümünü kaybeden Melik Arslan Bey, Uzun Hasan ile anlaşma yoluna girmiştir. Melik Arslan Bey, Akkoyunluların Elbistan'dan çekilmesi karşılığında Harput kalesini teslim edeceğini Uzun Hasan'a bildirmiştir. Netice itibarıyla Dulkadir Beyliğinin idaresinde olan Harput kalesi 1465 senesinde Akkoyunluların eline geçmiştir.⁸² Melik Arslan Bey, Harput kalesinin durumunu ve Akkoyunlu Uzun Hasan'ı şikâyet etmek için Kahire'ye elçi göndermiştir. Ancak Dulkadir elçisi, Memlûkler tarafından kabul edilmemiştir.⁸³ Memlûk sultanı Hoşkadem'in bölgeye dair siyasetinde zafiyet gösteren Melik Arslan Bey, Kahire'den gönderilen bir suikastçı eliyle 1465 yılında öldürülmüştür.⁸⁴

Melik Arslan Bey'i saf dışı bırakan Memlûk sultanı, Dulkadir Beyliği'nin başına Şahbudak'ı tayin etmiştir.⁸⁵ Memlûk vesayetindeki bir beyi kabul etmeyen Türkmen aşiretleri, durumu Fâtih Sultan Mehmed'e şikâyet ederek beyliğin başında Şehsuvar'ı görmek istediklerini iletmışlerdir.⁸⁶ Fâtih Sultan Mehmed, bu isteği müspet şekilde karşılayarak himayesindeki Şehsuvar Bey'i Osmanlı kuvvetleriyle destekleyerek Dulkadir topraklarına sevk etmiştir. Şehsuvar Bey, Osmanlı

⁸¹ Ebû Bekr-i Tihriânî, s. 241-242; B.S. Baykal, 'Uzun Hasan'ın Osmanlılara Karşı Katî Mücadeleye Hazırlıkları ve Osmanlı-Akkoyunlu Harbinin Başlaması', *Türkmen Akkoyunlu İmparatorluğu* içinde, N.A. Akkoyunlu, A. Şen (ed.), Grafiker Yayınları, Ankara, 2003, s. 237-238; M.E. Üner, 'Osmanlı-Akkoyunlu Hâkimiyet Mücadelesinde Karamanoğulları'nın Rolü', *[Karamanoğulları Beyliği] 1. Cilt Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-II* içinde, M. Şeker, M. Mercan, Y. Kaya, C. Uncu (ed.), Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, Konya, 2016, s. 202-203.

⁸² Ebû Bekr-i Tihriânî, s. 257-258.

⁸³ Alıç, a.g.e., s. 173-174; Güler, a.g.e., s. 116.

⁸⁴ Hadîdî, *Hadîdî Tarihi (1285-1523)* (Haz. N. Öztürk), Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2015, s. 284; İbn Tağrıberdî, s. 567; R. Yinanç, a.g.e., s. 60-61.

⁸⁵ İbn Tağrıberdî, s. 567.

⁸⁶ Derviş Ahmed Aşıkî, *Aşık Paşazade Tarihi* (Haz. C. Çiftçi), Mostar Yayınları, İstanbul, 2012, s. 284.

kuvvetlerinin de yardımıyla Şahbudak'ı Zamantı kalesi civarında mağlup etmiştir. Bu muharebe neticesinde Şehsuvar Bey, 1466 senesinde Dulkadir Beyliği'nin tahtına oturmuştur.⁸⁷ Dönem içinde Şehsuvar Bey'in Dulkadir mülkündeki saltanatını kabul etmeyen Memlûkler, himaye ettikleri Dulkadir şehzadesi Rüstem Bey'i destekleyerek bölgeye gönderdiler. Lakin Şehsuvar Bey, Rüstem Bey'in ordusunu mağlup ederek onu saltanat davasında bertaraf etmiştir.⁸⁸ Kahire'den yola çıkan Memlûk ordusu, 1467 senesinde Dulkadir sınırlarını geçerek şehirleri yağma ettiler. Bölgenin coğrafyasına hâkim olan Şehsuvar Bey, Memlûk ordusunun Maraş'a kadar ilerlemesini takip etmiştir. Akabinde Şehsuvar Bey ve Dulkadir Türkmenleri, Maraş'ın kuzeyinde kurdukları pusudan hareketlenerek Turnadağ civarında Memlûk birliklerine saldırmıştır. Pusuya düşen Memlûk birlikleri kısa sürede mağlup oldukları gibi muharebe meydanında da seçkin komutanlarını kaybetmiştir.⁸⁹ 1468 yılında Memlûkler, Dulkadir topraklarına yeni bir sefer düzenlediler. Suriye ve Halep nâiplerinin de katıldığı Memlûk ordusuna bölgede, Ramazanoğlu Hasan Bey rehberlik etmiştir. Öte yandan Şehsuvar Bey, Ramazanoğlu Ömer Bey ve maiyetindeki Türkmenlerle anlaşarak bölgede pusu kurmuşlardır. Memlûk ordusunun Antep'i işgal etmesine izin veren Şehsuvar Bey ve Ramazanoğlu Ömer Bey, Memlûk ordusuna ormanlık bir alanda pusu kurarak galip gelmişlerdir.⁹⁰ 1471 senesinde Emîr Yeşbek komutasındaki Memlûk ordusu, Kahire'den yola çıkarak Antep kalesi önlerine gelmiştir. Şehsuvar'ın komutanı Kanıbay, kaleyi uzun süre savunamayıp Emîr Yeşbek'e teslim etmek zorunda kalmıştır.⁹¹ Bir müddet sonra Halep civarına gelen Memlûk ordusu, Şehsuvar Bey ve Dulkadir Türkmenleriyle karşı karşıya gelmiştir. Bölgede yapılan savaşı Memlûk ordusu kazandığı gibi Dulkadir Türkmenlerinin seçkin komutanları da savaş alanında öldürülmüştür.⁹² Ordusunda telafi edilemez kayıplar veren Şehsuvar Bey, Ceyhun nehri civarında yeni bir savunma düzeni kurmuştur. Burada yapılan Memlûk-Dulkadir savaşını da kaybeden Şehsuvar Bey,

⁸⁷ İ. H. Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2016, s. 142; Kesik, a.g.e., s. 313.

⁸⁸ Kaya, a.g.e., s. 25; R. Yinanç, a.g.e., s. 64.

⁸⁹ İbn Tağrıberdi, s. 570-571; Alıç, a.g.e., s. 177.

⁹⁰ Kesik, a.g.e., s. 314; Alıç, 'Ramazanoğulları Beyliği-Dulkadiroğulları Beyliği Münasebetleri (1352-1522)', a.g.e., s. 307.

⁹¹ İbn Ecâ, s. 57; Güler, a.g.e., s. 127.

⁹² İbn Ecâ, s. 59-60.

savaş alanını terk ederek Zamantı kalesine ricat etmiştir.⁹³ Şehsuvar Bey, kalenin sarp kayalıklarda olmasından dolayı dirayetli bir savunma yapmıştır. Lakin uzun süre savunma yapamayacağını anlayarak teslim olmuştur. Kahire'ye götürülen Şehsuvar Bey, burada işkence edilerek öldürülmüştür.⁹⁴

1480 yılında Dulkadir Beyliği'nin başına geçen Bozkurt Bey, Osmanlıda Fâtih Sultan Mehmed'in ölümüyle başlayan taht mücadelesinde II. Bâyezid'in tarafında olmuştur.⁹⁵ Memlûk sultanı Kayıtbay, Elbistan nâipliği olarak gördüğü Dulkadir Beyliği'ne doğrudan müdahale etmek için bir sefer düzenlemiştir. 1484 yılında Elbistan hudutlarını geçen Memlûk ordusu, Bozkurt Bey ve Dulkadir Türkmenleriyle şiddetli bir muharebeye girmiştir. Bozkurt Bey, Osmanlı kuvvetlerinin de yardımıyla Memlûkleri mağlup etmiştir.⁹⁶ 1485 yılında Çukurova'da başlayan Osmanlı-Memlûk savaşlarında Bozkurt Bey'in siyaseti, Dulkadir Beyliği'nin topraklarını muhafaza etmek üzerine kurulmuştur.⁹⁷ 1488 yılında Osmanlılar ve Memlûkler arasında yaşanan Ağaçayırı Muharebesi'ni Osmanlılar kaybetmiştir.⁹⁸ Mağlubiyetin neticesinde Sultan II. Bâyezid, Çukurova hâkimiyeti için öncelikle Dulkadir mülkünün ele geçirilmesi gerektiğine karar vermiştir. Bu yüzden himaye ettiği Dulkadir şehzadesi Şahbudak'ı Osmanlı birlikleriyle destekleyerek Dulkadir topraklarına göndermiştir. Osmanlının desteklediği Şahbudak'ı Niğde yakınlarında karşılayan Bozkurt Bey ve askerleri, saltanat davasındaki rakibine ağır bir hezimet yaşatmıştır.⁹⁹ Memlûk ve Osmanlı arasındaki savaşlar 1490 yılında, Tunus elçisinin vasıtasıyla barış yapılarak bitmiştir. İki devlet arasında yapılan barıştan, Bozkurt Bey de istifade ederek Osmanlı ile dostluk tesis etmiştir.¹⁰⁰ Erdebil merkezli Safevî Sufilerinin lideri Şah İsmâil, Şirvanşahlar ve Akkoyunlularla yaptığı muharebeler neticesinde İran-Azerbaycan coğrafyasında şii

⁹³ İbn Ecâ, s. 96-99, 107-108; R. Yinanç, a.g.e., 73; Kaya, a.g.e., s. 27.

⁹⁴ İbn Ecâ, s. 112-114, 121-123; M. Uğurluer, 'Ayntab'da Dulkadiroğlu Şehsuvar Bey Adına Basılan Sikke', *Arkeoloji ve Sanat*, sayı: 121, Ocak-Nisan 2006, s. 110-111.

⁹⁵ Derviş Ahmed Aşiki, *Aşıkpaşazade Tarihi (1285-1502)* (Haz. N. Öztürk), Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2013, s. 273; Ş. Tekindağ, 'Fâtih Devrinde Osmanlı-Memlûk Münasebetleri', *Tarih Dergisi*, Sayı:30, Haziran 2011, s. 83-84; S. Tansel, *Sultan II. Bâyezid'in Siyasi Hayatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2017, s. 36,43; Kesik, a.g.e., s. 315.

⁹⁶ Hadîdî, s. 292-293; Alıç, a.g.e., s. 187-188.

⁹⁷ Güler, a.g.e., s. 138-139.

⁹⁸ R. Mantran, *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (Çev. Server Tanilli), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019, s. 136

⁹⁹ Aşıkpaşazade/Öztürk, s. 317; Behiştî Ahmed Çelebi, s. 364-365; R. Yinanç, a.g.e., s. 85-86.

¹⁰⁰ Behiştî Ahmed Çelebi, s. 366; Mantran, a.g.e., s. 137; Uzunçarşılı, a.g.e., s. 194; Tansel, a.g.e., s. 150.

temayüllü Safevî Devleti'ni kurmuştur.¹⁰¹ Safevî Devleti'nin kuruluşu sırasında elinden kaçırdığı Akkoyunlu şehzadesinin peşine düşen Şah İsmâil, komşu devlet ve beyliklere karşı saldırgan bir tutum sergilemiştir. Bu yüzden Bozkurt Bey'e sığınan Akkoyunlu şehzadesi Murad'ın, kendisine teslim edilmemesini mazeret göstererek Dulkadir Beyliği'ne savaş açmıştır. 1507 senesinde Elbistan'a hücum eden Şah İsmâil ve Safevî ordusu, Dulkadir Türkmenleriyle yaptıkları savaşı kazanmışlardır. Şah İsmâil'in Azerbaycan'a dönmesinden cesaret bulan Dulkadir Türkmenleri, 1508-1509 seneleri arasında Safevî mülkü olan Diyarbakır'a saldırmışlardır. Burada Safevî komutanı Muhammed Han Ustaclu'nun güçlü savunmasıyla karşılaşan Dulkadir ordusu, peşi sıra yapılan muharebeleri kaybetmiştir. Ayrıca Safevî komutanının emriyle, esir alınan Bozkurt Bey'in oğulları da öldürülmüştür. 1507-1509 yılları arasında gerçekleşen Safevî-Dulkadir Savaşları neticesinde, iki devlet arasında barış tesis edilmiştir.¹⁰² 1512 yılında Osmanlı tahtından çekilen II. Bâyezid'in yerine oğlu Selim tahta cülus etmiştir.¹⁰³ 1514 yılında Çaldıran Sahrasında gerçekleşen Osmanlı-Safevî muharebesi Osmanlının zaferiyle sonuçlanmıştır.¹⁰⁴ Akabinde Osmanlı merkez ordusuyla Sivas'a geçen Sultan Selim, burada Sinan Paşa'yı seraskerliğe tayin ederek emrine 10 bin kişilik ordu vermiştir. Dulkadir topraklarını Osmanlı hâkimiyetine geçirmek isteyen Sultan Selim, Serasker Sinan Paşa liderliğindeki Osmanlı ordusunu bölgeye göndermiştir.¹⁰⁵ 1515 yılında Osmanlı ve Dulkadir orduları Turnadağ yakınlarında savaşmışlardır. Bozkurt Bey ve yakın akrabaları savaş alanında öldürülmüştür. Sultan Selim, Dulkadir Beyliği'nin başına Şehsuvaroğlu Ali Bey'i tayin etmiştir. Bu dönemden sonra bölgede Osmanlı hâkimiyeti tesis edilmiştir.¹⁰⁶

¹⁰¹ Gelibolulu Mustafa Âli, *Künhü'l-Ahbâr* (Haz. Ali Çavuşoğlu), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2019, 382-383; R. Yinanç, a.g.e., s. 89-90.

¹⁰² Hasan-ı Rûmlü, *Ahsenü't Tevârih* (Çev. C. Cevan), Ardiç Yayınları, İstanbul, 2004, s. 115-119; N. Musalı, 'Anonim Bir Safevî Müellifinin Gözüyle Dulkadir Beyliğinin Son 20 Yıllık Tarihine Bakış', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 405-411.

¹⁰³ M. Cezar, *Mufasssal Osmanlı Tarihi II. Cilt*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011, s. 708-726.

¹⁰⁴ *Haydar Çelebi Rûznâmesi* (Haz. Y. Senemoğlu), Tercüman Gazetesi, t.y., s. 88.

¹⁰⁵ *Haydar Çelebi Rûznâmesi*, s. 91.

¹⁰⁶ Hasan-ı Rumlu, s. 191; *Haydar Çelebi Rûznâmesi*, s. 94; R. Yinanç, a.g.e., s. 98-99.

2. DULKADİR BEYLİĞİ'NDE MÜDARA SİYASETİ (1337-1480)

“Müdara” kavramının etimolojik anlamına değindiğimiz bu bölümde, “Müdara” kavramının dönemin kaynaklarındaki yerine ve zamanla değışen anlamına dikkat çekmek istedik. Zira Memlûk kaynaklarında hile anlamına gelen “Müdara” kavramı, Safevi kaynaklarında münafıklık anlamına gelmektedir. Ancak Osmanlı kroniklerinde, Osman Gazi'den Yavuz Sultan Selim dönemine kadar nakledilen vakalarda süreç içerisinde değışkenlik göstermiştir. Osman Gazi döneminde “İyi geçinme” siyaseti olarak başlayan müdara siyaseti, sonraki dönemlerde “Riyakârlık ve Hile” olarak devam etmiştir. Hususi olarak incelediğimiz Dulkadir Beyliği'nin tarihi, Memlûklere karşı müdara siyaseti ile başlayıp Osmanlılara karşı ikiyüzlü siyaset uygulanarak devam etmiştir.

2.1. Müdara Siyaseti ve Dönemin Kaynaklarındaki Yeri

Hile ve zahiren dostluk anlamına gelen “Müdara” kelimesi, gerçekleşen vakaya ve döneme göre küçük değışikliklerle nakledilir. Farsçadan dilimize geçen “Müdara” kelimesi, muhatabını idare-i maslahat gereğince kandırmak, aldatmak anlamına gelmektedir. Osmanlı kroniklerinde doğrudan “Müdara” kavramı üzerinden anlatılan vakalar, Memlûk ve Safevî kroniklerinde ise “Hile, iki yüzlü siyaset” çevresinde anlatılmaktadır.

2.1.1. Müdara Kavramı

Farsça kökenli “mudârâ/modara” sözcüğünün¹⁰⁷ Türkçeye geçmesiyle oluşan müdara kelimesi Türkçeye geçerken “aldatmak, kandırmak” anlamına gelen “dery” kökünden türetilmiştir. Kötülük etmesinden korkulan insana karşı, haddi aşmayan iltifatta bulunulması ve iyi geçinme çabasına müdara sözcüğü kullanılmaktadır.¹⁰⁸ Ayrıca müdara kelimesi maslahat icabı kullanma, iyi görünme, karşılıklı davranma anlamını taşıırken¹⁰⁹ yüze gülme, zahiren dost görünme durumları için de kullanılmaktadır.¹¹⁰

¹⁰⁷ Şemseddin Sami, *Kamus-ı Türki*, İkdâm Matbaası, İstanbul, 1900; M. Kanar, *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul, 2010.

¹⁰⁸ M. Çağrı, “Müdârâ”, *DİA*, 31. Cilt, s. 459-460.

¹⁰⁹ Ahmed Vefik Paşa, *Lehce-i Osmani* (Haz. R. Toparlı), Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.

¹¹⁰ <https://sozluk.gov.tr/>, ‘Müdârâ’, Erişim Tarihi: 21.12.2023.

2.1.2. Müdara Siyasetinin Osmanlı Kroniklerindeki Yeri

Erken dönem Osmanlı kaynaklarının durumuna bakıldığında, kuruluş dönemiyle ilgili kısıtlı bilgilerin yer aldığı ve bazı vakaların ise destansı özellikler taşıdığı anlaşılmaktadır.¹¹¹ Konumuzla ilgili Osmanlı kaynaklarından *Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân* (F. Giese Neşri), *Anonim Osmanlı Kroniği* (1299-1512), *Aşıkpaşazade Tarihi*, *Hadîdî Tarihi*, *Haydar Çelebi Rûznâmesi*, *Kitab-ı Cihan-nüma Neşri Tarihi*, *Lütfî Paşa ve Tevârih-i Âl-i Osmân*, *Müneccimbaşı Tarihi* eserlerinden faydalanılarak Osmanlı tarihinin kuruluş dönemindeki müdara siyaseti akabinde Dulkadir Beyliği'ndeki müdara siyaseti takip edilmiştir.

Mehmed Neşrî Osmanlının kuruluş dönemiyle ilgili müdara siyasetini şu vaka ile nakletmiştir: Osman Gazi, Karaca Hisar'ı fethettikten sonra kardeşi Gündüz ile çevre vilayetlerin akıbeti hakkında istişare etmiştir. Gündüz'ün konu hakkında görüşleri çevre vilayetleri asker gücüyle ve zor kullanarak zapt etmek yönündedir. Lakin Osman Gazi bu fikrin bir kazanımı olmadığını ve çevre vilayetlerde yaşayan insanlarla zahiren dost olmak gerektiğini şu şekilde beyan etmiştir “bu rey sevap değildir. Zira Karaca Hisar, çevre vilayetiyle mamurdur. Şimdi ilini vurucak, şehir harap olup, şehrin şenliği iliyle olur. Kendi elimizle kendi şehrimizi yıkmak reva değildir. Belki sevap oldur ki, çevre komşularımızla müdara ederiz. Nitekim Bilecik tekfuruyla da ederiz.” Osman Gazi burada belirttiği üzere çevresindeki diğer tekfurularla da müdara etmiştir.¹¹²

Göynük ve Tarakçı-Yenicesi'ni ele geçirmeyi planlayan Osman Gazi, Köse Mihal'e konu hakkında fikirlerini sormuştur. Köse Mihal “Sorkun üzerinden ve Saru-Kaya'dan ve Biş-Taş'dan geçelim ki, Sakarya suyunu geçmeğe asan ola. Ve hem etraftan gaziler gelmeğe mülayimdir. Ve andan Mudurnu vilayetini vurmaya kolaydır. Ve hem Samsa Çavuş dahi ol araya yakındır. Ana dahi hali'lam edelim. Tecessüs edip fırsat vaktini gözetip bize tembih etsin dedi.” şeklinde cevap vermiştir. Samsa Çavuş namı ile bilinen kişi Ertuğrul Gazi ile yoldaşlık etmiştir. Alıntıdan da anlaşıldığı üzere

¹¹¹ E. Afyoncu, ‘Osmanlı Siyasî Tarihinin Ana Kaynakları: Kronikler’, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, cilt: 1, sayı: 2, Eylül 2003, s. 102-113; A. Özcan, ‘Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış’, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, sayı: 1, Mart 2013, s. 272.

¹¹² Mehmed Neşrî I, s. 87-89.

Samsa Çavuş İnegöl tekfurunun zulmünden kaçıp Mudurnu civarına yerleşerek oranın gayrimüslim halkı ile müdara etmiştir.¹¹³

Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân adlı eserde, Sultan II. Murad dönemindeki müdara siyaseti şu şekilde anlatılmıştır: Düzmece Mustafa isyanının bastırılması akabinde 1422 yılında devletin başına geçen Sultan II. Murad'ın, Mustafa isminde bir kardeşi vardı. Mustafa, Anadolu'da çıkardığı türlü isyanlardan sonra İznik'e gelerek şehri kırk gün boyunca muhasara etmiştir. Şehri savunan adamlardan biri kaçarak Sultan Murat'a durumu izah etmişti, sultan cevaben "Hisarı veresiniz ve illa bizden yana göz kulak olasınız ve bizden yana olasınız, ben varınca kolay ki onlar duymadan kale kapısını bize açtırırsınız." demiştir. İznik savunmasında olan Firuz oğlu Ali Bey'e bu haber ulaşınca Mustafa Çelebi ile anlaşarak ve şehri ona teslim etti. Aynı eserde, konuyla ilgili müdara siyaseti şu beyitlerle nakledilmiştir:

"Düşmana ceng ile bulmazsan zafer"

"Ol müdara ile ona çare gör"

Şehri teslim alan Mustafa Çelebi, Firuz oğlu Ali Bey'in sözüne güvenmişti, Sultan II. Murat'ın ordusu İznik'e geldiğinde gece vakti şehrin kapısını gizlice açtılar. Şehir içinde iki ordunun birbiriyle savaşmasını fırsat bilen Mustafa Çelebi eski bir kiliseye sığındı. Sultan II. Murad'ın komutanlarından Mihal oğlunun adamları onu bulup öldürdüler ve cenazesini Bursa'ya gönderip babasının yanına defnettiler.¹¹⁴

Çelebi Mehmed'in hükümdarlığı döneminde kendisinden af dileyen Karamanoğulları yeniden asi oldular. Sultana verdikleri ahitte durmadıkları gibi vefasızlık ettiler. Yine Sultan II. Murad döneminde Karamanoğullarının mağlubiyetiyle sonuçlanan bir savaş neticesinde Karamanoğlu İbrahim Bey (1423-1464), elçilerle birlikte gelen kadıların önünde yedi yıl süreyle savaşmayacaklarına dair söz vermiştir. Bir müddet sonra Osmanlı'ya isyan eden İbrahim Bey'e yanındaki adamları "Hey Bey! Yedi yıla değin yemin verip araya ademler bırakıp zorla barıştık. Vade tamam olmadan verdiğimiz yeminden dönmek olmaz." dediler. İbrahim Bey

¹¹³ Mehmed Neşri I, s. 89-91.

¹¹⁴ *Anonim Tevârih-i Âl-i Osmân (F. Giese Neşri)* (Haz. N. Azamat), Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1992, s. 63-65; *Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)* (Haz. N. Öztürk), Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2015, s. 66; *Lütfi Paşa ve Tevârih-i Âl-i Osman* (Çev. Kayhan Atik), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001, s. 102.

yanındaki adamlarına cevaben “Ben ol vakit yıl demedim, yel [rüzgâr] dedim. O zamandan beri yedi yel değil yüz yel geçti, yüz rüzgâr esti.” demiştir. Bu vakadan tespit ettiğimiz gibi Osmanlı ile Karamanoğulları arasında yapılan anlaşmalarda, genel itibariyle Karamanoğulları Osmanlı’ya karşı zahiren dost görünmüştür. Yine bu vakayı neşreden Osmanlı müverrihi, Karamanoğullarının verdikleri ahide güvenilmemesi gerektiğini belirtmiştir.¹¹⁵

Aşıkpaşazade, Fâtih Sultan Mehmed dönemiyle ilgi müdara siyasetini şu vaka ile nakletmiştir: Karamanoğlu İbrahim Bey’in vefatından sonra beylik toprakları İshak Bey ve Pir Ahmed Bey’in mücadele sahasına dönüştü. İshak Bey, Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan’a elçi göndererek askeri yardımda bulunması karşılığında para teklif etti. Akkoyunlu askerlerine karşı dirayet gösteremeyen Pir Ahmed Bey, Osmanlı topraklarına iltica edip Fâtih Sultan Mehmed’e biat etmek suretiyle yardım talebinde bulundu. Fâtih Sultan Mehmet, Pir Ahmed Bey’in emrine Antalya sancak beyini ve birçok askerini tahsis etti. 1464 yılında Osmanlı askerleriyle birlikte Karaman İl’ine giden Pir Ahmed Bey, kardeşi İshak Bey’i ve maiyetindeki Akkoyunlu askerlerini mağlup etti. “Pir Ahmet de Karaman’a bey oldu. Başka türlü davranmaya başladı. Ilgın Pazarcık’ının yanında hamam vardı; onu hünkardan diledi, önceki anlaşmasını bozup nazlanmaya başladı. Desek Karaman’a gel ahit tutalım ya öldürür seni ya ilde koymaz. Aşiki ahit umma Karaman’dan, ki bunlar ahit nedir dahi bilmez.”¹¹⁶ Burada tespit ettiğimiz dışında Pir Ahmed Bey’in, Fâtih Sultan Mehmed’e karşı izlediği müdara siyaseti aşağıdaki vakada da takip edilmiştir.

Mehmed Neşrî, Fâtih Sultan Mehmed döneminde Pir Ahmed ve Şehsuvar Bey’in verdikleri sözü yerine getirmeyerek aslında zahiren dost göründüklerini şu şekilde anlatmıştır: Fâtih Sultan Mehmed, Rumeli’ne geçip Arnavutluk havalisinde gaza ile meşgulken, Karamanoğlu Pir Ahmed Bey isyan edip sultan ile yaptığı ahdi bozmuştur. Çevre vilayetlerdeki Müslüman ahalinin mallarını gasp edip erkek çocuklarını da esir etmekteydi. Müslüman ahali sultana adamlar göndererek “Karamanoğlu vilayetlerimizi yıkıp mallarımızı zorla aldı ve erkek çocuklarımızı esir etti” kabilinden şikayetlerini bildirdiler. Sultan Mehmed bu şikâyetin üzerine ahaliye teskin edici bir ferman göndererek onları bu zulümden kurtaracağına dair söz verdi ve

¹¹⁵ Anonim Tevârih-i Âl-i Osman/Azamat, s. 67-68.

¹¹⁶ Aşıkpaşazade/Çiftçi, s. 248-249.

bu surette yönünü Karaman İl'ine çevirdi. Pir Ahmed Bey öncesinde kardeşi İshak Bey ile saltanat davasına girerek kaybetmiştir. Bu sebeptendir ki İstanbul'a gelerek Fatih'e biat etmiş ve kendisine yardım edilirse Osmanlılara isyan etmeyeceğine dair ahit vermiştir. Yine bu dönemde Dulkadiroğlu Şehsuvar Bey de böyle bir ahitte bulunarak Fatih'e bağlılık bildirmiş ve askeri yardımda bulunacağını teminatını vermiştir. Akkoyunlu Uzun Hasan üzerine yapılacak seferin planları yapılırken Pir Ahmed Bey'in ahdine vefa göstermeyip Karaman İl'inde isyan etmesi Fatih'in gönlünü kırmıştır. Ayrıca Şehsuvar Bey'in de ahdine sadık kalmayıp askeri yardımda bulunmaması onu Hüncar'ın gözünde itibar kaybına uğratmıştır. 1466 yılında Fatih Sultan Mehmed, Uzun Hasan üzerine planladığı seferden vazgeçerek yönünü Karaman İl'ine çevirdi. 1467 yılında Sultan Mehmed'in Konya'yı zapt etmesi sonucunda Pir Ahmed, Larende civarına kaçmıştır. Burada Mahmud Paşa ile girdiği mücadeleyi kaybederek Karaman İl'ini terk etmiştir.¹¹⁷

Aşıkpaşazade ve Hadîdî, Memlûk sultanı Kayıtbay'ın Fâtih Sultan Mehmed'i müdara (hile) siyasetiyle kandırdığını şu vaka ile nakletmişlerdir: Kayıtbay'ın Memlûk sultanı olmasıyla birlikte Osmanlı-Memlûk ilişkileri yeni bir sürece girdi. Sultan Mehmed, Memlûk tahtının yeni sahibi Kayıtbay'a saltanatını kutlamak üzere bir elçi heyeti göndermedi. Bu dönemde Memlûk hükümdarı, Dulkadir Beyi Şehsuvar'ın topraklarını ele geçirmek için asker sevk etti. Şehsuvar Bey'i Dulkadir Beyliği'nin tahtına geçiren Sultan Mehmed ise o topraklarda kendi idaresine mensup bir liderin kalması için Şehsuvar Bey'in maiyetine Osmanlı askerlerini vermiştir. Memlûk askerleri, Şehsuvar Bey'in ve Osmanlı askerlerinin karşısında tutunamadıkları gibi geri çekilirken de civardaki şehir ve kaleleri tahrip ettiler. Bu mağlubiyet neticesinde Kayıtbay, Osmanlı sultanına bir elçi gönderdi ve “Şehsuvar'ın bütün şehirleri senin olsun yeter ki ona verdiğin askerleri geri çek.” dedi. Sultan Mehmet bu teklifi kabul etti. Bu süre zarfında Memlûk sultanı başka bir elçi heyetini Şehsuvar Bey'in maiyetindeki beylere gönderdi ve onlara “Osmanlı sultanı bizimledir bundan böyle Şehsuvar'a yardım etmeyecek” dedi. Öte yandan Memlûk elçileri anlaşmaya vardıkları beylere keselerle altın dağıttılar. Bu anlaşmaların müspet neticesinde Kayıtbay, Şehsuvar Bey'in üzerine yeniden asker sevk etti. Memlûk askerleriyle

¹¹⁷ Mehmed Neşrî II, s. 779-785.

karşılaştan Türkmen beyleri, Şehsuvar Bey'e ihanet etti. Zamantı Kalesi'nde savunmaya geçen Şehsuvar Bey, Memlûk askerlerinin hilesi sonucunda yakalandı. Boynuna zincir vurularak Mısır'a gönderildi. Memlûk ordusunun Dulkadir topraklarını ilhak ettiğini öğrenen Fatih Sultan Mehmed, Kayıtbay'a bir elçi göndererek "Hani ahdin? Şehsuvar'ın memleketin dahi bana versen gerekirdi." sözünü hatırlattı. Memlûk sultanı cevaben gönderdiği elçiyle "Ne dedikse dedik, düşmanı ele geçirdik." dedi. Sultan Mehmed bu cevap karşısında kendisine verilen sözün tutulmadığını anlayarak üzüldü.¹¹⁸

Müneccimbaşı ve Hadîdî, Osmanlı komutanı Yakup Paşa'nın Malatya civarında Bozkurt Bey tarafından tuzağa düşürülmesini şu vaka ile belirtmişlerdir: Memlûk ordusunun Elbistan'a doğru hareket ettiğini öğrenen Dulkadir Beyi Alâüddevle, Osmanlı sultanı II. Bâyezid'den yardım talebinde bulunmuştur. Buna mukabil II. Bâyezid, Yakup Paşa'yı ve emrindeki bir kısım askeri yardıma göndermiştir. 1484 yılında meydana gelen bu savaşta Alâüddevle ve Osmanlı birlikleri galip gelse de Malatya istikametine doğru kaçan Memlûk kuvvetlerini takip eden askerler pusuya düşürülmüştür. Bu tertipten haberdar olan Alâüddevle durumu Osmanlı askerlerine bildirmemiştir. Pusuya düşen Osmanlı askerlerinden birçoğu öldürülmüştür. Yakup Paşa ise maiyetindeki az sayıda askerle canını zor kurtarabilmiştir.¹¹⁹

Osmanlı müverrihleri, Hersekzade Ahmed Paşa'nın silah arkadaşları tarafından savaş meydanında terk edilmesini akabinde Memlûklere esir düşüp oradan müdara (hile) siyasetiyle kurtulmasını şöyle aktarmışlardır: 1486 yılına kadar Adana ve Tarsus çevresinde peşi sıra gelen mağlubiyetlerden sonra Sultan Bâyezid, bu bölgeye Anadolu Beylerbeyi Hersekzade Ahmed Paşa'yı tayin etti. Karagöz Paşa ve Mehmed Paşa'yı da emrine veren bir ferman gönderdi. Mehmed Paşa bu durumdan memnun kalmadığı gibi ordu içinde Hersekzade Ahmed Paşa'dan kıdemliydi ve daha yaşlıydı. Karagöz Paşa ile konuyu istişare ederek savaş sırasında Hersekzade Ahmed Paşa'yı zor durumda bırakmayı kararlaştırdılar. Savaş düzeni alındığında ise planladıkları gibi Ahmed Paşa'yı düşman kuvvetleri karşısında yalnız bıraktılar.¹²⁰

¹¹⁸ Aşıkpaşazade/Öztürk, s. 239; Hadîdî, s. 285-286.

¹¹⁹ Münecimbaşı II, s. 385-386.; Hadîdî, s. 292-294.

¹²⁰ Münecimbaşı II, s. 386.

Hersekzade Ahmed Paşa, kendisine bağlı iki yüz kadar yeniçeri askeriyle Memlûk ordusuna karşı savaşılmaya çalıştı. Nitekim hem kendi askerinden hem de Memlûk askerlerinde fazlasıyla öldürülenler oldu. Memlûk askerlerinden bazıları Hersekzade Ahmed Paşa'nın atını yere düşürüp kendisini de zincirle bağlayınca yeniçeriler de teslim olmak zorunda kaldılar. Paşa tedavi edildikten sonra savaş esiri olarak Mısır'a gönderildi. Bir süre sonra Memlûk sultanı Kayıtbay karşısına çıkarılan Ahmed Paşa, kendisinin bir hizmetkâr iken orduya paşa yapıldığını ve başarılı hizmetler karşılığında da sultanın damadı olduğunu anlattı. Şayet Memlûk sultanı da izin verirse iki devlet arasında barış elçisi olmayı teklif etti.¹²¹ Aşıkpaşazade'nin naklettiği bu vaka akabinde Hadîdî'nin şu beyitlerinden takip edilmiştir:

“Edip Paşa halas için müdara
Barışdurmağı edindi müdara”.¹²²

Memlûk sultanı Kayıtbay, Ahmed Paşa'nın bu teklifini kabul ederek yanına değerli kumaşlar, atlar ve bir miktar altın verdi. Ahmed Paşa'dan söz alarak Osmanlı ülkesine geri gönderdi. Esaretten kurtulmak için müdara siyasetine başvuran Hersekzade Ahmed Paşanın ahvalini, Aşıkpaşazade şu beyitlerle aktarmıştır:

“Komasın ol müdarayı elinden
Müdara etti Hersekoğlu sultana
Aşiki müdara hoştur
Yerindeki fırsat bulasın sen ol diyara
Bu demde sultanı etti avara
Müdaradır uran düşmanı yere”¹²³

Ahmed Paşa İstanbul'a döndüğünde II. Bâyezid, himayesine asker ve cephaneye vererek deniz yoluyla İskenderun'a gönderdi. Zira o bölgede Memlûk-Osmanlı savaşını komuta eden Ali Paşa'nın yardımı ihtiyacı vardı.¹²⁴ Yine II. Bâyezid döneminde Hadîdî, Sultan II. Bâyezid'in düşmanı Memlûklerle akrabalık kuran Alâüddevle Bozkurt Bey'in, müdara siyasetini şu Farsça beyitlerle de nakletmiştir:

¹²¹ Aşıkpaşazade/Öztürk, s. 313-315.

¹²² Hadîdî, s. 301.

¹²³ Aşıkpaşazade/Öztürk, s. 315.

¹²⁴ Münecimbaşî II, s. 388.

“Dost Şüd Alâüddevle Be-Sultan-ı Mısır Be-Tarîk-i Müdara
Hem-Çünan Ki sultan Bâyezid-i Kışver-Güşa-Ra”.¹²⁵

Dulkadir Beyi Alâüddevle, müdara siyaseti izleyip Memlûk komutanı Özbek’e elçi göndermiş “Oğluna, kız evladımı gelin olarak vereyim ve dahi erkek evladımı da göndereyim ki sultanın hizmetine girsin” demiştir. 1487 yılında komutan Özbek, Dulkadir beyinden gelen bu sözü ve akrabalık teklifini kabul etti. Alâüddevle’nin yanındaki Türkmen beyleri bu siyasi hamleyi merak edip “Madem oğlunu gönderirsin kızını dahi neden gönderirsin” şeklinde soru sormuşlardır. Alâüddevle, Türkmen beylerine hitaben “Kızımı zahiren gönderiyorum. Şimdiye kadar bir kızımı Bektaşoğlu’na verdim, bir kızımda Özbekoğlu’na gitsin.” cevabını vermiştir.¹²⁶ Bu vakaya müteakip Hadîdî, Alâüddevle Bozkurt Bey’in Osmanlılarla ittifak halindeyken Memlûklerle de dost olduğunu belirterek, aslında iki devlete karşı da müdara siyaseti izlediğini aktarmıştır:

“Alâüddevle eder Mısır’a nifakı ki sultan ile ede ittifakı
Hem ede Mısır u Rum ile müdara
Ola havfından anlarun müberra
Meğer Han Bâyezid oldu haberdar
Alâüddevle adusile oldular yar
Bu fi’l olur mu din ehline layık
Ola pür-kin iki dilli münafık
Deme anun bigiye dost zinhar ki senin düşmanın ile ola yar.”¹²⁷

Müneccimbaşı, Osmanlının hizmetindeki Alâüddevle Bozkurt Bey’in itaatsizliğini şöyle aktarmıştır: Yavuz Sultan Selim, İran topraklarına kesin olarak sefer kararı aldıktan sonra ulemâdan bu konu hakkında fetva istedi. Ulemâ, Kızılbaşlarla yapılacak bir savaşın kafirlerle yapılacak bir savaştan daha efdal olduğunun fetvasını verdiler. Osmanlı ordusu, Konya’ya vardığında Yavuz Sultan Selim evliyaların türbelerini ziyaret edip burada bir gün konakladılar. Sefer menzili gereği önce Kayseri’ye, oradan da Elbistan’a bağlı Çubuk Ovası’na geldiler. Sultan Selim bir fermanla Dulkadir Beyi Alâüddevle’ye haber gönderip Osmanlı ordusuna

¹²⁵ Hadîdî, s. 302.

¹²⁶ Aşıkpaşazade/Öztürk, s. 315.

¹²⁷ Hadîdî, s. 302-304.

katılmasını buyurdu. Ancak Alâüddevle Bey bu davete icabet etmedi. Sultan Selim, bu itaatsizliğe sessiz kalarak ordusuyla birlikte Sivas'a doğru hareket etti.¹²⁸ Aynı vakayı Hadîdî şu beyitlerle nakletmiştir:

“Gelelden tahta şirane Selim Şah
Unuttu hilesini cümle rûbah
Kızılbaş'a giderken etti davet
Alâüddevle görünmez etti illet
Beraber olmaz ehl-i Hakk'a hain
Kaçar medyunu davet etse dayın
Çü gelmez gördü der Sultan Selim Şah
Gelevüz sana bir gün inşa-Allah.”¹²⁹

Çaldıran ve Turnadağ Savaşları'nda Osmanlı ordusuyla birlikte, hadiselere şahitlik eden Haydar Çelebi'nin naklettiği üzere: Çaldıran Savaşı'nın akabinde devlet düzenini sağlamak için Tebriz'e yerleşen Osmanlı ordusu 15 Eylül 1514 tarihinde Tebriz'den yola çıkıp 20-23 Kasım günleri arasında Amasya'da ikamet etti. Bu zaman zarfında Tebriz'den Amasya'ya kadar beş menzil (114 km) geçti. Sultan Selim şehrin ayan ve devlet adamları tarafından Amasya sarayının girişinde merasimle karşılandı. 18 Nisan 1515 tarihine kadar yeni bir sefer için burada hazırlık yapıldı. Bir müddet sonra Safevî elinde olan Kemah Kalesi'nin fethi ve Dulkadir Beyi Alâüddevle'nin saltanatına son verilmesi için divan kararı alındı.¹³⁰

Kemah Kalesi'nin fethedilmesi akabinde sıra Dulkadir topraklarına düzenlenecek olan sefere gelmiştir. Dulkadir Beyliği'ne yapılacak olan seferin gereği olarak süreç içerisinde Alâüddevle'nin Memlûk askerine Osmanlı devletini hedef göstererek vilayetleri yağmalatması ayrıca Çaldıran seferi sırasında Sultan Selim'in yardım talebini geri çevirerek itaat dairesinden çıkması ve son olarak Kemah Kalesi'nin kuşatılması sırasında Osmanlı ordusuna ait hububat kervanlarını bir eşkıya gibi yağmalatması dolayısıyla defalarca ihanetini göstermiştir.¹³¹ 5 Haziran 1515 tarihinde seraskerliğe tayin edilen Sinan Paşa 10 bin kişiden oluşan askeri kuvvetiyle Alâüddevle'nin üzerine gönderildi. 21 Mayıs'ta Dulkadir Beyliği'ne bağlı Çini

¹²⁸ Münecimbaş 11, s. 456-457.

¹²⁹ Hadîdî, s. 366.

¹³⁰ Haydar Çelebi Rûznâmesi, s. 81-88.

¹³¹ Münecimbaş 11, s. 470.

kalesine ikamet eden Sinan Paşa, kale civarında yapılan savaşta Dulkadir askerlerini mağlup etti. 13 Haziran Çarşamba günü ordusuyla birlikte Yavuz Sultan Selim'in karargâhına gelen Sinan Paşa, Alâüddevle'nin dört oğlu ve otuz komutanının başlarını otağı hümayun önüne koydurdu. Sinan Paşa, bu başarısı neticesinde Rumeli beylerbeyliğinden veziriâzamlığa yükseltildi.¹³²

Şehzade Süleyman'a gönderilen Kemah ve Dulkadir fetihnâmesinde, Alâüddevle'nin Çaldıran seferi sırasında itaatsizliğinden bahsedilerek Safevîlerle yaptığı iş birliğinin açıkça tespit edildiği belirtilmiştir. Ayrıca Safevîler kastedilerek Kızılbaş'la müttefik olduğu gerekçesiyle Alâüddevle'nin bertaraf edilmesi dini bir vazife olduğu yazılmıştır. Ferhat Han'a gönderilen fetihnâmede ise yine Alâüddevle'nin ihanetlerinden söz edilerek savaş zamanı düşman ile iş birliği yapmasından bahsedilmiştir. Son olarak Memlûk hükümdarı Kansu Gavri'ye yollanan fetihnâmeyle birlikte Alâüddevle'nin kesik başı da gönderilmiştir.¹³³

2.1.3. Memlûk ve Safevî Kaynaklarında Müdara Siyasetinin Yeri

Memlûk kaynakları *en-Nücûmu'z-Zâhire*, *İbn Ecâ Seyahatnamesi* adlı eserler ve Safevî kaynağı *Ahsenü't-Tevârih* adlı eserden faydalanılmıştır. Bölümün başında Memlûklerin iç işlerindeki müdara (zahiren dostluk/hile) siyasetinden yola çıkılarak Dulkadir Beyliği'ndeki müdara siyaseti takip edilmiştir. Netice itibarıyla Dulkadir Beyliği, Memlûk kaynaklarında Elbistan Nâipliği vazifesiyle geçmektedir. Başvurduğumuz Safevî kaynağı *Ahsenü't-Tevârih*'te ise Bozkurt Bey'in Osmanlı, Memlûk ve Safevî devletleriyle münasebetlerinde müdara siyaseti takip edilmiştir.

5 Nisan 1309 tarihinde el-Melikü'n-Nâsır'ın hac vazifesini mazeret gösterip tahttan feragat etmesiyle Memlûk sultanı olan el-Melikü'l-Muzaffer Baybars, kendisine saltanat nâibi olarak Emîr Sellar'ı seçmiştir. Şam vilayetinin emîrleri Kara Sungur, Kapçak ve Esendemür bu taht değişikliğini hoş karşılamadılar. el-Melikü'n Nâsır'ın babasına itaat eden ve makamlarını ona borçlu olduklarını kendi aralarında istişare eden bu emîrlere durumdan hoşnutsuz olduklarını el-Melikü'l-Muzaffer Baybars'a bildirmek için Mısır'a gittiler. Sultan, emîrlerin şikâyet ve isteklerini

¹³² Haydar Çelebi *Rûznâmesi*, s. 91-92.

¹³³ Haydar Çelebi *Rûznâmesi*, s. 92-95.

dinledikten sonra mevcut durumun ilerleyen zamanda bir isyana dönüşeceğinden korktu. Esendemür, Kapçak ve Kara Sungur yaptıkları konuşmadan sonra sultanın huzurundan ayrıldılar. Sultan Baybars, saltanat nâibi Emîr Sellar'ı yanına çağırarak emîrlerin isyankâr tutumuna dair fikrini sordu. Emîr Sellar “Bu ahvalin çözümü kolay bir iştir. Evveleminde Kara Sungur’a övgü dolu bir mektup gönderip Halep ve çevresinin vekaletini kendisine verdiğini söylersin. Zaten nâipliğini yaptığı yeri tekrar ona vermen size bir şey kaybettirmez. Sonrasında aynı siyaseti Esendemür ve Kapçak için de yaparsın.” şeklinde bir cevap verdi. Sultan Baybars da “Bu söylediklerini yaparsam benim elimde bir şey kalmaz ki!” dedi. Emîr Sellar ise sultana “Arap öpmekle dudak kararmaz. Benim tavsiyemi dinle ve şimdilik emîrlerin dostluğunu kazan. İktidarını pekiştirdiğinde ise onlara dilediğini yaparsın.” Şeklinde bir tavsiyede bulundu. Sultan Baybars, Emîr Sellar'ın tavsiyesine uyarak her bir emîre ayrı ayrı mektup gönderdi.¹³⁴

5 Ağustos 1341 tarihinde Humus nâibi Taştemur, Dulkadir Beyi (Karaca Bey)'nin itaat dairesinden çıkıp Halep'e bir günlük uzaklıktaki Anadolu beyi Eretna ile iş birliği yaptığını ve Ebulisteyn'de kalabalık bir ordu topladığını Memlûk sarayına bildirmiştir. Taştemur, bu iş birliğinin tehlikesine dikkat çekerek sultandan, ayrıca bir ordu gönderilmesini talep etmiştir. Sultan bu haber karşısında endişelendi ve cevap vermekte acele etmedi.¹³⁵

el-Melikü's-Sâlih hükümdarlığının ilk yıllarında (1352), Emîr Mencek'in kardeşi Halep nâibi Beybuga Urus'u isyana teşvik eden mektubundan haberdar oldu. Ayrıca mektubun içeriğinde Emîr Mencek diğer emîrlerle anlaşmaya vardığını, harekete geçmek için doğru zamanı kolladığını yazmıştı. Ertesi günü el-Melikü's-Sâlih, emîrleri divana çağırdı. Bütün emîrler davete icabet ettiği halde Emîr Mencek katılmamıştır. el-Melikü's-Sâlih öncelikle Emîr Mencek'in hizmetkarlarını sorguya çekti. Sonrasında ise Kahire'de Emîr Mencek'i saklayanların cezalandırılacağına dair ferman yayınladı. Arap aşiretlerine haber yollayıp Şam yollarının tutulmasını istediysen de Emîr Mencek'in nasıl kaçtığına dair bir haber alamadı. Aradan geçen üç günün sonunda Halep emîrlere gizli mektuplar yazılarak Halep nâibi Beybuga Urus'un Mısır'a getirilmesi istendi. Şayet gelmeyi kabul etmezse nâiplik vazifesinden

¹³⁴ İbn Tağrıberdî, s. 118-121.

¹³⁵ İbn Tağrıberdî, s. 149.

azledileceğinin bildirilmesi istendi. Şam vilayetinden Mısır'a geri dönen ulak, Dulkadir Beyi Karaca'nın ordusuyla birlikte Beybuga Urus'a refakat ettiğini ayrıca Beybuga'nın nâiplik yaptığı Halep'te kendisini el-Melikü'l Âdil ünvanını kullanarak sultan ilan ettiğini bildirdi. Öte yandan sultana gelen başka bir haberde Hama ve Trablus nâiplerinin de Beybuga ile hareket ettiğini ve yakında Mısır'a bir sefer hazırlığı içinde olduğu söylendi. Şam nâibinin Mısır'a gönderdiği başka bir mektupta ise Beybuga Urus'a katılan Karaca Bey'in Türkmen ordusunun haricinde Hayyar b. Mühenna'da Arap aşiretlerini isyana dâhil ettiğini yazmaktaydı. Bu meyanda sultanın, askerlerinin başında olması gerektiğini belirterek müdahalenin gecikmesi halinde ise Şam vilayetinin elden çıkacağını bildirmişti. el-Melikü's-Sâlih, kısa sürede ordusunu toplayarak Dımaşk'ta bulunan Beybuga Urus'un üzerine yürüdü. Beybuga Urus'un cephesinde, sultanın büyük bir ordu ile isyanı bastırmak için harekete geçtiğini öğrenen askerlerde bir çözülme baş gösterdi. Ayrıca isyanın müsebbibi olarak görülen Emîr Mencek'in de yakalandığı haberi geldi. Ordudaki çözülme fark eden Karaca Bey ve Hayyar b. Mühenna aralarında anlaşarak hava karardığında askerleriyle birlikte Beybuga Urus'un ordusundan ayrıldı. Beybuga Urus, peşi sıra gelen ihanetlerin önünü alamadı. Kendisine bağlı birkaç emîrle ve toplamda 116 kişiyle birlikte geçitlere doğru yöneldi. Sultana bağlı Bankusa halkı geçitleri tuttuğu için Beybuga Urus ve maiyetindekileri durdurdular. Bankusa halkı, ordudan kalma hazine ve askerî ağırlıkları yağmaladığı sırada Beybuga Urus oradan kaçarak canını kurtardı. Sultana bağlı emîrlere Halep'e girerek Beybuga Urus'un mallarına el koydular. Bu arada Karaca Bey'e mektup göndererek Beybuga Urus ve maiyetindekilerin yakalanmasını bildirdiler. Karaca Bey de karşılık olarak Beybuga Urus'un katledilmeyeceğine ve kendi emîrlik payesinin devam edeceğine dair söz verilmesini istedi. Emîrlere, Karaca Bey'in isteklerini kabul ettikleri hâlde Karaca Bey Beybuga Urus'u teslim etmedi. Karaca Bey'in anlaşmayı bozması üzerine emîrlere, Karaca Bey'in payesini Türkmen beylerinden Ramazan'a verdiler. Memlûk emîrleri ve Dulkadir beyi arasındaki bu husumet durumu 1354 yılının başında nihayete erdi. Dulkadir beyi öncelikle Hama nâibi Ahmed es-Sakî ve Trablus nâibi Beklemüş'ü teslim etti. Bir süre sonra da Beybuga Urus'u elleri bağlı bir vaziyette Halep'e gönderdi.¹³⁶

¹³⁶ İbn Tağrıberdî, s. 214-217.

Emîr Cânibek es-Sûfî, Dulkadir Beyi Nâsîreddin, Muhammed b. Kutbekî ve Karayülük gibi Türkmen beylerine mektuplar yazarak kendisine katılmalarını istemiştir. Bu şekilde büyük bir ordu toplayan Cânibek es-Sûfî, Tokat'tan yola çıkmıştır. Mısır bölgesinin binbaşlarından Emîr Kurmuş el-A'ver'in ordusuyla savaşmış ve bu savaşı kaybederek Kahire yakınlarında esir düşmüştür. Emîr Kurmuş, Cânibek es-Sûfî'yi yakaladıktan sonra İskenderiye karakoluna hapsetti. Daha sonra onu serbest bırakıp *emîr-î mie ve mukaddemü'l elf* rütbesi vererek Dımaşk'a tayin etti. Emîr Tenibek el-Becasi'nin Memlûk sultanına karşı isyana katılan Kurmuş, Becasi'nin mağlup olması hasebiyle bölgeden kaçmıştır. Cânibek es-Sûfî'nin ortaya çıkmasıyla birlikte onun kurduğu orduya katılmıştır. Cânibek es-Sûfî çevresinde topladığı güçle Malatya'yı kuşattı. Bu sırada Dulkadir Beyi Süleyman onlara karşı bir hileye (*hiyle*) başvurarak bir mektup gönderdi ve ordusunda bir nefer olabileceğini söyleyip onu da lider olarak tanıyacağını bildirdi. Cânibek es-Sûfî yapılan teklifi memnuniyetle karşılayarak Süleyman Bey'e komutanlarından Kurmuş el-A'ver'i gönderdi. Süleyman Bey, Kurmuş'u bir müttefik gibi dostane bir şekilde karşıladı. Gerekli görüşmeler yapıldıktan sonra kendisi de 150 kadar atlı askeriyle birlikte Cânibek es-Sûfî'ye katıldı. Cânibek es-Sûfî, Dulkadir Beyi Süleyman'ı kardeş gibi görerek sarıldı. Sonrasında Süleyman Bey'in takviye olarak getirdiği atlı birlikleri de yanına alarak Malatya kuşatmasına devam etti. Süleyman Bey, Cânibek es-Sûfî'nin güvenini kazanmak için zahiren dostluğunu devam ettirdi. Bir süre sonra hilesini uygulamak adına Cânibek es-Sûfî'yi kuşatmayı Kurmuş'a teslim edip biraz dinlenmek için geziye davet etti. Kurmuş, Malatya kuşatmasına devam ederken Cânibek es-Sûfî de Dulkadir beyi ile gezintiye çıktı. Süleyman Bey, hilesinin işe yaradığını görünce müsait bir vakitte askerlerine emir vererek Cânibek es-Sûfî'yi yakalattı. Kurmuş ve diğer askerlerin bu durumdan haberi yoktu. Süleyman Bey ise ertesi günü Cânibek es-Sûfî'yi Elbistan'a getirip zindana attı. Planını başarılı bir şekilde nihayete erdiren Süleyman Bey, Memlûk sultanına haber göndererek Cânibek es-Sûfî'yi teslim almasını istedi.¹³⁷

1435 yılında sabık Emîr Cânibek es-Sûfî'nin Şam vilayetinde ortaya çıktığı haberi alındı. Cânibek es-Sûfî, Darende emîrinin kendi itaati altına girmesi gerektiğine

¹³⁷ İbn Tağrıberdî, s. 489-490.

dair bir mektup göndermiştir. Memlûk sultanı, Cânibek es-Sûfî'nin yakalanmasıyla uğraşırken Dulkadir Beyi Hamza itaatten çıkıp amca oğlu Süleyman b. Nâsireddin Mehmed Bey'in safına geçmiştir. Bu arada Dulkadir Beyi Nâsireddin Mehmed ise Cânibek es-Sûfî'ye haber göndererek kendisine iltica etmesi hâlinde onu kimseye teslim etmeyeceğine dair teminat vermiştir. O sırada İsfendiyar Beyliği'nde bulunan Cânibek es-Sûfî bu haberden sonra Dulkadir Beyliği'ne iltica için yola çıkmıştır. Nâsireddin oğlu Süleyman Bey ve etrafındaki Türkmenlerde Cânibek es-Sûfî'yi dostane bir şekilde karşılamıştır. Bu dönemde Nâsireddin Mehmed Bey, hanımı Hatice Hatun'u yanında hediyelerle birlikte Memlûk sultanına göndererek zindanda bulunan oğlu Feyyaz'ın salıverilmesini talep etmiştir. Elbistan'da bulunan babası Nâsireddin Mehmed Bey'e gitmiş olan Süleyman Bey, henüz kardeşinin serbest bırakılmasından ve annesiyle birlikte Mısır'dan yola çıktığından haberi yoktu. Aynı şekilde Nâsireddin Mehmed Bey'inde tek düşündüğü oğlu Feyyaz'ın Memlûk sultanının merhametinden faydalanarak canını kurtarmasıydı. Bu meyanda Memlûk sultanına zahiren dost görünmek namına oğlu Süleyman'a Cânibek es-Sûfî'nin maiyetine karşı husumetle davranması telkininde bulundu. Kısa bir süre sonra Feyyaz ve Hatice Hatun'un Dulkadir topraklarına selametle döndüğünü öğrenen Nâsireddin Mehmed Bey, derhal siyasetini değiştirip Memlûk sultanına itaatten yüz çevirdi. 10 Ekim 1435'te sultana Cânibek es-Sûfî'nin Şam'da yakalandığı haberi geldi. Sultan, Şam nâiplerine mektup göndererek Cânibek es-Sûfî'nin ele geçirilmesini, bu suretle Halep nâibi Emîr Aynal el-Cekemî'ye yardıma hazır vaziyette bulunmalarını istedi. Sultan bu talimatları verdiği hâlde yanındakilere Cânibek es-Sûfî'nin yakalandığına dair verilen haberin bir hile olabileceğini söyledi.¹³⁸

Şehsuvar'ın Memlûklere nasıl teslim edileceği konusunda Emîr Yeşbek'in buyruğu yerine getirilmemişti. Müzakere sırasında en fazla on veya yirmi asker olacaktı. Buyruğunun yerine getirilmemesine öfkelenen Emîr Yeşbek, eline yayını alarak sayıca fazla olan Şehsuvar'ın maiyetine ok atmaya başladı. Şehsuvar'ın etrafındakiler sağa sola kaçmaya başladı. Sonrasında atına binip görüşmenin yapılacağı çadıra doğru gitti. Önceden Şehsuvar'a karşı bir husumeti olan Emîr Timraz ise öfkesi sevincine karışmış bir şekilde Emîr Yeşbek'i takip etti. Şehsuvar, onun bu

¹³⁸ İbn Tağrıberdî, s. 486-489.

tutumunun geçici bir süre olduğunu ve kendisini ele geçirinceye kadar sabırla bekleyeceğini biliyordu. İki heyet de görüşmenin yapılacağı çadıra geldi. Birlikte yemek yediler ve içeceklerini içtiler. Sonrasında Şehsuvar'a kişiliğiyle ilgili kınamak amacıyla uyarılarda bulundular. İki heyet de görüş birliğine vardığında Şehsuvar'a hil'at giydirip semeri ve kumaşı altın olan bir ata bindirdiler. Bu şekilde yola çıkıp Şam'da kendisini bekleyen kafiyeyle teslim olmasını söylediler. Bu haber çevrede bulunan herkese yayıldı. Emîr Timraz'ın refakatinde Şam kafiyesinin bulunduğu yere gidildi. Burada kurulmuş çadırdan yetkili kişi çıkarak Şehsuvar'ı saygıyla karşıladı. Birlikte çadıra girdiklerinde Emîr Timraz'ı sağına, Şehsuvar'ı soluna oturttu. Yetkili kişi aslında Emîr Yeşbek'e bağlı olduğunu söyleyerek bu hadiseye mahsus kendisinin hakemliğine uyulması gerektiğini söyledi. Bu süre zarfında Şehsuvar'a dönerek "Ben senin gözünde yetkili kişi değilim. Tek başınıza antlaşma yaptınız, tek başınıza yediniz ve içtiniz." dedi. Emîr Timraz yetkili kişiye dönerek "Sen öğüt vermeyi bırak da bize hizmet et" şeklinde cevap verdi. Konuşması bittiğinde bismillah diyerek yerinden doğruldu ve gür bir şekilde "zincir getirin" dedi. Ben bu isteğin eğlence maksadıyla söylediğini düşündüm. Etraftaki askerler öncelikle Şehsuvar'ın üzerindeki hil'ati çıkardılar sonrasında onu ve beraberinde getirdiği askerleri yakaladılar. Askerlerin bir kısmını öldürdüler, kaçanların ise peşine düşmediler.¹³⁹

Dulkadir Beyliği'nin Safevîlere yönelik müdara siyasetinin kaynaklara yansımalarına bakıldığında, 1507-1508 (Hicri 912-913) yılları arasında meydana gelen olaylar arasında Safevî Devleti'nin Elbistan seferi nedeniyle bir münasebet bulunmaktadır. Şah İsmâîl'e gelen haberler arasında "Tanrı'nın reddettiği küstah Alâüddevle Dulkadir'in, kaderin yardımıyla bağlılık yolundan isyan yoluna saparak küstahlık kapısını açtığı ve himayesi altında bulunan beldelere zulmettiği" bulunmaktadır. Gelen haberin doğruluğu tasdik edilince, Şah İsmâîl kısa süre içinde ordusunu hazır hale getirdi. Osmanlı Devleti sınırları içerisindeki Kayseri'den geçtiler. Buradan Elbistan'a girdiler. Alâüddevle, Safevîler karşısında direnemeyeceğini anladığında, maiyetiyle birlikte Turna Dağı'na kaçtı.¹⁴⁰

Hasan-ı Rûmlû, 1515-1516 yılları arasında Osmanlılarla yaptığı Turnadağ Muharebesi'nde hayatını kaybeden Alâüddevle'nin, müdara siyaseti hakkında detaylı

¹³⁹ İbn Ecâ, *İbn Ecâ Seyahatnamesi* (Çev. M. Şeker), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2019, s. 112-114.

¹⁴⁰ Hasan-ı Rûmlû, s. 115.

bilgiler vermiştir. Müellif, Dulkadir Alâüddevle'nin hayatını hile ve yalanlarını sürdürerek geçirdiğini belirtir. Osmanlı Devleti'nden gelen elçileri kandırmak için kendi askerlerine Memlûk kıyafeti giydirerek, Sultan Kansu Gavri'nin kendisine armağanlar gönderdiğini aktarmaktadır. Müellif, Alâüddevle'nin Osmanlı elçilerine hitaben Memlûklerden nefret ettiğini söyleyip aslında Osmanlı sultanına bağlılığından bahsettiğini söylemektedir. Alâüddevle, bu davranışın benzerini Kahire'den gelen Memlûk elçilerinin karşısında da gösterir. Müellif, bu şekilde davranan Alâüddevle'nin iki taraftan da fazlasıyla altın aldığını buna mukabil kendi adamlarına dönerek “Benim iki tavuğum var, biri altın diğeri gümüş yumurtluyor” dediğini nakletmiştir. Müellif burada, Alâüddevle'nin tavuk olarak nitelendirdiklerinden biri Osmanlı sultanı diğeri ise Memlûk sultanı olduğunu belirtmiştir.¹⁴¹

2.2. Dulkadir Beylerinin Memlûk ve Eretna Devletlerine Karşı Müdara Siyaseti (1337-1398)

Memlûk ve Eretna Devletleri arasında bir set vazifesi gören Dulkadir Beyliği, erken dönem beyleri tarafından müdara siyaseti izleyerek varlığını korumaya çalışmıştır. Bu dönemde Memlûk sultanına metbûiyetlerini bildiren Dulkadir Beyleri, bir müddet sonra bağımsızlık mücadelesi vererek aksi yönde hareket etmişlerdir. Yine Eretna Devleti ile yapılan barış antlaşmalarını, maslahat değişince bozarak Eretna topraklarına saldırmışlardır.

2.2.1. Karaca Bey'in Emîr Eretna ile Barışı Bozması ve Memlûk İtaatinden Çıkması

Dulkadirli aşiretinin lideri konumundaki Zeyneddin Karaca Bey, Memlûk Devleti'nin Ermenilerle yaptığı savaşlarda rüştünü ispat ederek Memlûk komutanlarının teveccühünü elde etmiştir. 1339 yılında Elbistan'ı başkent yaparak beyliğin temellerini atan Karaca Bey, Sis havalisindeki Ermenilerle savaşta başarılar elde ederek çevresindeki Türkmenlerin nazarında itibar kazanmıştır.¹⁴² Memlûklerin Elbistan nâipliğini ve beylik menşurunu alan Karaca Bey, topraklarını genişletmek

¹⁴¹ Hasan-ı Rûmlû, s. 189-191.

¹⁴² Y. Yücel, A. Sevim, *Türkiye Tarihi I*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1990, s. 313.

amacıyla çevredeki şehirlere akınlar düzenledi. Aynı dönemde İlhanlı ülkesinde iç savaş yaşanırken İlhanlı şehzadeleri de birbirleriyle amansız mücadeleye girişmişlerdi. Anadolu topraklarında Moğol tahakkümünün sona ermesi Karaca Bey'in hâkimiyet mücadelesini kolaylaştırıyordu.¹⁴³

Beyliğinin topraklarını genişletmek amacıyla kuzeydeki komşusu Emîr Eretna'nın ülkesine saldırılar düzenleyen Karaca Bey, Memlûk Devleti'nden gelen uyarılar neticesinde bu saldırılara bir süre ara vermiştir. Nitekim Darende valisi Hadım Mercan'ın Emîr Eretna ile görüşmek için şehirden ayrılmasını fırsat bilerek Türkmen kuvvetleriyle birlikte şehri ele geçirmiştir. Akabinde Sultan Nâsır Muhammed'e bir mektup göndererek şehri tayin edilen bir emîre teslim edeceğini bildirmesi sultan tarafından takdirle karşılanmıştır. Sultan Nâsır Muhammed, bu göreve Emîr Tengiz'i tayin ederek Anadolu'ya göndermiştir. Dulkadir beyinin Darende Kalesi'ni Emîr Tengiz'in nâipliğine teslim etmesi üzerine, Emîr Eretna ile Karaca Bey arasında savaş çıkmıştır. Dulkadir beyi ve Türkmen kuvvetlerinin karşısında tutunamayan Emîr Eretna, barış istemek zorunda kalmıştır. İki taraf arasında barışın tesisi için Sultan Nâsır Muhammed'in hakemliğine başvurulmuştur. Karaca Bey ve Emîr Eretna arasında yapılan müzakereler sonucunda barış tesis edilerek bir antlaşma imzalanmıştır.¹⁴⁴

1340 yılında Dulkadir Türkmenlerinin, Emîr Eretna'nın ülkesine saldırılarda bulunmasıyla barış iklimi Karaca Bey tarafından bozulmuştur. Eretna Devleti-Dulkadir Beyliği savaşlarının ikinci döneminde, barışı bozan tarafın Karaca Bey olması Memlûk sultanıyla arasında husumete sebep olmuştur.¹⁴⁵ Karaca Bey, kendisine bağlı Türkmenlerle Emîr Eretna'nın hâkimiyet alanına girmesi ve topraklarına akınlar düzenlemesi sonucunda Memlûk sultanı Nâsır Muhammed-Eretna Bey ittifakına karşı Karaca Bey'de Suriye nâibi Tengiz ile müttefik olmuştur. Tengiz'in, Karaca Bey ile yaptığı iş birliği Memlûk sultanının öfkelerini üzerine çekmiştir.¹⁴⁶ Karaca Bey'e diplomatik ve askerî konularda yardımcı olan Tengiz'in

¹⁴³ R. Yinanç, a.g.e., s. 10.

¹⁴⁴ K. Göde, *Eratnalılar (1327-1381)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000, s. 48-49.

¹⁴⁵ Sarı, 'Dulkadir Beyliği', s. 365.

¹⁴⁶ Sağlam, a.g.e., s. 326.

Mısır'da katledilmesinden sonra Karaca Bey de Memlûk Devleti'ne itaatten çıkarak Emîr Eretna ile iş birliğine girmiştir.¹⁴⁷

Bu konuyla ilgili Halep nâibi Emîr Taştemur'un Memlûk sultanı Nâsır Muhammed'e yazdığı mektuptan Dulkadir beyinin itaatten çıkarak Emîr Eretna'ya intisap ettiği ve Halep'i almak amacıyla müttefik olduğunu anlamaktayız. Bu meyanda Taştemur, Memlûk sultanı Nâsır Muhammed'den askerî yardım talebinde bulunmuştur.¹⁴⁸

Öte yandan Mısır'da yaşanan taht değişikliği Emîr Taştemur'un devlete olan bağlılığını sarsmıştır. 1341 yılında en-Nâsır Muhammed b. Kalavun'un oğlu Alâeddin Küçük'ü henüz beş yaşında olmasına rağmen *el-Melikü'l-Eşref* ünvanıyla sultan olarak seçmişlerdi. Ayrıca ümerâdan Kosun'u da saltanat nâipliğine getirmişlerdi. Sultanın küçük yaşta olmasından faydalanan Kosun, devlet yönetimini ele geçirerek öncelikle en-Nâsır Muhammed'in oğullarını Sâid bölgesine sürmüştür. Akabinde sabık Sultan Ahmed ile savaşmak üzere Kerek bölgesine ordu sevk etmesi, Taştemur'un devlete karşı isyan bayrağını açmasına sebep olmuştur.¹⁴⁹

Şam nâibi Emîr Altunbuga, Taştemur'un sabık Sultan Ahmed'e duyduğu muhabbeti bildiği için böyle bir isyanın çıkacağından şüphelenmiştir. Bu sebeptendir ki Halep vilayetinin güzergahına adamlarını yerleştirmiştir. Baalebek yolunda tutuklanan bir askerin üzerinden Taştemur'a ait mektupların çıkması Altunbuga'nın şüphesini haklı çıkarmıştır. El koyulan mektuplar Kahire'deki sultan nâibi Kosun'a gönderilmiştir. Kosun'un verdiği talimat gereğince Altunbuga Trablus, Humus ve Safed nâiplerini yanına alarak Taştemur'un isyanını bastırmak üzere harekete geçti. Altunbuga ve müttefiklerinin büyük bir orduyla üzerine geldiği haberini alan Taştemur, Dulkadir beyine mektup göndererek iltica talebinde bulundu. Dulkadir beyi bu yardım talebine bizzat kendisi giderek karşılık verdi ve birlikte Elbistan'a geldiler.¹⁵⁰

¹⁴⁷ M. Yinanç, *Makaleler*, s. 342.

¹⁴⁸ K. Solak, 'İbn Tagrı Birdi'nin "en-Nücûmu'z-Zâhire" Adlı Eserinde Geçen Dulkadiroğulları Beyliği ile İlgili Kayıtlar', Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir, 2004.

¹⁴⁹ Güler, a.g.e., s. 50.

¹⁵⁰ İbn Tağrıberdî, s. 157-158.

Taştumur'a Anadolu'da kaldığı sürece refakat eden ve yol gösteren Dulkadir beyi Zeyneddin Karaca olmuştur. Elbistan'da bir süre ikamet eden Taştumur, daha sonra Eretna Devleti'ne sığınmıştır. Bu dönemde Kahire'de meydana gelen iç savaş neticesinde mahlu hükümdar Ahmed'in tarafına geçen emîrlere, Kosun'un ümera üzerindeki iktidarına son vermişlerdir. Ahmed'i *el-Melik en-Nâsır* ünvanıyla sultan ilan etmişlerdir. Sultan Ahmed ümeranın biatını aldıktan sonra, Taştumur'a Atabekü'l-Asâkir (Memlûk ordularının başkumandanı)'lık görevini verdiğini beyan ederek kendisini Kahire'ye davet eden bir mektup göndermiştir. Taştumur, müttefiki Karaca Bey ile Kahire'ye gittiğinde tutuklandı. Karaca Bey, Kahire'deki ümeranın bu tutumu karşısında maiyetiyle birlikte Maraş'a döndü. Memlûk Devleti'ne karşı isyan eden Karaca Bey, bu maksatla Halep vilayetini tehdit etmeye başladı.¹⁵¹

1343 yılında Sivas'ın doğusunda yer alan Karanbük Ovası'nda Anadolu hâkimiyetini genişletmek isteyen İlhanlı ümerâsından Çobanlı Şeyh Hasan ile Emîr Eretna'nın mücadelesi gerçekleşmiştir. Memlûk ordusunun yardımını alan Emîr Eretna, Karanbük Muharebesi'nden galibiyetle çıkıp yüklü miktarda da ganimet kazanmıştır. Bu ganimetlerin bir bölümünü Memlûklerin Halep nâibi Yelboğa'ya hediye olarak gönderdi. Ganimet kervanı, Dulkadir Beyliği'nin sınırlarından geçerken ganimetlerin büyük bir kısmı soyuldu.¹⁵² Bu durum karşısında Yelboğa, intikam almak ve çalınan ganimetlerin peşine düşmek amacıyla büyük bir askeri kuvvet topladı. Dulkadir Beyi Karaca, Yelboğa'nın ordusunu doğrudan karşısına almak yerine onu Düldül Dağı'nın eteklerine taşıdı. Burada Yelboğa'nın ordusuna karşı vurkaç stratejisi uygulayan Karaca Bey, düşmanına ağır bir hezimet yaşattı. Yelboğa, uğradığı mağlubiyet karşısında canını zor kurtardı. Arkasında ordu ağırlıklarını ve yüklü miktarda ganimet bırakarak savaş meydanını terk etti. Karaca Bey ise Mısır tarafından gelecek olan saldırıların önünü almak için Memlûk sultanına karşı tarik-î müdara siyaseti uyguladı. Karaca Bey, bu zafer neticesinde şöhret ve nüfuz kazanmasına rağmen Yelboğa'dan elde ettiği ganimete dokunmadan Kahire'ye gönderdi. Üstelik Memlûk sultanı el-Melikü's-Sâlih İsmâil'den affını isteyen ve savaşı çıkaran tarafın Halep valisi Yelboğa olduğunu bildiren bir mektup göndermiştir. Sultan, Halep

¹⁵¹ Güler, a.g.e., s. 50-51.

¹⁵² Alıç, a.g.e., s. 89.

valisinin hezimetinden sonra Dulkadir beyi ile başka husumet yaşamamak için beylik menşurunu yeniden verdi.¹⁵³

Mısır'da meydana gelen iç savaşlar peşi sıra taht değişikliğine sebep olmuştur. 1348 yılında Karaca Bey'in evvelden düşmanlık beslediği Arıktay'ın ikinci kez Halep nâipliğine tayin edilmesi, Dulkadir Beyliği tarafından Memlûk Devleti'ne bağlı itaat yolunun terkedilmesiyle sonuçlanmıştır. Nitekim Halep bölgesine saldırılarda bulunan Karaca Bey, Memlûk Devleti tarafından verilen emîrlik vazifesini terk ederek kendisini el-Melikü'l Kahir ilan etmiştir. Karaca Bey'in siyaseti tamamen bağımsız bir devlet olma yolundaydı. Öyle ki Kilikya Ermeni Prensligi'nden Memlûk Devleti'ne ödediği vergiyi bundan sonra kendi beyliği için isteme cüretinde bulunmuştur. Bu dönemden sonra Suriye bölgesinde ortaya çıkan her isyana katılan Karaca Bey, Memlûk emîrlerinin başlattığı bütün ayaklanmaları beyliği için fırsat bilmiştir.¹⁵⁴

1352 senesinde Halep nâibi Beybuga Urus'un *el-Melikü'l Adil* ünvanı ile kendisini Halep'te sultan ilan etmesiyle başlayan isyan hareketine, Dulkadir Beyi Karaca Bey ve Hayyar b. Mühenna'da katılmıştır. Beybuga Urus, ordusunu güçlendirmek amacıyla Hama nâibi Ahmed es-Sakî ve Trablus nâibi Beklemüş ile irtibata geçerek onlarla iş birliği içerisine girmiştir. Hama ve Trablus nâiplerini yanına çeken Beybuga Urus, ordusuyla birlikte Humus bölgesine geldi. Burada Mısır'dan gelen elçi "Sultanın büyük bir orduyla Kahire'den yola çıktığını ve Halep nâipliği görevinden de azledildiğini" söyledi. Bu haber Beybuga Urus'un askerleri üzerinde tedirginliğe sebep oldu. Memlûk ordusuyla karşı karşıya gelmek istemeyen askerlerden bir bölümü ordudan ayrıldı. Akşam olduğunda Karaca Bey ve Hayyar b. Mühenna da ordusuyla birlikte cepheyi terk etti. Beybuga Urus, çevresinde kalan az sayıda askerle önce Dımaşk'a geldi. Burada yirmi dört gün kaldıktan sonra Halep'e doğru yola çıktı. Halep'te sultanın taraftarı olan askerlerin mukavemetine uğrayınca yakınlardaki Cevşen dağına sığındı. Bu sırada isyan ordusuna katılmak istemeyen Halep ve Trablus askerleri dağı kuşatmak istedi. Beybuga Urus yakınlardaki geçitlere yöneldi. Sultan taraftarı Bankusa halkı geçitleri tuttuğu için burada mağlup oldu. Ordu

¹⁵³ Güler, a.g.e., s. 51-52; A. Acar, 'Memlûkler ile Dulkadirli'lerin Maraş Üzerindeki Nüfuz Mücadelesi (Karaca Bey (1337-1353) Zamanı)', *I. Kahramanmaraş Sempozyumu I*, İstanbul, 2005, s. 378.

¹⁵⁴ R. Yinanç, a.g.e., s. 15; F. Söylemez, 'Osmanlı-Dulkadirli Siyasi ve Sosyal Münasebetleri'. *Türk Dünyası Araştırmaları*, sayı: 138, Haziran 2002, s. 176-177.

ağırlıklarının ve mallarının yağmalanması sırasında kaçarak canını zor kurtardı. Çevresinde kalan emîr ve askerlerle Karaca Bey himayesine girdi. Beybuga Urus'un teslimi konusunda Memlûk sultanı el-Melikü's-Sâlih İsmâil ile sözleşme yapan Karaca Bey, sultanın sözüne güvenmeyerek Beybuga Urus'u teslim etmedi. Memlûk sultanı el-Melikü's-Sâlih İsmâil, Karaca Bey'in bu tutumuna öfkelenerek Dulkadir Beyliği'ne ait toprakların Türkmen beylerinden Ramazan'a emîrlik payesi olarak verdi. Beybuga Urus'u uzun süre himaye etmenin beylik menfaatine zarar vereceğini anlayan Karaca Bey, bir süre sonra Beybuga Urus'u elleri bağlı bir vaziyette Halep askerlerine teslim etti.¹⁵⁵

1353 yılında Memlûk Devleti'nde ümeranın başına geçen Emîr Taz ve Emîr Şeyhu, Dulkadir Beyi Karaca Bey'i cezalandırmak için girişimlerde bulunmuştur. Zira Beybuga Urus hadisesindeki tutumu Karaca Bey için sonun başlangıcını hazırlamıştır. Halep valisi Argunşah'a Mısır'dan gelen mektupta, Karaca Bey'e karşı müdara siyaseti izlenerek kendisine hil'at ve beylik menşuru vaadiyle Halep'e davet edilerek orada tutuklanması bildirilmişti. Vali Argunşah, bu emir dahilinde Karaca Bey'i Halep'e davet etti. Bu davetin hile amacıyla yapıldığını düşünen Karaca Bey, Memlûk ümerâsına güvenmediğinden affını isteyerek Halep'e gelemeyeceği cevabını verdi.¹⁵⁶

Bunun üzerine Emîr Taz ve Emîr Şeyhu, Memlûk ordusuna bizzat komuta ederek Karaca Bey'i yakalamak için Dulkadir Beyliği topraklarına saldırdı. Memlûk ordusuna karşılık, Karaca Bey de Türkmenlerden oluşan ordusunu topladı. 1353 senesinin yaz aylarında Düldül Dağı'nın çevresinde yapılan savaşta, Karaca Bey ve ordusu ağır bir hezimete uğradı. Kayseri vilayetine kaçan Karaca Bey, Emîr Eretna'nın oğlu Mehmed tarafından yakalanarak Memlûk askerlerine teslim edildi ve Kahire'ye götürüldü. Burada işkenceye maruz bırakıldı.¹⁵⁷ Elbistan hâkimi Dulkadir Beyi Karaca Bey, 2 Ocak 1353 tarihinde öldü.¹⁵⁸

¹⁵⁵ İbn Tağrıberdî, s. 215-217.

¹⁵⁶ R. Yinanç, a.g.e., s. 17.

¹⁵⁷ Altınöz, a.g.e., s. 28.

¹⁵⁸ Solak, a.g.e., s.41; R. Okkar, 'Anadolu'da Türk Siyasi Birliğinin Sağlanması ve Dulkadiroğlu Beyliği', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu II* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 68.

2.2.2. Halil Bey Dönemi ve Memlûk Metbûiyetinden Çıkması

Karaca Bey'in ölümünden sonra Memlûk Devleti'nin metbûiyetinde kalmak suretiyle Elbistan nâipliği Karaca Bey oğlu Halil'e verildi.¹⁵⁹ Halil Bey, Dulkadir Türkmenleri üzerinde iktidarını tesis ettikten sonra babasını Memlûklere teslim eden Eretna Devleti'nden intikam almak için harekete geçti. Bu hedef doğrultusunda Eretna Devleti'ne saldırılarda bulunan Halil Bey, Dulkadir Beyliği'nin topraklarını Zamantı'ya kadar genişletti. Öte yandan bir Türkmen aşiretinin lideri olan Ömer Bey, 1360 yılında Malatya'yı ele geçirdiği hâlde çok geçmeden vefat etmiştir. Bölgedeki otorite boşluğundan faydalanmak isteyen Halil Bey, Malatya'yı topraklarına katmak için bir süre kuşatma altına aldı. Malatya ahalisi, Halil Bey'e şiddetli bir mukavemet göstererek şehri Memlûk idaresine teslim etti. Bölgede daha fazla tutunamayacağını anlayan Halil Bey de kuşatmayı kaldırdı. Dolayısıyla bu hadise, Memlûk Devleti ile arasında husumete sebep olmuştur.¹⁶⁰

1364 yılında Eretna Devleti'nde yaşanan iç savaş neticesinde Mehmed b. Eretna, Memlûk Devleti'nden yardım istedi. Aynı dönemde, beylik topraklarını genişletmek isteyen Halil Bey ise komşusunda yaşan karışıklığı kendi lehine çevirerek Harput üzerine sefer düzenledi. Memlûk Devleti'ne bağlı Harput valisi Alâeddin Melikşahî, Dulkadir Türkmenlerinin saldırılarına uzun süre mukavemet gösteremedi ve şehri Halil Bey'e teslim etti. Harput'ta istihkâm kuran Dulkadir Beyi'nin bir sonraki hedefi Malatya olmuştur. 1366 senesinde Memlûk Devleti, Harput'u geri almak ve bölgedeki kargaşayı sonlandırmak için Halep valisi Seyfeddin Corcu'yu görevlendirdi. Dört aylık kuşatmadan müspet bir sonuç alamayan Seyfeddin Corcu, Halep'e geri döndü. Halil Bey, düşman askerlerinin Harput'tan çekilmesini izledi. Akabinde sultan el-Melikü'l-Eşref Şaban'a yaşanan gelişmelerden dolayı bağışlanmayı dileyen bir mektup gönderdi. Sultandan affedileceğine dair cevap aldıktan sonra Kahire'ye gitmek için yola çıktı. Halil Bey, sultan el-Melikü'l-Eşref Şaban ile yaptığı anlaşmada müdara siyaseti uyguladı. Öyle ki memleketine vardığında Harput'u Memlûklere teslim

¹⁵⁹ Uzunçarşılı, a.g.e., s. 170; Eyicil, 'Dulkadiroğulları Beyliği Dönemi (1337-1522)', s. 36; Şeker, 'Dulkadir Beyliği ve Diğer Türkmenler Hakkında Önemli Bir Kaynak: İbn Bahadır'ın Vekâyi' et-Türkmân Adlı Eseri', s. 261.

¹⁶⁰ Kesik, a.g.e., s. 306; A. Kaya, 'Dulkadir Beyliği'nin Eratnalılar ile Münasebetleri', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu III* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 55-56.

edeceği sözünü vermiştir. Bu anlaşma ile sultanın güvenini kazanmıştır. Ayrıca kendisine hil'at giydirilerek, beyliğini güvenceye alan bir menşur verilmiştir. Sultanla görüşmesi bittikten sonra Dulkadir ülkesine dönen Halil Bey, verdiği sözü tutmayarak Harput'u teslim etmekten vazgeçmiştir. Halil Bey, 1366 senesinde Memlûklerin büyük bir orduyla ikinci kez hücum etmesi karşısında dirayet gösterememiş ve şehri teslim etmiştir. Askerlerin refakatinde Halep'e kadar tutuklu vaziyette götürülen Halil Bey, sultan el-Melikü'l-Eşref Şaban'dan gelen buyruk doğrultusunda azat edilmiştir.¹⁶¹

Harput'u on yıl aradan sonra yeniden hâkimiyetine geçiren Halil Bey, Memlûk ordularının Atabek'i Berkuk'un gazabını üzerine çektiğini biliyordu. Nitekim 1378 yılında Mübarekşah ve maiyetindeki Halep askerlerini Dulkadir ülkesine gönderdi.¹⁶² Mübarekşah, Dulkadir Türkmenlerinin reisi Halil Bey ile yaptığı ilk muharebeden galip çıksa da akabinde karşılaştığı ikinci muharebeyi kaybederek öldürülmüştür.¹⁶³

Sultan Berkuk, bölgedeki asayiş sorununu ortadan kaldırmak için Malatya nâibi Yelboğa'ya mektup göndererek emrindeki askerlerle Halil Bey üzerine sefere çıkılması emrini verdi. Ancak Halil Bey, Yelboğa komutasındaki Memlûk askerlerini de yenerek bölgedeki otoritesini sağlamlaştırdı. Halil Bey'in Memlûk Devleti'ne karşı gösterdiği dirayeti Ramazanoğlu İbrahim Bey de askeri konuda desteklemiştir. Bu dönemde Dulkadir Beyliği'nin Eretna ve Memlûk devletlerine karşı gösterdiği askeri başarılar, Ramazanoğlu İbrahim Bey'i de cesaretlendirmiştir. Memlûklerin elindeki Sis'e saldırıyı planlayan İbrahim Bey, planını gerçekleştirmek için Halil Bey ile müttefik olmuştur. Dulkadir-Ramazanoğlu ittifakı, Memlûk ümerâsı ve Şam vilayetindeki Türkmenler arasında düşmanlığa sebep olmuştur. Dulkadir Türkmenlerinin bölgeyi ele geçirme çabalarının peşi sıra Üçoklu Türkmenlerinin de başına buyruk hareket etmeleri, Memlûkleri yeni tedbirler almaya zorlamıştır.¹⁶⁴

1379 yılında Halep nâibi Timurbay Demirtaş, Sis (Kozan) bölgesinde Memlûk otoritesini sağlamak üzere harekete geçti. Timurbay, Ayas havalisine yaklaştığında bir Türkmen reisi gelerek kendisine hediyeler sundu ve bölgeyi talan etmemesi için af diledi. Bu tutumun aksine Timurbay, Türkmen reisini tutuklattı. Timurbay'ın

¹⁶¹ Broquiere, s. 84; R. Yinanç, a.g.e., s. 20-21.

¹⁶² Zorlu, a.g.e., s. 274.

¹⁶³ Arifi Paşa, 'Halil Bey bin Zeyneddin Karaca Bey', a.g.e., s. 27.

¹⁶⁴ Alıç, 'Ramazanoğulları Beyliği-Dulkadiroğulları Beyliği Münasebetleri (1352-1522)', s. 301.

yaptıkları, çevredeki Türkmen aşiretlerine ulaştı. Kendi aralarında bu konuyu istişare eden Türkmenler, Halep'in çıkışındaki dar geçitte pusu kurdular. Öte yandan Timurbay'ın askerleri Ayas'a girdikten sonra eşyaları yağmaladılar, kadınlara tecavüz ettiler ve sonunda halkı kılıçtan geçirdiler. Dönüş yolunu tuttuklarında dar geçide geldiler. Burada Türkmenlerin kurduğu pusuya düştüler. Askerlerden sadece eceli gelmeyenler canını kurtarabildi. Türkmenler, geride kalan 30 bin deve ile 13 bin değerli atı ele geçirdiler. Bu hadise, Memlûk Devleti'nin çaresizliği ve Halep nâibinin disiplinsizliği nedeniyle vuku bulmuştur.¹⁶⁵

Memlûk sultanı Berkuk, Halil Bey'i cezalandırmak için büyük bir ordu toplamak istedi. Suriye çevresinde görev yapan bütün emîrlere bir ordu etrafında toplanmaları gerektiğini bildirdi. Halep'te maiyetiyle birlikte toplanan emîrlar arasında Hama valisi Taştımur Kasimî, Trablus valisi Gümüşboğa, Şam valisi Timur Merdani, Safed valisi Taştımur Alayî bulunmaktadır. Çevre vilayetlerdeki Kürt, Arap, Türk aşiretlerin beylerinden de sultana bağlı olanlar bu orduya katılmıştır. Ayrıca toplanan bu orduyu denetlemek amacıyla Sultan Berkuk'un yetkilendirdiği, Emîr Yunus da gönderildi. 3 Temmuz 1381 tarihinde Maraş sınırına gelen orduyu, Sevlı Bey askerleriyle birlikte durdurmak istediysede başarısız olup geri çekilmek zorunda kaldı. Memlûkler, iki gün sonra Dulkadir Türkmenleriyle yeniden karşılaşp onları mağlup ettiler ve Elbistan'a girdiler. Sevlı Bey ordusuyla birlikte Elbistan'a yeni bir saldırı düzenlediyse de kalabalık Memlûkler karşısına tutunamayıp geri çekildi. Öte yandan Emîr Yunus ordunun bir kısmını yanına alarak Harput'tan Malatya'ya saldırılar düzenleyen Halil Bey ile savaşmak için yola çıktı. Malatya dışında Halil Bey'in müttefiki olan Bozoklu (Dulkadirli) Türkmenlerin reislerinden Emîr Paşaoğlu Haydar'ı mağlup etti. Bu durumda Emîr Paşaoğlu Haydar af dileyip itaatini sundu. Asıl hedefi Halil Bey ve askerleri olan Memlûkler, Malatya'ya yöneldi. Ancak şiddetli yağmur sebebiyle Fırat nehrini geçemediler. Mevcut durumun vahameti Halil Bey ve kardeşi Sevlı Bey'i barış yapmaya zorladı. Sultan Berkuk'a haber göndererek itaatlerini sundular. Halil Bey, ordusunu yeniden toplayıncaya kadar Memlûklere zahiren itaat edecekti.¹⁶⁶

¹⁶⁵ T. Koyuncuoğlu, 'İbn İyâs'ın "Bedâi' ez-Zuhûr fî Vekâi' ed-Duhûr" Adlı Eserindeki Ramazanoğulları Beyliği ile ilgili Kayıtlar, Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir, 2004.

¹⁶⁶ Kaya, a.g.e., s. 13; Koyuncuoğlu, a.g.e., s. 11.

Halil Bey'in itaatine itibar etmeyen Sultan Berkuk, bölgede yaşayan Türkmenleri Memlûk Devleti'ne tâbi kılmak için Elbistan'a yeni bir vali tayin etti. Bu haber üzerine Amik bölgesindeki Türkmenlerin lideri Özeroğlu'ndan yardım alan Halil Bey, 1382 yılında Halep'e yeni bir saldırı düzenledi. Fakat Memlûk orduları karşısında dirayet gösteremeyip Darende bölgesine sürüldü. 1384 senesinde Kadı Burhaneddin ve Ramazanoğulları'yla müttefik Halil Bey, Elbistan ve Maraş'ı yeniden ele geçirdi. Merkez üssüne hâkim olan Halil Bey, Dulkadir Beyliği'nin bağımsızlığı yolunda girişimlerde bulundu. Ancak durumdan haberdar olan Halep valisi Yelboğa, ordusuyla birlikte Maraş'a girerek Dulkadirli Türkmenlerinin hâkimiyetini kırdı. Bir süre Maraş'ta ikamet eden Yelboğa, Kadı Burhaneddin'den destek alan Halil Bey'in Darende ve Divriği çevresinde asayiş bozduğunu öğrendi. Ordusuyla birlikte Maraş'tan Elbistan'a hareket eden Yelboğa, 6 Temmuz günü Darende yakınlarındaki Arslantaş bölgesinde, savunma düzenine geçmiş Halil Bey ve Türkmen askerlerine ağır bir hezimet yaşattı. Bu mağlubiyet neticesinde Dulkadir Türkmenleri savaş alanını terk etmek zorunda kaldı.¹⁶⁷

Halil Bey'in peşi sıra gelen mağlubiyetleri, Dulkadir ailesi içinde husumete sebep olmuştur. Bu husumeti Dulkadir Türkmenleri arasında rekabete çevirmek isteyen Sultan Berkuk, Halil Bey'i bir suikastla ortadan kaldırmayı planlamıştır.¹⁶⁸ Sultan, bu görev için Türkmen beylerinden Yağmur oğlu Sarimüddin İbrahim'i tayin etti. 1386 senesinin Nisan ayında Maraş ve Antep arasındaki yaylalarda dinlenmekte olan Halil Bey ile buluşan Yağmur oğlu İbrahim, istişare etmek için onu çadırından ve adamlarından uzaklaştırdı. Kendisine hazırlanan tuzaktan habersiz olan Halil Bey, suikastçılar tarafından kılıç darbeleriyle öldürüldü ve başı kesilerek Kahire'ye gönderildi. Halil Bey'in naaşı, Kayseri'deki Zamantı Kalesi eteklerinde bulunan Melik Gazi Türbesi'nin yanında defnedilmiştir.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Sarı, a.g.e., s. 9; M. Yinanç, *Makaleler*, s. 346-347.

¹⁶⁸ Yavuz, a.g.e., s. 46.

¹⁶⁹ Aziz b. Erdeşîr Esterâbâdî, s. 359; Solak, a.g.e., s. 41; Kaya, a.g.e., s. 14; Aşan, 'Dulkadiroğulları Döneminde Harput', s. 307.

2.2.3. Sevli Bey'in İtaatten Çıkması ve Vali Mintaş İttifakı

Halil Bey'in öldürülmesinden sonra yerine geçen kardeşi Sevli Bey, 1385'te üzerine sevk edilen Memlûk kuvvetlerini Göksun yaylasında mağlup ederek rûştünü ispatlamıştır. İki sene sonra Memlûklerden yardım alan kardeşi İbrahim Bey'i de yenerek liderliğini pekiştirmiştir.¹⁷⁰ Ardından Memlûk sultanı Berkuk, başka bir saldırı düzenleyerek Sevli Bey'in üzerine Halil Bey'i katleden Yağmur oğlu İbrahim'i sevk etmiştir. 1387 yılında Maraş çevresinde yapılan savaşı Sevli Bey ve Dulkadirli Türkmenleri kazanmıştır. Dulkadir Türkmenlerini tahakkümüne almak için gönderdiği ordulardan müspet bir sonuç alamayan Sultan Berkuk, bölgede karışıklığın sona ermesi ve asayişin sağlanması için zahiren de olsa Sevli Bey'in Elbistan nâipliğini tanımak zorunda kaldı. Ayrıca Sevli Bey'in şahsına Mısır'dan hil'at gönderdi.¹⁷¹

Bu dönemde Memlûk Devleti için doğudan gelen yeni bir tehlike ortaya çıkmıştır. Emîr Timur'un *yelme* (öncü kuvvetler) birlikleri, Karakoyunlu Devleti'nin hudutlarına gelerek, hükümdarları Kara Mehmed'in Memlûklere bağlı Malatya valisi Mintaş'a iltica etmesini sağlamıştır.¹⁷² Vali Mintaş ise Sultan Berkuk'un aleyhine gelişen husumet cephesinin liderliğini yapmaktaydı. Bu cephenin oluşmasına sultanın ümerâ içindeki politikası sebep olmuştur. Zira sultan, Türk kökenli komutanları türlü sebeplerle ihraç edip yerlerine Çerkes kökenli komutanlar getirmiştir. Bu meyanda müttefik arayışına giren Mintaş, 1388 yılında Sivas hâkimi Kadı Burhaneddin'e elçilik heyetini göndermiştir. Kadı Burhaneddin-Memlûk Devleti ilişkileri geçmişten gelen Suriye politikası yüzünden bozulmuştu. Ancak Sultan Berkuk'un Dulkadir Beyi Halil'i suikastla öldürtmesi iki devlet arasındaki diplomasiyi kopma noktasına getirmiştir.¹⁷³

Sevli Bey'i saf dışı bırakmak için yeni çareler arayan Sultan Berkuk, bu kez Halil Bey'in oğlu Nâsireddin Mehmed Bey'i destekleyerek bölgeye sevk etti.¹⁷⁴

¹⁷⁰ Ersan, Alican, a.g.e., s. 75.

¹⁷¹ Güler, a.g.e., s. 70; S. Baştürk, 'Timur'un Anadolu-Ortadoğu Seferleri Döneminde Maraş ve Dulkadiroğulları İlişkileri', *I. Kahramanmaraş Sempozyumu I*, İstanbul, 2005, s. 402.

¹⁷² R. Yinanç, a.g.e., s. 28.

¹⁷³ Azîz b. Erdeşîr Esterâbâdî, s. 330-331; Y. Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar II (Eratna Devleti-Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti-Mutahharten ve Erzincan Emîrliği)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989, s. 128-130; A. Kaya, 'Kadı Burhaneddin-Dulkadirli Münasebetleri'. *C. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, cilt: 17, sayı: 1, 2013, s. 164-165.

¹⁷⁴ Zorlu, a.g.e., s. 275.

Memlûk Devleti'ne bağılı Sis (Kozan) nâibinin desteğini alan Nâsireddin Mehmed Bey, 1388 senesinde amcası Sevlî Bey ve Valî Mintaş'ın yardımcı kuvvetlerine ağır bir hezimet yaşattı. Sevlî Bey, canını kurtarmak için Develi Kalesi'ne ricat etti.¹⁷⁵ Bu sırada Karamanoğulları'nın desteğini alan Sevlî Bey, Develi'den hareketle Kadı Burhaneddin'e isyan eden Cüneyd'e yardıma gitmiştir.¹⁷⁶

Valî Mintaş ile yoldaşlığını devam ettiren Sevlî Bey, Memlûk Devleti'ne karşı husumetini sürdürmekteydi. Bu sırada Sultan Berkuk'a isyan eden Halep nâibi Yelboğa, müttefik arayışı için Şam vilayetindeki emîrlere ve çevredeki liderlere haber yollamıştı. Arap emîri Nusayr'ın yanında Sevlî Bey de Türkmen askerleriyle birlikte Yelboğa'nın itaatine girmiştir. Mintaş, Yelboğa ve Sevlî Bey'den oluşan ittifak, kısa sürede başarıya ulaşarak Sultan Berkuk'u tahtından feragat etmek zorunda bırakmıştır.¹⁷⁷

Sultan Berkuk taraftarı Mısır ordusunu Laçin Hanı'nda mağlup eden Yelboğa, iktidarı önündeki son engeli de kaldırmıştır. Yelboğa, Sultan Berkuk'un gazabına uğrayan Kalavun soyunun varisi el-Melikü's-Sâlih Hacı'yı ikinci kez *el-Melikü'l Mansur* ünvanıyla tahta çıkarmıştır. Kendisi de Memlûk Devleti'nin işlerini düzenlemek için Atabekü'l-Asâkir'lik vazifesini aldı.¹⁷⁸ Sultan Berkuk, saltanat iddiasından vazgeçip Kerek Kalesi'ne sürüldüğü halde ona sadakat yolundan ayrılmayan Nâsireddin Mehmed Bey, 1389 yılında Yelboğa isyanına dâhil olan Sis (Kozan) nâibi Sungur'u tutuklatarak şehrini de hâkimiyeti altına aldı.¹⁷⁹

Yelboğa'nın atabeylik vazifesine içten içe husumet besleyen Mintaş, itaatten çıkarak ona bir tuzak hazırladı. Hastalığını ileri sürerek kendisine geçmiş olsun dilekleriyle gelen Yelboğa'nın emîrlerini tutuklattı. Akabinde Kahire sokaklarında, atabeyin adamlarını kılıçtan geçirerek Yelboğa'nın da tutuklanması emrini verdi.

¹⁷⁵ Kesik, a.g.e., s. 309.

¹⁷⁶ Azîz b. Erdeşîr Esterâbâdî, s. 372; N. Topal, 'Dulkadir Beyliği'nin Karamanoğulları ile Münasebetleri', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 241-242.

¹⁷⁷ İbn Tağrıberdî, s. 261; Kaya, a.g.e., s. 15.

¹⁷⁸ İbn Tağrıberdî, s. 262-274.

¹⁷⁹ M. Yinanç, *Makaleler*, s. 349.

Siryakus mevkiinde yakalanan Yelboğa, tutuklanarak İskenderiye'deki zindana gönderildi.¹⁸⁰

Bu dönemde Mintaş'ın Memlûk Devleti üzerindeki hâkimiyetinden cesaret bulan Sevlî Bey, Arap lider Hayyar b. Mühenna ile ittifak kurarak Halep çevresindeki köyleri zapt etmiştir.¹⁸¹ Öte yandan Kerek Kalesi'ndeki hapisneden kurtulan Berkuk, taraftarlarıyla birlikte Trablus'a hareket etti. Burada Mintaş'ın askerlerine ağır bir darbe vurdu. Ordusu için değerli ganimetler elde eden Berkuk, yönünü Dımaşk (Şam)'a çevirdi. Şehrin dışında bekleyen Mintaş'ın askerlerini bozguna uğratarak sultanlığının önündeki engelleri kaldırmış oldu.¹⁸²

1390 senesinde yeniden tahta oturan Berkuk, Mintaş'ın gazabından kaçarak himayesine sığınan Yelboğa'yı Memlûk ordusuyla destekleyerek Suriye'ye gönderdi. Suriye'de Yelboğa'nın ordusuna mukavemet gösteremeyen Mintaş, canını kurtarmak için Sevlî Bey'e iltica etti. Bu arada Antep şehrini kuşatan Sevlî Bey, Mintaş ve maiyetindeki askerlerin desteğiyle şehrin iç kısımlarına girdi. Şehrin içindeki kaleye sığınan halk, Sevlî Bey ve Mintaş'ın kuvvetlerine direnmeyi sürdürdü. Sultan Berkuk'un bölgeye hareket ettiğini öğrenen Sevlî Bey, uzun süren kuşatmayı kaldırdı. Ayrıca sultanın gazabına uğramamak için dostu Mintaş'ı savaş alanında bırakarak Maraş'a döndü. Elbistan'da esir olarak tuttuğu Yelboğa isyanından kalma Memlûk komutanlarını da Halep nâibine göndererek sultandan affını istedi.¹⁸³

Mintaş-Sevlî Bey ittifakını bozmak için fırsat kollayan Sultan Berkuk, Sevlî Bey'in affını kabul ederek Kasım-Aralık 1390 tarihinde Elbistan nâipliği menşurunu tasdik etti.¹⁸⁴ Bir müddet sonra Sevlî Bey, müdara siyaseti gereğince sultanın metbûiyetinden çıkmıştır. Zira bu dönemde Emîr Timur, Anadolu beylerine elçiler göndererek tabiiyetlerini istemiştir. Sultan Berkuk'a karşı müttefik arayışına giren Sevlî Bey, bu fırsatı değerlendirerek Emîr Timur'a defalarca elçi göndermiştir. Bu

¹⁸⁰ İbn Tağrıberdî, s. 275-279; Azîz b. Erdeşîr Esterâbâdî, s. 353.

¹⁸¹ İbn Tağrıberdî, s. 279; M. Yinanç, *Makaleler*, s. 349.

¹⁸² Azîz b. Erdeşîr Esterâbâdî, s. 353.

¹⁸³ R. Yinanç, a.g.e., s. 31.

¹⁸⁴ İbn Tağrıberdî, s. 295.

elçiler aracılığıyla Emîr Timur'u Suriye seferine teşvik ederek ona bölgede rehberlik edeceğini iletmiştir.¹⁸⁵

Sultan Berkuk'a karşı husumeti bitmeyen Sevli Bey, başta Vali Mintaş isyanı olmak üzere Emîr Timur'a meyletmesine kadar, ona düşman olan her ittifaka dâhil olmuştur.¹⁸⁶ 1395 yılında Sultan Berkuk Halep nâibi komutasında, Sevli Bey üzerine asker göndermiştir. Memlûk ordusu bu savaşta Dulkadir Türkmenlerine ağır bir hezimet yaşattı. Netice itibarıyla, bölgede tehlike unsuru olarak görülen Sevli Bey saf dışı bırakıldı.¹⁸⁷ Akabinde Sevli Bey'e bir suikast tertipleyen Sultan Berkuk, bu iş için Sevli Bey'in oğlu Sadaka Bey'in adamlarından birini gönderdi. 1398 yılının Mayıs ayında, babası Halil Bey gibi kendisi de bir suikast sonucunda öldürüldü.¹⁸⁸

2.2.4. Nâsireddin Mehmed Bey'in Memlûklere Karşı Müdara Siyaseti

Kadı Burhaneddin'in ölümünden sonra 1398 yılında Sivas'ı zapt eden Yıldırım Bâyezid, Fırat havalisinden Memlûk sınırlarını aşarak Elbistan ve Malatya'ya hâkim oldu.¹⁸⁹ 1399 senesinde Elbistan'dan Memlûk vasalı Sadaka Bey'i çıkaran Yıldırım Bâyezid, Dulkadir Türkmenlerinin de desteklediği Nâsireddin Mehmed Bey'i Dulkadir ülkesinin beylik makamına geçirmiştir.¹⁹⁰ Osmanlı Devleti'nin sınırlarını Fırat Nehri'ne kadar taşıyan Yıldırım Bâyezid, Malatya şehrini topraklarına dâhil etmek yerine idaresini Nâsireddin Mehmed Bey'e bırakarak Osmanlı Devleti'ne bağlamıştır.¹⁹¹

¹⁸⁵ Aziz b. Erdeşir Esterâbâdî, s. 436; M. Alkan, F. Gökbuğa, 'Timur'un Anadolu'daki Yolu: Anadolu Günlüğü', a.g.e., s. 586.

¹⁸⁶ K. Y. Koprman, *Mısır Memlûkleri Tarihi Sultan al-Malik al-Mu'ayyad Şeyh al-Mahmudi Devri (1412-1421)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989, s. 169.

¹⁸⁷ Çetin, a.g.e., s. 88.

¹⁸⁸ İbn Tağrıberdî, s. 309; Kofoğlu, a.g.e., s. 291; K. Y. Koprman, 'El-Aynî'nin İkdu'l-Cuman'ında XV. Yüzyıla Ait Anadolu Tarihi ile İlgili Kayıtlar', Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara, 1971.

¹⁸⁹ Enverî, *Düstûrnâme-i Enverî (19-22. Kitaplar) [Osmanlı Tarihi 1299-1465]* (Haz. N. Öztürk), Çamlıca Basım Yayın, İstanbul, 2012, s. 33; İbn Tağrıberdî, s. 316; H. İncik, *Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I Klasik Dönem (1302-1606): Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017, s. 68; M. Kunt, 'Siyasal Tarih (1300-1600)', *Türkiye Tarihi II Osmanlı Devleti 1300-1600* içinde, S. Akşin (ed.), Cem Yayınevi, İstanbul, 1989, s. 52-53.

¹⁹⁰ Sarı, 'Dulkadir Beyliği', a.g.e., s. 368; C. Kanat, 'Makrîzî'nin Kitâb es-Sulûk'unda Osmanlılar, Karamanoğulları ve Batı Anadolu Beylikleri ile İlgili Kayıtlar', Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 1991.

¹⁹¹ G. Akçadağ, 'Sınır Şehri Malatya'nın İki Kez Osmanlı Hâkimiyetine Geçiş', *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, sayı:52, Eylül 2022, s. 9.

Sevli Bey'in Emîr Timur'a meyiletmesinin aksine Nâsireddin Mehmed Bey, yardımını gördüğü Osmanlı Devleti ile müspet ilişkiler kurmuştur. Öyle ki Emîr Timur Osmanlı hâkimiyetindeki Sivas'ı 1400 senesinde kuşattığında, Dulkadir Türkmenleri Elbistan'ın kuzeyinde otlayan Emîr Timur'un atlarını çalarak ordusunu zayıflatma girişiminde bulunmuştur. 9 Ağustos 1400 günü Sivas'ı ele geçiren Emîr Timur, bu hırsızlık hadisesine öfkelenerek bölgedeki Türkmenlerin üzerine asker sevk etmiştir. Emîr Timur'un oğlu Şahruh ve Akkoyunlu hükümdarı Kara Yülük Osman, Dulkadir ülkesinin sınırlarını geçerek çevreyi yağmaladıktan sonra Elbistan'a hareket etmişlerdir. Emîr Timur'un ordusunu Elbistan havalisinde gören Türkmenler, çevredeki sarp dağlara sığındılar. Bir müddet sonra Şahruh'un maiyetiyle birlikte başka bir bölgeye gittiğini gören Türkmenler, Timur'un askerlerine yeni bir saldırı düzenledi. Bunu haber alan Emîr Timur, Dulkadirli Türkmenlerinin bu husumetine cevap vermek istemiş, bu doğrultuda Tedmur havalisinde konaklayan Dulkadir Türkmenlerinin üzerine, 1401 senesinde Şeyh Nureddin, Ebû Bekir, Emîr Mirza ve Süleyman Şah komutasında ordu sevk etmiştir. Dulkadir Türkmenleri, Emîr Timur'un ordusu karşısında tutunmayarak bölgeyi terk etmiştir. Bölgede bıraktıkları 200 bin koyun ve çok sayıda deve Emîr Timur'un ordusuna ganimet olmuştur.¹⁹²

Daha sonra Emîr Timur'un ordusu Suriye'den çekildiğinde, bölgede oluşan otorite boşluğundan faydalanmak isteyen Memlûk emîrleri birbirleriyle savaşımaya başladılar. Memlûk sultan Ferec'in Kahire'ye dönüşüyle başlayan süreçte Emîr Cekem, Suriye'de sultanlık iddiasında bulundu. Fakat otoritesi kısa süren Emîr Cekem, Karakoyunlu-Dulkadir-Akkoyunlu ittifakını karşısına aldı. Nitekim 25 Nisan 1407'de Akkoyunlu hükümdarı Kara Yülük Osman Bey'i Urfa şehrinde kuşattığında, şehrin surlarına yakın bir yerde boğazına saplanan bir ok neticesinde öldürüldü.¹⁹³

Memlûklerin Şam valisi Şeyh Nevruz ile Emîr Yeşbek, Sultan Ferec'in iktidarına isyan etmeleri üzerine sultanın büyük bir orduyla bölgeye hareket ettiğini öğrenen asiler, Dulkadir Türkmenlerine iltica etmek istediler. Sultan Ferec'e sadık

¹⁹² Şerefeddin Ali Yezdî, s. 343, 369-370; Alıç, a.g.e., s. 117; S. Doğançay, 'Dulkadir Türkmenlerinin Güneydoğu Anadolu'daki Faaliyetleri', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu III* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 182.

¹⁹³ Ebû Bekr-i Tihri, s. 50-53; F. Sürmeli, 'Keşfü'l-Ğumem Fi Tarihi'l-Ümem Adlı Eserin 1-100. Varaklarının Transkripti', Yüksek Lisans Tezi, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Malatya, 2019; R. Yinanç, a.g.e., s. 35-37.

kalmayı ve iyi ilişkilerini sürdürmek isteyen Dulkadir Türkmenleri, asileri kabul etmediler. Ordusuyla Elbistan'da konaklayan sultan, elli gün boyunca asilerden bir haber bekledi. Bu süre zarfında asilerden bir haber gelmeyince ordusuyla birlikte Elbistan'dan çekilme kararı aldı. Memlûk ordusunun Elbistan havalisinden uzaklaştığını öğrenen Şeyh Nevruz, iki yüze yakın süvari ile Elbistan'a girdi. Nâsireddin Mehmed Bey ve kardeşi Alâeddin, başarılı bir savunma yaparak asileri şehirden çıkardı. Bir süre sonra Sultan Ferec tarafından affedilen Şeyh, Halep nâipliğine getirildi. Ancak müstakil bir devlet kurarak sultan olma hevesine kapılan Şeyh Nevruz, yeniden itaatten çıkarak isyan etti. Müttefik arayışına girerek Nâsireddin Mehmed Bey'i Antep'e saldırması hususunda ikna etmeye çalıştı. Teklifine müspet bir karşılık bulamayınca Emîr Yeşbek ve Emîr Çakmak'ı aracı kılarak teklifinde ısrar etti. Sultan Ferec'e ihanet etmek istemeyen Nâsireddin Mehmed Bey ise bu teklifi geri çevirdi. Lakin bu kez kardeşi Alâeddin ile arası açıldı. Şeyh Nevruz'un teklifini fırsat olarak gören Alâeddin, ağabeyine öfkelenerek Dulkadir ülkesini terk etti ve Osmanlı Devleti'ne iltica etti. Maiyetinden gelen baskılara ve kardeşinin yüz çevirmesine dayanamayan Nâsireddin Mehmed Bey, 1411 yılında Antep'e saldırarak şehri ele geçirdi. Memlûk sultanı Ferec, bölgedeki isyanı kontrol altına almak için harekete geçti. Dımaşk bölgesine geldiğinde, komutanların ve Türkmenlerin ihanetine uğrayarak terkedildi. Bu süreçte Nâsireddin Mehmed Bey'in Şeyh Nevruz'un tarafına geçmemesi için uğraşsa da bir netice alamadı. Sultan Ferec, 28 Mayıs 1412'de Dımaşk surları önünde ihanet eden adamları tarafından öldürüldü. Ferec'in ölümünden bir yıl sonra sultanlığa getirilen Mustain'i iktidardan düşüren Şeyh Nevruz, 22 Kasım 1412 tarihinde sultanlığını ilan etti.¹⁹⁴

Anadolu'da Timur gailesi sona erince Yıldırım Bâyezid'in şehzadeleri iktidar için kendi aralarında mücadeleye girdiler. Babalarının ele geçirdiği topraklarda Germiyanogulları, Karamanogulları ve Aydınogulları beylikleri yeniden canlanmaya başladı. Yıldırım Bâyezid'in şehzadelerinden Çelebi Mehmed, devletin bütünlüğünü sağlama yolunda kardeşi İsa Çelebi'ye karşı, 1404 tarihinde Gerece mevkiindeki son karşılaşmada galip geldi. Osmanlı Devleti ile müttefik olmak isteyen Nâsireddin Mehmed Bey, Çelebi Mehmed'in mücadelesini yakından takip etmekteydi. Bu sırada

¹⁹⁴ İbn Tağrıberdî, s. 387-402; Kaya, a.g.e., s. 17-18.

ordusuyla birlikte Tokat şehrinde konaklayan Çelebi Mehmed'e elçi heyeti gönderdi.¹⁹⁵ İki lider arasında elçilik heyetiyle başlayan müttefiklik, Dulkadir Beyi'nin kızını geleceğin Osmanlı Sultanı Çelebi Mehmed ile evlendirmesiyle devam etti.¹⁹⁶

Diğer taraftan 1414 senesinde Memlûk sultanı Şeyh Nevruz, Dulkadir hâkimiyetindeki topraklara saldırı düzenledi. Sultan Şeyh, Dulkadir-Osmanlı münasebetinden hoşnut olmadığı gibi Nâsireddin Mehmed Bey'i de cezalandırmak için Darende ve Antep'i ele geçirdi. Memlûk hükümdarının bu hamlesine karşılık Nâsireddin Mehmed Bey ise üç yıl kadar herhangi bir tepki vermedi. 1417 yılına gelindiğinde Şam valisi Kanibay'ın Memlûk otoritesine baş kaldırması, Nâsireddin Mehmed Bey'e aradığı fırsatı vermişti. Bu isyana dâhil olmak için bizzat oğlu komutasında Türkmen birliğini sevk etti. Lakin Şam valisi Kanibay'ın ordusu, Memlûklere mağlup olduğu gibi Nâsireddin Mehmed Bey'in oğlu da esir düştü. Oğlunun canını kurtarmak için müdara siyasetine başvuran Nâsireddin Mehmed Bey, Memlûk Devleti'ne elçi heyeti göndererek Sultan Şeyh'e itaat edeceğine dair söz verdi. Bu antlaşma üzerine Sultan Şeyh, Nâsireddin Mehmed Bey'in oğlunu serbest bıraktı. Nâsireddin Mehmed Bey, oğlunun sağ salim döndüğünü öğrenince derhâl itaatten çıktı. Ardından Memlûk idaresindeki Besni ve Darende'ye saldırarak bu yerleri ele geçirdi.¹⁹⁷

Nâsireddin Mehmed Bey'in ihanetine öfkelenen Sultan Şeyh, büyük bir ordu hazırlayarak Anadolu istikametine hareket etti. Memlûk ordusu, Malatya ve Tarsus yolunda giderken, Elbistan'a hareket eden sultanın oğlu İbrahim'e iki taraftan da destek gelmekteydi. Nâsireddin Mehmed Bey, Memlûk ordusunun sayıca üstünlüğü karşısında tutunamayarak şehri terk etti. Elbistan'ı işgal eden İbrahim, yönünü Kayseri şehrine çevirerek Nâsireddin Mehmed Bey'i takibe başladı. Yolu üzerinde önce Güldalı'da sonra Sultanhanı'nda Nâsireddin Mehmed Bey'in karargâhlarına baskın verdi. 2 Haziran 1417'de Sarız mevkiinde son mücadelesini veren Nâsireddin Mehmed Bey, askerlerini de bırakarak canını zor kurtardı. İbrahim Bey, Dulkadir beyi ile

¹⁹⁵ Matrakçı Nasuh, s. 195; Behiştî Ahmed Çelebi, s. 147; Kesik a.g.e., s. 311.

¹⁹⁶ Mehmed Neşrî II, s. 445; Müneccimbaşı I, s. 156; U. Kurtaran, 'Dulkadir Beylerinden Nâsireddin Mehmed Bey Dönemi (1399-1442)', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu III* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 153.

¹⁹⁷ Kopruman, *Mısır Memlûkleri Tarihi Sultan al-Malik al-Mu'ayyad Şeyh al-Mahmudi Devri (1412-1421)*, s. 152; Sarı, 'Dulkadir Beyliği', a.g.e., s. 369

giriştiği mücadeleden 200 at ve 700 deve ganimet elde etti. Akabinde Elbistan'a dönerek merkez orduyla birleşti. Nâsireddin Mehmed Bey, hâkimiyetindeki şehirlerin bir kısmını geri alabilmek ümidiyle oğlunu sultana gönderip itaatini sundu. Darende'den çekilmek karşılığında, Maraş ve Elbistan'ın iadesini ayrıca beylik menşurunun tasdik edilmesini istedi. Sultan Şeyh, bu teklifi kabul ederek Elbistan'ı terk ettiği sırada Nâsireddin Mehmed Bey'in kardeşi Alâeddin Bey'den gelen bir haber neticesinde kararından vazgeçti ve Alâeddin Bey'i Elbistan nâibi ilan etti. Memlûk ordusunun yönünü Darende'ye çeviren Sultan Şeyh, bölgeyi kuşatma altına aldı. Darende'yi savunan Nâsireddin Bey'in amcasının oğlu Davud, kalabalık Memlûk ordusuna karşı savunmanın fayda getirmeyeceğini düşünerek birkaç gün sonra Sultan Şeyh'in itaat etti. İtaat arz eden Davud'a hil'at giydirildi. Bu süreçte Nâsireddin Mehmed Bey, sultana defalarca hediyeler gönderip Elbistan ve Maraş'ın iadesini istediye de sultanı kararından vazgeçiremedi. Beyliğin önemli şehirleri Elbistan ve Maraş'ı kaybeden Nâsireddin Mehmed Bey'in hâkimiyetine gölge düşmüştü. Bir müddet sonra Memlûk ordusunun Mısır'a dönmesini fırsat bilen Nâsireddin Mehmed Bey, kardeşi Alâeddin'i bertaraf ederek hâkimiyetini yeniden tesis etti. Bölgeye tekrardan asker sevk etmek istemeyen Sultan Şeyh, Elbistan nâipliğini Nâsireddin Mehmed Bey'e vermek zorunda kaldı. 1421 senesinde Sultan Şeyh'in vefat etmesi üzerine Memlûk Devleti'nin saltanat nâipliğine Tatar geçti. Bu dönemde Suriye bölgesinde ordu komutanlığından azledilmiş Altunbuga Karmışi'nin isyanı baş gösterdi. Bölgedeki kargaşadan faydalanmak isteyen Dulkadir Davud oğlu Tuğrak Malatya'yı işgal etti. Dulkadir Türkmenleri, Malatya'yı ele geçirdiklerinde dâhi Memlûk Devleti ile zahiren dost kalabilmek için itaatlerini arz ettiler. Saltanat nâibi Tatar, asayiş tesis etmek için Suriye'ye geldiğinde Dulkadir Alaaddin Bey sadakatini göstererek onu karşıladı ve itaat etti. Aynı yıl içerisinde el-Melikü'l-Muzaffer Ahmed'in tahttan indirilmesiyle, saltanat nâibi Tatar yeni Memlûk sultanı oldu.¹⁹⁸

1421 senesinde Sultan Tatar'ın ölümüne müteakip Cânibek es-Sûfi saltanat nâipliği, Barsbay ise atabeylik vazifesindeydi. Muktedir olma hevesiyle aralarına düşmanlık giren bu iki emîrden Barsbay, Memlûk Devleti'nin başına geldiğinde doğrudan Cânibek es-Sûfi'yi İskenderiye'deki hapis haneye gönderdi. 1423 senesinde

¹⁹⁸ İbn Tağrıberdî, s. 446; R. Yinanç, a.g.e., s. 43-44; Güler, a.g.e., s. 91-99.

Cânibek es-Sûfî, hapishaneden kaçmayı başarmış ve takip eden on üç yıl boyunca kendisinden haber alınamamıştır.¹⁹⁹

1426 senesinden sonra Dulkadir topraklarının doğusunda gelişen tehlike Akkoyunlu Devleti'nin lideri Kara Yülük Osman Bey'di. Bu bölgeye akınlar düzenleyerek idaresini ele geçirmeye çalışan Kara Yülük Osman, Malatya çevresine kadar gelen Akkoyunlular, Trabzon Rum İmparatorluğu'ndan destek alarak 1428 senesinde Harput'u kuşatma altına aldı. Dulkadir Beyliği'nin idaresindeki Harput'u 1429 senesinde ele geçiren Kara Yülük Osman Bey, buranın yönetimini oğlu Ali Bey'e bıraktı.²⁰⁰

1435 senesinde Candaroğlu İsfendiyar Bey'in himayesinde mülteci olduğu anlaşılan Cânibek es-Sûfî'nin, Kahire-Dımaşk Anadolu güzergahından hareket ettiği tahmin edilmektedir.²⁰¹ Bu sırada Emîr Karkamas, Antep'ten Kahire'ye gelerek Sultan Barsbay'a birtakım bilgiler vermiştir. Emîr Karkamas, Dulkadir Hamza Bey'in itaat çemberinden çıkarak Nâsireddin Mehmed Bey'in oğlu Dulkadir Süleyman Bey'e katıldığını söyleyerek akabinde Cânibek es-Sûfî ve Ramazanoğlu Muhammed b. Gündoğdu'nun Elbistan hududunu geçerek Dulkadir Nâsireddin Bey'i ziyaret ettiği ve bu sebeple Candaroğlu İsfendiyar Bey'den gelecek olan Cânibek es-Sûfî'nin ilticası dahilinde onu kimseye teslim etmeyeceğine dair Nâsireddin Mehmed Bey'den söz aldıklarını, Memlûk sultanı Barsbay'a bildirmiştir.²⁰²

1435 yılında Dulkadir Beyliği ve Karamanoğulları'nın Kayseri'yi ele geçirmek için mücadele ettiği dönemde Cânibek es-Sûfî, Osmanlıların Amasya valisi Yörgüç (Ergüç) Paşa'nın maiyetinde bulunuyordu. Memlûk Devleti'nin yardımıyla Kayseri'yi ele geçiren Karamanoğulları'na karşı, Osmanlı Devleti'nin hamlesi Cânibek es-Sûfî'nin isyan planına destek vermek oldu. Nâsireddin Mehmed Bey'e gönderilen elçiler üzerinden Cânibek es-Sûfî'nin teslim edilmeyeceğine dair antlaşma yapıldı. Yörgüç Paşa'nın maiyetine verdiği askerlerle yola çıkan Cânibek es-Sûfî, Kara Yülük oğlu Muhammed Bey ile müttefik oldu. Akabinde Memlûk Devleti'nin uç bölgelerinden Divriği'ye saldırdılar. Kısa süren kuşatma neticesinde şehri ele

¹⁹⁹ Güler, a.g.e., s. 104.; Sürmeli, a.g.e., s. 114.

²⁰⁰ Ebû Bekr-i Tihriânî, s. 74-76; İbn Tağrıberdî, s. 469; Aliç, a.g.e., s. 119.

²⁰¹ Y. Yücel, *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991, s. 98.

²⁰² İbn Tağrıberdî, s. 487.

geçirdiler. Cânibek es-Sûfî ve Muhammed Bey, bu galibiyetten sonra Malatya istikametine gittiler. Bu sırada Timurlu hükümdarı Şahruh, Karakoyunlular ile yapacağı savaşa Akkoyunlu Kara Yülük'ün oğlu Muhammed Bey'i davet etti. Muhammed Bey ordusuyla birlikte Şahruh'a icabet edince, Cânibek es-Sûfî Malatya kuşatmasında yalnız kaldı. Bu durumu lehine çevirmek isteyen Nâsireddin Mehmed Bey'in oğlu Dulkadir Süleyman Bey, elçi göndererek Cânibek es-Sûfî'den taraf olduğunu ve kuşatmaya yardım etmek istediğini bildirdi. Bu teklif üzerine Cânibek es-Sûfî, asi komutanlarından Kurmuş'u göndererek onu Malatya kuşatmasına davet etti. Süleyman Bey, 150 kişilik maiyetiyle asilerin karargâhına geldi. Cânibek es-Sûfî onu samimi bir şekilde karşıladı. Bir süre karargâhta kalan Süleyman Bey, müdara siyasetinin işe yaradığını anlayınca Cânibek es-Sûfî'yi gezintiye davet etti. Kuşatmayı Kurmuş'un idaresine bırakan Cânibek es-Sûfî, davete icabet ederek karargâhından uzaklaştı. Bu sırada pusuda bekleyen Süleyman Bey'in askerleri onu yakalayıp bağladılar. Kurmuş ve asilerin ise Cânibek es-Sûfî'nin başına gelenlerden haberi yoktu. Nihayetinde 12 Eylül 1435'te Süleyman Bey gece yarısı Cânibek es-Sûfî'yi bir ata bağlayıp Elbistan'a götürdü. Cânibek es-Sûfî'yi zindana attıktan sonra Memlûk sultanı Barsbay'a haber gönderdi. Ondan Cânibek es-Sûfî'nin kendisine teslimi hususunda yetkili kişileri göndermesini istedi.²⁰³

1435 yılının Eylül ayında Timurlu hükümdarı Şahruh, devletin emîrleri olarak gördüğü Dulkadir Nâsireddin Mehmed, Karamanoğlu İbrahim, Akkoyunlu Kara Yülük ve oğulları son olarak Osmanlı Sultanı II. Murad'a elçiler yollayarak itaatlerini bildirmeleri için hil'at göndermiştir. Elçilerin ulaştığı dört hükümdarın da Şahruh'un emîrlik hil'atını giydiğini öğrenen Memlûk sultanı Barsbay yeise düşmüştür.²⁰⁴

22 Ekim 1435'te Cânibek es-Sûfî'yi teslim almak için görevlendirilen yetkili kişi Emîr Şad Bek olmuştur. Memlûk sultanı Barsbay'ın emriyle Nâsireddin Mehmed Bey'e verilmek üzere kıymetli kumaşlar, değerli at ve bir miktar para hazırlanmıştır. Emîr Şad Bek'ten Cânibek es-Sûfî'yi teslim aldıktan sonra Halep'e götürmesi istenmiştir.²⁰⁵

²⁰³ İbn Tağrıberdî, s. 489-490; R. Yinanç, a.g.e., s. 50-51.

²⁰⁴ İbn Tağrıberdî, s. 488.

²⁰⁵ İbn Tağrıberdî, s. 491.

1435 tarihinde Cânibek es-Sûfî'yi teslim almak için yola çıkan Emîr Şad Bek, zorlu hava koşulları sebebiyle yolda bazı adamlarını kaybetmiştir. Nihayet Dulkadir Beyliği'ne vardığında Nâsireddin Mehmed Bey, ona saygıda kusur etmeyerek getirdiği hediyeleri kabul etmiştir. Fakat Nâsireddin Mehmed Bey, Cânibek es-Sûfî'nin hediyelerden daha kıymetli olduğunun farkındaydı. Bu meyanda Emîr Şad Bek ile birkaç gün zahiren dostluğunu devam ettirdi. Emîr Şad Bek durumun vahametini anlayarak Cânibek es-Sûfî'nin teslimi hususunda ısrarcı olunca Nâsireddin Mehmed Bey, Timurlu hükümdarı Şahruh ve diğer beyliklerin husumetinden korktuğu için teslim edemeyeceğini söyledi. Daha sonra Emîr Şad Bek'e zahiren dostluğunu sürdürerek ikramlarda bulundu. Gönderdiği kıymetli hediyeler vesilesiyle umduğunu bulamayan Memlûk sultanı Barsbay, bu durumdan dolayı üzüldü.²⁰⁶ Nâsireddin Mehmed Bey ise Memlûklere karşı kullanacağı hamleyi itaat altında tutmak için Cânibek es-Sûfî'ye kızını nikahladı.²⁰⁷

Nâsireddin Mehmed Bey, isyankâr Cânibek es-Sûfî'yi himaye etmekte ısrar edince, Memlûk sultanı Barsbay'ın emriyle 1435 yılında Halep valisi Tangrıbermiş Elbistan'a saldırdı. Nâsireddin Mehmed Bey, Memlûk ordusu karşısında tutunamayarak halkından bir kısmını alıp dağlara sığındı. Memlûkler, Elbistan'ı yağma ve talan ettikten sonra şehri terk etti. Sultan Barsbay bu seferden bir yıl sonra, sekiz büyük nâibin yönetiminden meydana gelen büyük bir orduyu Suriye'ye sevk etti. Atabeg Çakmak'ın idaresine verilen orduya güzergâh üzerinde Halep valisinin askerleri de katıldı. 1436 senesinde Memlûk ordusu Elbistan'a girdi. Bir yıl arayla iki kez yağmaladıkları şehri bu kez ateşe vererek çekildiler.²⁰⁸

1437 tarihinde Sultan Barsbay, asi Cânibek es-Sûfî ve müttefiki Dulkadir Türkmenlerini arama çalışmaları başlattı. Nitekim Karamanoğulları'nın da yardım ettiği Suriye ordusu, asilerin Sivas'ta olduğunu öğrendi. Nâsireddin Mehmed Bey, az sayıda askeriyle Memlûk-Karamanoğlu ordusuna direnemeyeceğini anlayarak Osmanlı sultanı II. Murad'tan yardım istedi. Dulkadir Beyi'nin düştüğü durumu kendi lehine çevirmek isteyen II. Murad, yardım talebine derhal karşılık verdi. Zira kardeşi şehzade Orhan'ın çocukları taht kavgası yüzünden Memlûklere sığınmıştı. II. Murad

²⁰⁶ İbn Tağrıberdî, s. 493.

²⁰⁷ Aşıkpaşazade/Öztürk, s. 321.

²⁰⁸ M. Yinanç, *Makaleler*, s. 380-381.

şehzadelerin iadesini talep ettiğinde Memlûk sultanı Barsbay, elindeki stratejik hamleyi kaybetmek istemedi. Şehzadeleri teslim etmeyerek iki devlet arasındaki diplomasiye zarar verdi. Nâsireddin Mehmed Bey, yardım talebini iletmesi için oğlu Süleyman'ı görevlendirmişti. Bu sırada Gelibolu'nda ikamet eden II Murad, Dulkadir Süleyman Bey'i saygıyla karşıladı. Ona bir miktar para ve maiyetine takviye birlik vererek geri yolladı. Ayrıca Karamanoğulları'nın elindeki Kayseri'yi kuşatmak isteyen Süleyman Bey'e yardım etmesi için Tokat valisini de görevlendirdi.²⁰⁹

Osmanlı birliklerinden destek alan Süleyman Bey, Gelibolu'dan hareket ederek Kayseri şehrini kuşattı. Şehri savunmakta olan Karamanoğlu İbrahim Bey, bir ulak göndererek Sultan Barsbay'dan yardım talep etti. Bu durum üzerine sultan, 1437 yılında Suriye birliklerinden teşekkül bir orduyu Kayseri savunmasına sevk etti. Memlûk ordusunun kuşatmayı bozmak için yola çıktığını öğrenen II. Murad, kuşatma ordusunun başına kendisi geçti. 1437 yılının Mayıs ayında Memlûk ordusu Maraş civarındayken, II. Murad ve Osmanlı birlikleri Kayseri savunmasını düşürüp şehri Dulkadir Türkmenlerine teslim etti. Kayseri'nin Dulkadir Türkmenlerinin hâkimiyetine geçtiğini öğrenen Memlûk ordusu Kahire istikametine hareket etti.²¹⁰

19 Temmuz 1437 tarihinde Memlûklere bağlı Divriği nâibi iki bin kadar atlı birlik ve bazı emîrlerle beraber Maraş civarına hareket etti. Memlûk ordusunun ele geçiremediği Cânibek es-Sûfî ve Nâsireddin Mehmed Bey, Maraş'a yakın bir yerde ikamet etmekteydiler. Divriği nâibi ve askerleri baskın yaptıkları her bölgeyi yağmalayıp ateşe verdiler. Bunu öğrenen Nâsireddin Mehmed Bey ve Cânibek es-Sûfî az sayıdaki maiyetiyle bölgeden ayrılmak zorunda kaldı. Zira Cânibek es-Sûfî ve Nâsireddin Mehmed Bey, Türkmenlerden teşekkül ordusunun büyük bölümünü Kayseri kuşatmasına göndermişlerdi. Asilerin bozguna uğradığını öğrenen Sultan Barsbay, kıymetli bir hil'at göndererek Divriği nâibini takdir etti. Cânibek es-Sûfî ve Nâsireddin Mehmed Bey, Maraş civarında uğradıkları bozgun neticesinde aralarına husumet girdi. Nâsireddin Mehmed Bey, canını kurtarmak için Anadolu istikametine kaçmıştır. Cânibek es-Sûfî ise Akkoyunlu hükümdarı Kara Yülük'ün oğulları Muhammed ve Mahmud'a iltica etmiştir. Bu meyanda Halep nâibi Tangrıbermiş, Kara Yülük'ün oğullarıyla Cânibek es-Sûfî üzerine pazarlığa tutuştu. Onlara elçi heyetiyle

²⁰⁹ Güler, a.g.e., s. 107-108.

²¹⁰ Alıç, a.g.e., s. 171.

birlikte 5 bin dinar para göndererek Cânibek es-Sûfi'nin teslimi hususunda ikna etti. Tangrıbermiş'e teslim edileceğini ve ihanete uğradığını düşünen Cânibek es-Sûfi, az sayıda maiyetiyle bulundukları yerden kaçtı. Cânibek es-Sûfi'nin kaçtığını öğrenen Kara Yülük'ün oğulları, onu takibe başladılar. 26 Ekim 1437 tarihinde Kara Yülük'ün maiyetindeki Dulkadir Türkmenleriyle çatışmaya giren Cânibek es-Sûfi, yaralı bir şekilde ele geçirildi. Bir gün sonra da başı kesilerek Memlûk sultanı Barsbay'a gönderildi. 16 Kasım 1437'de Halep nâibi Tangrıbermiş, Cânibek es-Sûfi'nin kesik başını sultana getirince Kahire'de kutlamalar yapıldı.²¹¹

Memlûk Devleti ve Dulkadir Beyliği arasındaki husumet Sultan Barsbay'ın vefatına kadar sürdü. Sultan Barsbay'dan sonra tahta oturan oğlu Yusuf'un iktidarı kısa sürdü. Sonrasında el-Melikü'z-Zâhir Çakmak, Yusuf'un iktidarına son vererek kendini Memlûk sultanı ilan etti. Nâsireddin Mehmed Bey de Cânibek es-Sûfi'nin ölümünden sonra dul kalan kızını 1440 yılında Sultan Çakmak ile evlendirdi. Bu izdivacın vesilesiyle de 1429 senesinde Akkoyunlu Devleti'nin ele geçirdiği Harput'u geri aldı. Nihayetinde 1442 yılında Nâsireddin Mehmed Bey, 80 yaşının üzerindeyken vefat etti.²¹²

2.3. Melik Arslan ve Şehsuvar Bey Dönemlerinde Müdara Siyaseti (1455-1472)

Osmanlıların, Güney Anadolu'ya uzanan siyasi müdahalelerinden Dulkadir beyleri de faydalanmışlardır. Böylelikle tâbi oldukları Memlûklere karşı güçlü bir müttefik bulduklarını sanan Dulkadir beyleri, bu kez de Memlûklerin müdara siyasetine mağlup olmuşlardır. Zira Memlûkler için Dulkadir Beyleri, kendilerine bağlı Elbistan nâipleri olarak görülmüşlerdir. Memlûkler, düşman olarak gördükleri devletlerle Dulkadir beylerinin ittifak etmeleri dahilinde, onları suikastla saf dışı bıraktılar yahut müdara siyasetiyle ele geçirdiler.

²¹¹ İbn Tağrıberdî, s. 495.

²¹² Kesik, a.g.e., s. 312; Zorlu, a.g.e., s. 277; A. M. Ağır, 'Memlûk Sultanı El-Melik Ez-Zâhir Seyfeddin Çakmak Döneminde Memlûk-Dulkadir Münasebetleri (1438-1453)', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 156-157.

2.3.1. Osmanlı-Memlûk Rekabetinde Melik Arslan Bey'in Zahren Dostluk Münasebetleri

Melik Arslan Bey, babası Süleyman Bey'in vefatından sonra Dulkadir Beyliği'nin tahtına oturdu. Beyliğinin tasdik edilmesi ve ülkesinin selameti için Memlûk sultanı İnal el-Ecrûd'a babasının kılıcını göndererek Memlûk Devleti'ne itaat etti.²¹³ Bu dönemde Trablusşam vilayetinde emîrlık vazifesini icra eden amcası Feyyaz, Dulkadir Beyliği'nde saltanat iddiasında bulunarak Kahire'ye gitti. Lakin Sultan İnal el-Ecrûd, Melik Arslan Bey'in meşruiyetini tanıdığı için Feyyaz'ın isteğini geri çevirdi.²¹⁴

1464 senesinde Karamanoğlu İbrahim Bey'in vefat etmesi, ülkede iç karışıklığa sebep oldu. Melik Arslan Bey de Dulkadir Beyliği'nin topraklarını genişletmek amacıyla Karaman vilayetlerine saldırdı. Buradaki halkın mallarını yağmalayarak bölgeden uzaklaştırmaya çalıştı. Zira Kayseri şehrine yeniden hâkim olmak istiyordu. Dulkadir Türkmenlerinin zulmüne uğrayan halk da Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'dan yardım istedi. Halkın yardım talebine kayıtsız kalmayan Uzun Hasan, bu sebeple Karaman vilayetlerine müdahale etme hakkı buldu. Akkoyunlu ordusunun başına geçen Uzun Hasan, Dulkadir Türkmenlerine galip gelerek mallarını yağmaladı. Bu galibiyet neticesinde bölgeyi kılıç hakkıyla ele geçiren Uzun Hasan, bu yeri sonradan kendine metbû kılacağı Karamanoğlu İshak Bey'e bıraktı.²¹⁵

Öte yandan Karamanoğlu vilayetleri üzerinde planları olan Fâtih Sultan Mehmed, Akkoyunlu Uzun Hasan'ın bölgedeki faaliyetlerine izin veremezdi. Bu sebeple Osmanlı'nın itaati altındaki Pir Ahmed'i destekleyerek 1464 yılında Karamanoğulları Beyliği'nin tahtına geçirdi. Diğer taraftan Memlûk sultanı Hoşkadem Anadolu'daki bir kısım beylikleri, kendisinin nâipleri olarak görmekteydi. Doğu sınırındaki beyliklerde yaşanan hâkimiyet değişikliği onları da rahatsız etmekteydi. Memlûk Sultan Hoşkadem, Karamanoğulları Beyliği üzerindeki hâkimiyetini

²¹³ Kaya, a.g.e., s. 22; Arifi Paşa, 'Melik Arslan Bey b. Süleyman Bey', a.g.e., s. 34

²¹⁴ Ş. Tekindağ, 'Fâtih ile Çağdaş Bir Memlûklu Sultanı Aynal El-Ecrûd (1453-1460)', *Tarih Dergisi*, sayı:23, Mayıs 1969, s. 39; R. Yinanç, a.g.e., s. 58.

²¹⁵ Ebû Bekr-i Tihriânî, s. 241-242; B.S. Baykal, 'Uzun Hasan'ın Osmanlılara Karşı Katî Mücadeleye Hazırlıkları ve Osmanlı-Akkoyunlu Harbinin Başlaması', a.g.e., s. 237-238; M.E. Üner, 'Osmanlı-Akkoyunlu Hâkimiyet Mücadelesinde Karamanoğulları'nın Rolü', a.g.e., s. 202-203.

kaybettiğini düşünerek, tabiiyetindeki Dulkadir Melik Arslan Bey'i bölgeye müdahale etmesi için görevlendirdi. Akabinde Karamanoğulları Beyliği'nin tahtına yeniden İshak Bey'in geçirilmesini istedi. Lakin Melik Arslan Bey, daha öncesinde Fâtih Sultan Mehmed ile anlaşma yaptığı için Sultan Hoşkadem'in verdiği görevi yerine getirmedi. Melik Arslan Bey, Osmanlı Devleti ile dost olduğunda Memlûklerin gazabını üzerine çekeceğini biliyordu. Bu yüzden Sultan Hoşkadem'e bir mektup göndererek itaat çemberinde olduğunu, Osmanlı Devleti'ne müdara ettiğini bildirdi. Hâlbuki Melik Arslan Bey'in Karaman vilayetlerine saldırması, Dulkadir Beyliği'nin topraklarını genişletmek içindi. Akkoyunlu Uzun Hasan ile mücadele edemeyeceğini anlayınca da amacından vazgeçti.²¹⁶ Saltanatı kısa süren Karamanoğlu İshak Bey, Akkoyunlu Uzun Hasan'a sığındı ve bir süre sonra vefat etti.²¹⁷

Memlûkler, doğu sınırındaki beyliklere müdahale eden Osmanlı ile uğraşırken, Akkoyunlu Uzun Hasan ise bu krizi fırsata çevirmek istiyordu. 1465 yılının başında Memlûklere gönderdiği mektupta, barış yoluyla aldığı Gerger kalesini Memlûklere bırakıp onun yerine Harput Kalesi'nin teslim edilmesini istemişti. Sultan Hoşkadem bu isteği reddederek, Dulkadir idaresinde olduğunu bildirmiştir. Bu olayların akabinde Sultan Hoşkadem tarafını değiştirerek, Akkoyunlu Uzun Hasan'ın Harput'u kuşatmasına ses çıkarmamıştır.²¹⁸

1465 senesinde Karakoyunlu Cihanşah Mirza, oğlu Pîr Budak'ın isyanını bastırmak için Akkoyunlu Uzun Hasan ile anlaşmıştır. Cihanşah Mirza, bu anlaşma karşılığında Uzun Hasan'a Musul, Erbil ve Sincar'ı teklif etmiştir. Uzun Hasan anlaşmada üzerine düşeni yaparak Pîr Budak'ın kaçış yolunu tutmak için Harput'a hareket etti. Harput kuşatması sırasında askerlerinin bir kısmını geri çekti. Dulkadir Beyi Melik Arslan, geriye çekilen askerlerin sayıca az olduğunu öğrendi. Gece yarısı ordusuyla hareket edip Fırat Nehrini Malatya tarafından geçerek onlara baskın yaptı. Süleyman Bey, Halil Tavacı ve kardeşi İbrahim Aka'yı esir aldı. Askerlerinin esir düştüğünü öğrenen Uzun Hasan, Dulkadir Türkmenlerinin güzergâhındaki Harput yakınlarında beklemeye başladı. Bir müddet sonra düşmanın korktuğunu anlayarak saldırıya geçti. Melik Arslan, Akkoyunlu ordusuyla savaşılamayacağına kanaat

²¹⁶ M. H. Yinanç, 'Akkoyunlular', *Türkmen Akkoyunlu İmparatorluğu* içinde, N.A. Akkoyunlu, Adil Şen (ed.), Grafiker Yayınları, Ankara, 2003, s. 31-32; Güler, a.g.e., s. 115.

²¹⁷ Aşıkpaşazade/Öztürk, s. 250.

²¹⁸ R. Yinanç, a.g.e., s. 59-60.

getirerek Malatya'ya döndü. Malatya'da muhkem bir savunma kuramayan Melik Arslan, önce Elbistan'a oradan da Esendere'ye geçti. Akkoyunlu ordusu, Dulkadir Beyliği'nin merkezi Elbistan'a girerek şehri yağmaladı. Melik Arslan, beyliğinin tamamen elinden çıkacağı korkusuyla Uzun Hasan'a elçi gönderdi. Akkoyunlu hükümdarına barış teklifinde bulunarak itaat edeceğini bildirdi. Ancak Uzun Hasan, elçiye "Barış yolunun ancak Harput kalesinin teslimi dâhilinde olacağını" söyledi. Kaleyi teslim alması için Çiçek oğlu ve Mevlâna Yahya görevlendirildi. Akkoyunlu hükümdarı, Harput Kalesi'ni barış yoluyla teslim eden Melik Arslan'a teslim heyeti aracılığıyla 4 bin *eşrefi* altın gönderdi. Melik Arslan, 1465 yılında yapılan anlaşmayla Harput Kalesi'ni Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'a teslim etti.²¹⁹

1465 yılında Akkoyunlu Uzun Hasan'ın Harput Kalesi'ni kuşatırken, Memlûk ordusu Fırat Nehri'nin yakınlarına kadar geldiği hâlde müdahale etmediler. Akkoyunlu gailinden sonra Memlûklere gönderilen Dulkadir elçisi kabul edilmedi. Bu diplomatik krizin sebebi, Harput'un elden çıkması olarak gözükse de aslında Melik Arslan'ın Osmanlılara meyletmesi olmuştur. Memlûk sultan Hoşkadem'in Dulkadir Beyliği'ne gösterdiği düşmanlığı üzerine çekmek istemeyen Uzun Hasan, Harput şehrinin anahtarını annesiyle birlikte Kahire'ye gönderdi.²²⁰

Melik Arslan Bey'in Osmanlılara meyletmesi, Sultan Hoşkadem'in sabrını taşırırmıştı. Memlûk sultanı bu ihanetin bedelini, Kahire'ye iltica eden kardeşi Şahbudak üzerinden gösterecekti. Şahbudak ise Dulkadir Beyliği'nin tahtına oturmak için aradığı fırsatı bulmuştu. Memlûk sultanı için Osmanlılara meyleden Melik Arslan Bey'den kurtulma vakti gelmişti. Şahbudak'ın da yönlendirmesiyle bir suikast tertip edildi. 1465 yılında Kahire'den Elbistan'a gönderilen bir fedaî, Melik Arslan Bey'i camide ibadet ederken öldürdü.²²¹

²¹⁹ Ebû Bekr-i Tihri, s. 257-258; R. Kılıç, 'XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Dulkadiroğulları Devleti Üzerinde Osmanlı-Memlûklu Rekabeti', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu III* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 232.

²²⁰ Güler, a.g.e., s. 116; Alıç, a.g.e., s. 173-174.

²²¹ İbn Tağrıberdi, s. 567; Hadîdî, s. 284; Aşıkpaşazade/Çiftçi, s. 284; R. Yinanç, a.g.e., s. 60-61.

2.3.2. Şehsuvar Bey Döneminde Müdara Siyaseti ve Barışın Bozulması

Melik Arslan'ın öldürülmesinde payı olan Şahbudak, Memlûk sultanı tarafından Elbistan nâibi ilan edilerek Dulkadir Beyliği'nin başına geçti.²²² Bu durum Elbistan ve Maraş'taki Türkmen aşiretlerini rahatsız etti. Fâtih Sultan Mehmed'e haber göndererek Şahbudak'ı kabul etmediklerini onun yerine Şehsuvar'ı Dulkadir Beyliği'nin lideri olarak görmek istediklerini iletiler.²²³ Osmanlı Devleti'nin himayesindeki Şehsuvar Bey, Fâtih Sultan Mehmed'in emriyle savaflara katılarak Osmanlı ordusunun bir neferi olmuştu. Başarılı hizmetlerinden dolayı Trakya bölgesinin Çirmen Sancak Beyliği'ne getirilmişti. 1465 yılında bölgeye asker sevk eden Fâtih Sultan Mehmed, Karamanoğlu Beyliği'nde taht değişikliği yaparak Pîr Ahmed'i başa getirmişti. Bu meyanda Maraş-Elbistan bölgesindeki Türkmenlerin isteği üzerine Dulkadir Beyliği'ne de müdahale etme fırsatı yakalamıştır.²²⁴

Fâtih Sultan Mehmed, 1465 yılının Ekim ayında Kahire'ye bir mektup göndererek Bozok, Artukâbat ve havalisinin Şehsuvar Bey'e ait olduğunu, bu bölgelerin babası Süleyman Bey'den ona intikal ettiğini ve amcası Rüstem Bey yerine meşru varisin Şehsuvar Bey olduğunu bildirmiştir. Bu sayede Memlûk sultanına, bölgede Osmanlıların da söz sahibi olduğunu ve Şehsuvar Bey'i desteklediklerini göstermiştir. Şehsuvar Bey, Fatih'ten menşurunu alarak Dulkadir Beyliği'ne tayin edilmiştir. Akabinde maiyetine Osmanlı ordusundan asker tahsis edilerek Elbistan'a gönderilmiştir.²²⁵ Osmanlı'nın Dulkadir Beyliği'ne askerî müdahalesini öğrenen Memlûk sultanı Hoşkadem, Şahbudak'ı desteklemesi için Halep valisi Berdi Bey'i görevlendirdi. Lakin Memlûk ordusu, Şahbudak'ın Zamantı Kalesi önündeki savunmasına yetişemedi. Şehsuvar Bey, kardeşine ağır bir hezimet yaşattı.²²⁶ 1466 yılında Şehsuvar Bey, Dulkadir Beyliği'nin başına geçerken Şahbudak ise Memlûk

²²² İbn Tağrıberdî, s. 567.

²²³ Aşıkpaşazade/Çiftçi, s. 284; İ. Altınöz, 'Fâtih Dönemi Osmanlı-Dulkadir İlişkileri', *I. Uluslararası Hünkâra Vefâ Sempozyumu* içinde, Ö. Kul (ed.), Gebze Belediyesi Yayını, Gebze, 2013, s. 188.

²²⁴ R. Yinanç, a.g.e., s. 62.

²²⁵ Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi II. Cilt*, s. 142.

²²⁶ Kesik, a.g.e., s.313; M. Şeker, 'Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey'i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar'ın İdamı', *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, sayı:35, Ağustos 2018, s. 529-530.

Devleti'ne iltica etti. Halep valisi Berdi Bey ise yoldayken Şahbudak'ın mağlubiyetini haber alınca ordusuyla birlikte Halep'e geri döndü.²²⁷

Osmanlı desteğiyle Dulkadir Beyliği'nin tahtına oturan Şehsuvar Bey, metbû olduğu Fâtih Sultan Mehmed'in siyasetine uygun hareket etmektedir. Bu vesayet değişimini hazmedemeyen Sultan Hoşkadem, itaat çemberindeki Rüstem Bey'i Elbistan nâibi ilan ederek Dulkadir topraklarına gönderdi.²²⁸ Memlûklerin bu hamlesine karşılık Şehsuvar Bey, 1466 yılındaki Arnavutluk fethini tebrik etmek maksadıyla Fâtih Sultan Mehmed'e elçi gönderdi. Ayrıca Memlûklerin, kendi beyliğini tanımadığını ve amcası Rüstem'i desteklediğini bildirdi. Buna cevaben Fâtih Sultan Mehmed'in gönderdiği mektupta, Şehsuvar Bey adına bir "iltimasnâme" yazıldığı bunun da bir elçi vasıtasıyla Mısır'a gönderilmesi gerektiği yazılmıştır. Bu meyanda Mısır'dan gelecek karar ne olursa olsun savaş çıkmadan önce durumdan haberdar olmak istemektedir. Öte yandan Fâtih Sultan Mehmed'in Şehsuvar Bey adına gönderdiği iltimasnâmede, Dulkadir beylerinden Şehsuvar Bey'in atalarından itibaren Osmanlı ile dost olduklarını bu suretle birçok gaza ve cihada katılarak başarılı hizmetlerde bulundukları yazmaktadır. Yine Şehsuvar Bey'in Dulkadir Beyliği'nin meşru varisi olduğundan ona dostça muamele edilerek bu konuda gereken desteğin verilmesini rica etmiştir.²²⁹

Devletlerarası yazışmalarda Fâtih Sultan Mehmed'in, Şehsuvar Bey'i Memlûk nazarında himaye ettiği anlaşılmaktadır. 1466 tarihinde Trablusşam valisi tarafından Şehsuvar Bey'e yapılan Memlûk metbûiyeti teklifi kabul edilmemiştir. Dulkadir Beyliği'nde diplomasi yoluyla hâkimiyet kuramayan Memlûkler, taht kavgasını sürdürmek için Rüstem Bey'e yardım ettiler. Ancak Şehsuvar Bey karşısında mağlup olan Rüstem Bey, taht kavgasından çekilmek zorunda kaldı.²³⁰

1467 senesinde Şehsuvar Bey, Osmanlı Devleti'nin de yardımıyla rakibini bertaraf ettikten sonra Memlûk Devleti'ne ait Rumkale, Birecik, Gerger ve Behisni şehirlerine akınlar düzenledi. Böylece bu şehirler, Dulkadir Beyliği'nin yönetimine

²²⁷ Y. Yücel, A. Sevim, *Osmanlı Klasik Döneminin Üç Hükümdarı Fâtih-Yavuz-Kanuni*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020, s. 90; Solak, a.g.e., s. 70; Alıç, a.g.e., s. 175.

²²⁸ İbn Tağrıberdî, s. 567; Sarı, 'Dulkadir Beyliği', a.g.e., s. 371.

²²⁹ S. Tansel, *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fâtih Sultan Mehmed'in Siyasi ve Askeri Faaliyeti*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, s. 341-342; F. M. Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2017, s. 22.

²³⁰ Kaya, a.g.e., s. 25; R. Yinanç, a.g.e., s. 64.

geçti. Memlûk sultanı Hoşkadem, Halep nâibi Yaşbek el-Becâşî'den gelen bir mektupla Şehsuvar Bey'in Halep civarına saldırılarda bulunduğunu öğrendi. Bu sırada ağır hasta olan Sultan Hoşkadem, Dulkadir beyinin söz konusu saldırılarına çok öfkelenildi. Kısa sürede bölgeye asker sevk etmesi için Memlûk Atabeyi Yelbay görevlendirildi. Ayrıca Suriye'deki komutanlara ulaklar gönderilerek Halep'e müdahale etmeleri istendi.²³¹

1467 yılının ortalarında Memlûk ordusunu Çukurova'da karşılamaya hazırlanan Şehsuvar Bey, mevcut durumdan Osmanlı Devleti'ni haberdar etmek için bir mektup gönderdi. Lakin Vezîriâzam Mahmut Paşa, bu mektuba karşılık olarak gönderdiği cevapta: Şimdilik savaş için doğru zaman olmadığını evvelemirde “bir nevi müdarat sureti” gösterip, sonrasında düşünerek gerekenin yapılmasını, bu şekilde bölge yönetiminin daha kolay olacağına dair Şehsuvar Bey'e nasihat vermiştir. “Ancak Memlûk ordusuna yenilseniz dahi Osmanlı Devleti'nin sınırlarına geçtiğinizde size her türlü yardım yapılacaktır. Bu meyanda Memlûk Devleti ile husumetiniz devam ederse bizzat Osmanlı sultanı duruma müdahale ederek düşmanın hakkından gelecektir. Siz bölgede yapılan işleri ayrıntılı biçimde haber verin ki biz de hazırlığımızı ona göre yapalım” demiştir.²³²

1467 yılının Eylül ayında Şahbudak'ın yol gösterdiği Memlûk kuvvetleri, Dulkadir şehirlerini işgale başladı. Memlûklerin Maraş'a kadar ilerlemesine izin veren Şehsuvar Bey, bölgenin coğrafyasını iyi bildiğinden ordusunu Maraş'ın kuzeyinde konuşlandırarak pusu kurdu. Memlûk kuvvetleri, Göksün çevresindeki Turnadağ yakınlarına geldiğinde, Şehsuvar Bey ve Dulkadir Türkmenleri hücumla geçerek Memlûklere ağır bir yenilgi yaşattı. 4 Ekim 1467 günü Trablusşam valisi Kanibeg Hasan, Şam atabegi Elmas Eşrefî, Halep atabegi Karaca Zahîrî gibi Memlûk komutanları savaşın yapıldığı yerde yaşamını yitirdiler. Memlûk ordusunun lideri Berdi Bey ise Dulkadir Türkmenleri tarafından esir alındı. Şahbudak da savaş meydanından canını kurtararak Kahire'ye kaçtı.²³³

Şubat 1468'de Dulkadir topraklarına ikinci kez ordu gönderen Memlûkler, Halep ve Suriye'de görev yapan bütün emîrlere askerleriyle birlikte bu orduya

²³¹ İbn Tağrıberdî, s. 567-568; Güler, a.g.e., s. 120.

²³² Tansel, a.g.e., s. 343.

²³³ İbn Tağrıberdî, s. 570-571; Alıç, a.g.e., s. 177.

katıldılar. Ramazanoğlu Hasan Bey'in de refakat ettiği Memlûk ordusu, Dulkadir idaresindeki Antep'i işgal etmeye başladılar. Bu sırada Şehsuvar Bey ve müttefikleri Ramazanoğlu Ömer Bey, düşman askerlerinin şehirde ilerlemesini beklediler. 30 Mayıs 1468'de arkalarından gelen Memlûk ordusunu ormanlık bir alana çekerek pusuya düşürdüler ve mağlup ettiler. Memlûk ordusu, Ramazanoğlu Hasan Bey'in yardımıyla çok sayıda can kaybına uğramadan bölgeyi terk etti.²³⁴

1468 yılında Şehsuvar Bey, Memlûklere karşı peşi sıra galibiyetlerinden cesaret bularak Halep civarına akınlar düzenledi. Öte yandan Memlûkler ile iş birliği yapan Ramazanoğulları'nı cezalandırmak için Feke'yi zapt etti. Daha sonra Kozan Kalesi'ni kısa süren bir kuşatma neticesinde ele geçirdi.²³⁵ Şehsuvar Bey, Memlûklere karşı birlikte savaştığı Ömer Bey'i Ramazanoğulları Beyliği'ne tayin etti.²³⁶

Aynı yıl içerisinde Şehsuvar Bey, Çukurova bölgesinde yaşananları ve Memlûklerle mücadelesini, Fâtih Sultan Mehmed'e bir mektupla haber vermiştir. Şehsuvar Bey mektubunda hususiyetle, bölgede Memlûklerle diplomasi yoluyla bir uzlaşma sağlanamayacağını ifade etmiştir. Buna mukabil Fâtih Sultan Mehmed, Şehsuvar Bey'e cevaben yazdığı mektupta Memlûklere karşı tutumunu müspet görmediği gibi "imdi münasip ol görünürdü, mümkün olduğunca adavet izhar olunmayıp kader-i mâ emken müdarat tarîk-i sülûk olunaydı" ve hususiyetle "geri tedarik olunup mânay-i müdarat sureti bağlana" diyerek Memlûklerle uzlaşmanın en uygun yöntem olacağını belirtmiştir. Fakat kati suretle "zahirî dostluğa" yol bulunmazsa o vakit askerî hareketleri mazur göreceğini bildirmiştir. Bu meyanda bölgede yaptığı hizmetleri takdir ederek her işini evvelden kendisine danışarak yapılmasını da telkin etmiştir.²³⁷

1468 senesinde Osmanlı Devleti'nin askerî gücünden yardım alan Şehsuvar Bey, Memlûk ordusuna arka arkaya hezimetler yaşatmıştır. Ayrıca Ramazanoğulları Beyliği üzerine başarılı seferler düzenleyerek kendi müttefikini bey tayin etmiştir.

²³⁴ Kesik, a.g.e., s. 314; Alıç, 'Ramazanoğulları Beyliği-Dulkadiroğulları Beyliği Münasebetleri (1352-1522)', a.g.e., s. 307; F. M. Emecen, *Osmanlı İmparatorluğu'nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017, s. 165.

²³⁵ Sarı, 'Dulkadir Beyliği', s. 371; Kaya, a.g.e., s. 25.

²³⁶ Tansel, a.g.e., s. 343; F. Sümer, 'Çukur-Ova Tarihine Dâir Araştırmalar (Fetihten XVI. Yüzyılın İkinci Yarısına Kadar)', *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, Mayıs 1963, s. 53; Tekindağ, 'Fâtih Devrinde Osmanlı-Memlûklü Münasebetleri', s. 79.

²³⁷ Tansel, a.g.e., s. 344; R. Yinanç, a.g.e., s. 67.

Çukurova bölgesinde bağımsız bir siyasi güç olduğunu düşünen Şehsuvar Bey, Fâtih Sultan Mehmed'in itaatinden çıkarak isyan etmiştir. Öyle ki Türkmen aşiretleriyle yaptığı toplantılarda, kendisini Osmanlı sultanı gibi bir sultan olarak takdim etmiştir. Bu suretle de bağımsız bir devletin sultanı gibi hareket etmeye başlamıştır. Kendisine “*el-Melikü'l-Muzaffer*” ünvanı alan Şehsuvar Bey, hükümdarlığının alameti için para bastırıp, hutbe okutmuştur. Eylül 1468'de Halep şehrinde ele geçen mektuplarda, Suriye ahalisini kendisine tâbi olmaya davet ederken, tüccarlara da mal ve can güvenliği sözü vermiştir.²³⁸

Şehsuvar Bey, bölgede hâkimiyetini tesis etmek için akınlarda bulunurken, Memlûk sultanı Kayıtbay da hazırladığı yeni orduyu Maraş'a sevk etti. Emîr Özbey (Özbek) komutasında ve Şahbudak rehberliğindeki ordu, 1469'da Maraş'ın güneyinde Dulkadir kuvvetlerini yenilgiye uğrattı. Dulkadir kuvvetlerine liderlik eden Şehsuvar Bey'in kardeşi Moğolbay, savaş meydanında öldürüldü. Bu mağlubiyet neticesinde Şehsuvar Bey, ordusuyla birlikte Kadirli (Kars-ı Zü'lkadriye)'ye ricat etti. Memlûk ve Dulkadir askerleri uzun süre birbirini kollayarak harekete geçmediler. Bu süre zarfında Memlûk ordusu çevre köylerden iâşe temin edemediği gibi orduda erzak kıtlığı baş gösterdi. Memlûk ordusundaki sıkıntıdan haberdar olan Şehsuvar Bey, süratle Memlûk karargâhına baskın düzenleyerek onları mağlup etti.²³⁹

Sonrasında Memlûk askerlerinin bölgeyi terk etmesine müteakip Şehsuvar Bey, Dulkadir ordusunu kardeşi Yahya'nın emrine vererek Malatya istikametine gönderdi. Memlûklere bağlı Malatya valisi Korkmaz, Dulkadir ordusunun şehre yaklaştığı haberini alınca, ordusuyla birlikte ricat hilesi yaparak şehrin yakınlarında beklemeye başladı. Ağustos 1469'da Dulkadir ordusu şehri kuşatmaya başladığında Ramazanoğlu Ömer Bey ve maiyetindeki askerler, ani bir baskın yaparak Dulkadir Türkmenlerinden 500 kişiyi öldürdüler. Bu baskında Şehsuvar Bey'in kardeşi Yahya ve akrabalarından bazıları esir düştü ve ardından Halep'e gönderildiler. Ramazanoğlu Ömer Bey ise Dulkadir ordusunun mağlubiyetini kendi lehine çevirdi. Öncesinde Şehsuvar Bey tarafından Dulkadir yönetimine geçirilen Sis (Kozan)'i ele geçirmek için saldırıya geçti. 1469 yılının Ekim ayında savunma yapan Dulkadir birlikleri,

²³⁸ Güler, a.g.e., s. 125; Alıç, a.g.e., s. 179; Tekindağ, a.g.e., s. 79-80.

²³⁹ Kaya, a.g.e., s. 26; A. Akgündüz, S. Öztürk, Y. Baş, 'Dulkadir Beyliği Devrinde Darend'e', *Maraş Tarihi'nden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları II* içinde, Y. Alparslan, M. Karataş, S. Yakar (ed.), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2008, s. 71.

Ramazanoğlu karşısında tutunamayarak şehri terk etmek zorunda kaldı. Sis'i Dulkadir Beyliği'nin elinden alan Ramazanoğlu'na Memlûk sultanı Kayıtbay tarafından hil'at gönderildi. Bu sırada Memlûklerle diplomasi yoluyla anlaşamayan Şehsuvar Bey, yönünü Memlûklerin tabiiyetindeki Ramazanoğulları'nın topraklarına çevirdi. 1470 yılının Haziran ayında öncelikle İskenderun Körfezi'nin batı yakasındaki Yumurtalık (Ayas)'ı akabinde Tarsus ve Adana'yı işgal etti. Ardından Kozan şehrini yeniden ele geçirdi. Şehsuvar Bey, Memlûkler ile barışın bozulduğuna kanaat getirerek Ramazanoğulları'nın topraklarını tamamen ele geçirdi. Bir müddet sonra da yönünü güneyde kalan bölgelere çevirdi.²⁴⁰

1471 yılının Ocak ayında Kahire'den yola çıkan Memlûkler ordusuna Emîr Yeşbek liderlik etmektedir. Bu meyanda Sultan Kayıtbay, Emîr Yeşbek'e gereken bütün yetkileri vermiştir. Emîr Yeşbek, Halep'e geldiğinde bazı Türkmen beyleri onlara itaat ederek Memlûkler ordusunu fazlasıyla güçlendirmiştir. Halep'ten hareket eden Emîr Yeşbek, Antep yakınlarına geldiğinde ahali bir heyet göndererek onlara tabiiyetlerini bildirmiştir. Lakin şehri savunmakla görevli Dulkadir beyinin vekili Kanıbay, Memlûklere teslim olmadığı gibi Antep Kalesi'ni savunmakta dirayet göstermiştir. Memlûk ordusunun ağır taarruzuna karşılık Şehsuvar Bey'den destek bekleyen Kanıbay, dokuz gün süreyle kaleyi müdafaa etmiştir. Ancak kale burçlarında açılan gedikler neticesinde, kendisi ve askerlerinin canı üzerinden söz alarak Haziran 1471'de Antep kalesini teslim etmiştir.²⁴¹

1471 yılında Memlûk ordusunu Antep yakınlarındaki Sof Dağı'nda karşılamaya hazırlanan Şehsuvar Bey, bir bölük askerini Halep güzergâhına yolladı. Buradan geçen kervanları yağmalatıp Memlûk ordusunu erzak temini hususunda zayıflatmayı düşündü. Dulkadir Türkmenleri, Halep güzergâhına pusu kurarak buradan geçen kervanların koyun sürülerine ve hububatlarına el koyarak Şehsuvar Bey'in karargâhına getirdiler. Kervanların yağmalandığı haberini alan Emîr Yeşbek, bölgede iz sürmesi için Aynal el-Aşkar ve Emîr Hayırbeg'i gönderdi. Emîr Hayırbeg'in öncü kuvvetleri sayılan Kürtler, bir süre sonra Dulkadir askerlerine yetiştiler. Kürtler ve Dulkadir askerleri arasında yapılan savaşta, Dulkadir

²⁴⁰ Sümer, a.g.e., s. 53; R. Yinanç, a.g.e., s. 69; Koyuncuoğlu, a.g.e., s. 16-17.

²⁴¹ İbn Ecâ, s. 57; Güler, a.g.e., s. 127.

komutanlarından Faris oğlu Emîr Kaya ve kardeşinin oğlu İlyas, Kızıl Maha oğlu Hasan, Mesud oğlu Süleyman hayatını kaybetti. Geriye kalan Dulkadir askerleri de savaş meydanını terk ettiler.²⁴²

Şehsuvar Bey için telafî edilemez kayıplarla sonuçlanan bu mağlubiyetin akabinde, Antep'te karargâh kuran Emîr Yeşbek'e değerli hediyelerle birlikte bir elçi heyeti gönderdi. 9 Ağustos 1471'de Sultan Kayıtbay'ın huzuruna çıkan elçi heyeti Şehsuvar Bey'in sultana tâbi olmak istediğini ve barış için hizmet edeceğini bildirdi. Emîr Yeşbek, bu isteği kabul ederek Şehsuvar Bey ile görüşmesi için Kazasker Şemseddin İbn Ecâ'yı vazifelendirdi. Fakat Darende ve Kozan'ın Memlûklere teslimi hususunda yürütülen müzakereler netice vermedi. Netice itibarıyla Şehsuvar Bey, Memlûklerle diplomasi yoluyla uzlaşma sağlamayacağını anladı. Bu sırada Memlûkler casusları tarafından yerinin tespit edileceğinden korkan Şehsuvar Bey, emrindeki Dulkadir Türkmenlerini de alarak Maraş'a ricat etti.²⁴³

1471 yılında Sultan Kayıtbay, Çukurova bölgesinde Memlûk hâkimiyetini tesis etmeye ve Şehsuvar Bey meselesini nihayete erdirmeye karar vermiştir. Bu sebeple Alâeddin Hısnî isimli bir elçiyi yanında hediyelerle birlikte Osmanlı Devleti'ne göndermiştir. Elçi öncelikle Amasya şehrindeki Şehzade Bâyezid ile görüşüp akabinde Fâtih Sultan Mehmed'in huzuruna çıkmıştır.²⁴⁴ Osmanlı müverrihleri ise bu elçinin adını zikretmeyerek Mısır'dan bir elçi geldiğini tasdik ederler. Bu meyanda Sultan Kayıtbay elçisi aracılığıyla, Fâtih Sultan Mehmed'den Şehsuvar Bey'i himaye etmemesini rica etmiştir. Şayet ondan yardım elini çekerse Dulkadir mülkünün Osmanlı'ya bırakılacağı sözünü vermiştir. Fâtih Sultan Mehmed de Memlûk sultanının sözüne itimat ederek Şehsuvar Bey'i Memlûklerin insafına terk etti.²⁴⁵ Zira Şehsuvar Bey, Osmanlının bölgedeki tarik-i müdara siyasetine uygun hareket etmediği gibi²⁴⁶ söz verdiği hâlde Karaman seferine katılmayarak itaatten çıktığını göstermiştir.²⁴⁷ Sultan Kayıtbay, Osmanlı sultanının müspet cevabını fırsata çevirmekte gecikmedi.

²⁴² İbn Ecâ, s. 59-60.

²⁴³ İbn Ecâ, s. 61-72.

²⁴⁴ İbn Ecâ, s. 71.

²⁴⁵ Aşıkpaşazade/Çiftçi, s. 287; Hadîdî, s. 285.

²⁴⁶ Tansel, a.g.e., s. 343-344.

²⁴⁷ Aşıkpaşazade/Çiftçi, s. 251-252; Mehmed Neşrî II, s. 781; H. B. Karadeniz, 'Dulkadir Beyliği'nin Türk Tarihi İçindeki Yeri ve Önemi', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 315.

Bu meyanda Şehsuvar Bey'in yanındaki Türkmen beylerine elçilerle birlikte keseler dolusu altın gönderdi. Sultan Kayıtbay, Türkmen beylerine “Şehsuvar Bey itaatsizliği yüzünden Osmanlı sultanının dostluğunu kaybetmiştir. Siz dahi ondan yüz çevirin ki beyhude yere Müslüman kanı dökülmesin.” mesajını iletmiştir. Kahire'den gelen altınlar ve sultanın telkini Türkmen beyleri üzerinde etkili olduğu gibi Şehsuvar Bey'in de akıbetini belirlemiştir.²⁴⁸

12 Kasım 1471'de Emîr Yeşbek ve Memlûk ordusu Ceyhun Nehri yakınlarına geldi. Burada onları karşılayan Şehsuvar Bey ve Dulkadir Türkmenleriyle şiddetli bir savaş meydana geldi. Şehsuvar Bey, savaş meydanından canını kurtarıırken Dulkadir Türkmenlerinden de 320 ölü ve 100'e yakın esir bırakıldı.²⁴⁹ Yanındaki Türkmen beyleri tarafından yalnız bırakılan Şehsuvar Bey, daha önceden haremını ve hazinesini bıraktığı Zamantı Kalesi'ne çekildi. Emîr Yeşbek ve Memlûk ordusu Elbistan'ı işgal ettikten sonra Zamantı güzergâhındaki Hurman Kalesi'ni ele geçirdi.²⁵⁰ Emîr Yeşbek, Zamantı Kalesi'ni kuşatmaya başladığında, Şehsuvar Bey'in maiyetinde sadece 60 kadar askeri kalmıştı. Bu sırada Emîr Yeşbek'in huzuruna Osmanlı ülkesinden bir elçi gelerek Şehzade Bâyezid'in kuşatma dâhilinde her türlü iâşe ve erzak yardımında bulunacağını söylemiştir.²⁵¹

1472 yılında Şehsuvar Bey, uzun süre savunma yapamayacağını anlayarak Emîr Yeşbek'e bir elçi gönderdi. Sultan Kayıtbay'a tâbi olmayı ve barış için hizmet etmeyi teklif etti. Emîr Yeşbek ise kaleyi zor kullanarak ele geçirme niyetinde olduğu için bu teklifi reddetti. Zamantı Kalesi sarp bir dağın tepesinde olduğundan kuşatma süresi uzamıştı. Bir müddet sonra Şehsuvar Bey, teslim şartlarını müzakere etmek için Emîr Timraz (Sultan Kayıtbay'ın akrabası) ile görüşmek istediğini ilettili. Görüşme sonrası Emîr Timraz nezaretinde kaleyi teslim eden Şehsuvar Bey'e hil'at giydirildi. Hazırlanan ziyafet sofrasında Memlûk emîrleri tarafından takdir edildi. Akabinde Şam nâibine teslim olmak için Emîr Timraz refakatinde yola çıktı. Şehsuvar Bey, burada da hoşgörüyü karşılanarak yetkili kişiyi teslim edildi. Yetkili kişi, barışın Emîr

²⁴⁸ Aşıkpaşazade/Çiftçi, s. 287; Hadîdî, s. 285-286; Arifî Paşa, 'Şehsuvar Bey b. Süleyman Bey', a.g.e., s. 39.

²⁴⁹ İbn Ecâ, 96-99; R. Yinanç, a.g.e., s. 73.

²⁵⁰ İbn Ecâ, s. 107-108; Kaya, a.g.e., s. 27.

²⁵¹ İbn Ecâ, s. 110.

Timraz sayesinde tesis edildiğini söylediği sırada Emîr Timraz “zinciri getirin” diyerek askerlere emir verdi. Şehsuvar Bey’in hil’atini çıkaran askerler onu zincirle bağladılar. Müdara ile yakalanan Şehsuvar Bey, Kahire’ye götürülerek Babü’z-Züveyle’de idam edildi.²⁵²

²⁵² İbn Ecâ, s. 112-114, 121-123; Uğurluer, a.g.e., s. 110-111.

3. BOZKURT BEY SALTANATINDA MÜDARA SİYASETİ (1480-1515)

1480 yılında Dulkadir Beyliği'nin başına geçen Bozkurt Bey, Osmanlıların himayesindeyken Memlûklerle dostluk kurmuştur. Bu meyanda müdara siyasetini hile yönteminde ikiyüzlü siyasete çeviren Bozkurt Bey, birbirine düşman olan iki devletide diplomasi yoluyla idare etmiştir. 16. yüzyılın başında İran çevresinde kurulan Safevîlere karşı da müdara siyaseti izleyen Bozkurt Bey, öncelikle iyi geçinmeye çalıştığı Safevîlerle bir müddet sonra savaşmaya başlamıştır. Yine bu dönemde Safevîlere verdiği yemini bozarak müdara siyasetinin yüzünü göstermiştir. Son olarak 1515 yılında gerçekleşen Turndağ Muharebesi ile Dulkadir Beyliği'nde müdara siyaseti sona ermiştir.

3.1. Alâüddevle Bozkurt Bey Dönemi

Osmanlıların himayesiyle Dulkadir Beyliği'nin tahtına çıkan Bozkurt Bey, kısa süre içerisinde Memlûklerle irtibat kurarak onlara itaatini bildirmiştir. Çukurova bölgesinde siyasi planları olan Osmanlılar, bölgedeki müttefiki Bozkurt Bey'e güvenerek icraatlarda bulunmuşlardır. Oysaki Bozkurt Bey, bölgede hâkimiyetini koruyabilmek için iki taraflı siyaset izlemiştir. Bu meyanda 1485-1490 yılları arasında gerçekleşen Osmanlı-Memlûk savaşlarında, Osmanlılarla müttefik olmasına rağmen Memlûk cephesine hizmet ederek müdara (hile) yolunu tutmuştur.

3.1.1. Bozkurt Bey'in Tahta Çıkışı

Memlûklerin Şehsuvar Bey'i idam etmesinden sonra, yerine itaat altındaki Şahbudak'ı tayin ederek Dulkadir Beyliği'nin başına getirdiler. Memlûklerin bu tutumu üzerine Dulkadir aşiretlerinin büyük bir kısmı topraklarından iltica etmiştir. Osmanlı Devleti'nin sınırlarını geçerek Amasya'daki Şehzade Bâyezid'e iltica edenler arasında Şehsuvar Bey'in kardeşi Alâüddevle Bozkurt Bey, amcası Âşık Bey, Türkmen komutanlarından Mestan Bey ve aşiret liderleri bulunmaktadır. 1467 senesinde Bozkurt Bey, kızı Ayşe Hatun'u Şehzade Bâyezid ile evlendirerek Osmanlılarla akrabalık bağı kurmuştur. Bu evlilik neticesinde geleceğin en kudretli padişahlarından birisi olan Yavuz Sultan Selim dünyaya gelmiştir. Kısa zamanda Dulkadir aşiretlerini çevresinde toplayan Bozkurt Bey, maiyetindeki askerlerle Sivas

havalisini yağmalamaya başladı. Osmanlı'nın Sivas Sancak Beyi Mihaloğlu Ali Bey tarafından gece yarısı baskına uğrayan Bozkurt Bey, savaş meydanında ailesini bırakarak bölgeden uzaklaştı. Bu meyanda Şahbudak'a adamlarından birini göndererek yardım talebinde bulundu. Akabinde kardeşinin gönderdiği Türkmen kuvvetleriyle Mihaloğlu Ali Bey'den intikamını aldı. Lakin bu galibiyet neticesinde, Fâtih Sultan Mehmed'in öfkesini üzerine çekmekten korkan Bozkurt Bey derhâl affını talep eden bir mektup gönderdi. Fâtih Sultan Mehmed de bu talebe karşılık ona merhamet göstererek affetti. Ardından onu Çirmen Sancak Beyliği'ne tayin etti.²⁵³

Öte yandan Fâtih Sultan Mehmed, Dulkadir toprakları için Bozkurt Bey'i stratejik bir hamle olarak görmekteydi. Bu sebeple Memlûk sultanı Kayıtbay'a haber göndererek "Hani ahdin? Şehsuvar'ın memleketin bana versen gerekirdi." diyerek verdiği sözü hatırlattı. Memlûk sultanı da "Ne dedikse dedik, düşmanı ele geçirdik." cevabıyla müdara siyasetinin yüzünü gösterdi. Kayıtbay tarafından kandırıldığını anlayan Fâtih Sultan Mehmed, bu duruma üzüldü. İki devlet arasındaki diplomasi yeniden bozuldu.²⁵⁴

1480 yılına gelindiğinde Bozkurt Bey, Osmanlı birliklerinden yardım alarak Dulkadir Beyliği'nin başına geçmek için harekete geçti. Memlûk destekli Şahbudak savunma hattı oluşturduğu sırada, Bozkurt Bey cephesindeki Türkmenler hizmetinden dönerek Şahbudak tarafına geçti ve bu ihanet Bozkurt Bey için ağır bir yenilgiyle sonuçlandı. Savaş meydanından ricat eden Osmanlı birlikleri, Memlûk Devleti'ne bağlı Sis'e iltica ettiler. Sis valisi, memleketine sığınan Osmanlı askerlerini katlettikten sonra kesik başlarını çuvallara doldurtup Kahire'ye gönderdi. Memlûk sultanı Kayıtbay ve askerleri, çuvallardaki kesik başları top yapıp şehrin meydanında çevgan oynadılar. Osmanlı askerlerine reva görülen bu iğrenç durum, Fâtih Sultan Mehmed'i sinirlendirmiştir. Bozkurt Bey'in maiyetine öncekinden daha kuvvetli birlikler vererek yeniden Şahbudak'ın üzerine sevk etti. Müttefik ordusu karşısında dirayet gösteremeyen Şahbudak, Kahire yolunu tuttu. Fâtih Sultan Mehmed'in bölge

²⁵³ Güler, a.g.e., s. 133; R. Yinanç, a.g.e., s. 77-78.

²⁵⁴ Aşıkpaşazade/Öztürk, s. 239.

siyasetine ısrarla müdahale etmesiyle, Bozkurt Bey 1480 senesinin ilk aylarında Dulkadir Beyliği'nin başına geçti.²⁵⁵

Netice itibarıyla Osmanlı Devleti'nin askeri müdahalesiyle Dulkadir Beyliği'nde taht değişikliği yaşanmıştır. Bu meyanda Osmanlıya itaat eden Bozkurt Bey'in tahta geçmesi, zaten gergin olan Memlûk-Osmanlı diplomasisini daha da gerginleştirmiştir. Ancak Fâtih Sultan Mehmed'in beklenmedik vefatı karşısında Bozkurt Bey, Osmanlı hilafına siyasetini değiştirmiştir. Bölgede yalnız kalmamak adına önceki Dulkadir beylerinin başına gelenlerden ibret alan Bozkurt Bey, Memlûklerin öfkesini üzerine çekmemek için Sultan Kayıtbay'a bir mektup göndererek tabiiyetine girmek istediğini bildirmiştir. Bozkurt Bey'in itaat talebine güvenen Memlûk sultanı da himayesindeki Şahbudak'ı Şam'daki hapishaneye göndermiştir.²⁵⁶

Öte yandan Memlûklerle dost olmanın Osmanlı cenahında hoş karşılanmayacağını bilen Bozkurt Bey, Osmanlı Devleti'nin yeni sultanı II. Bâyezid ile ittifakını devam ettirmeye çalışmıştır. Bu sırada kardeşi Cem'in isyanını bastırmakla uğraşan II. Bâyezid, bir mektupla Bozkurt Bey'e haber göndererek Cem'in Dulkadir ülkesinden geçmesi dâhilinde onu tevkif etmesini istemiştir. Bozkurt Bey, fırsatı değerlendirmek için harekete geçtiyse de Cem'i yakalayamadı. Cem'in Mısır'a ilticasından sonra Bozkurt Bey, Dulkadir topraklarına geri döndü. Bir müddet sonra Mısır'dan hareketle Anadolu'ya gelen Cem, müttefiki Karamanoğlu Kasım Bey'in kuvvetlerini de alarak yeniden taht kavgasına tutuştu. Bozkurt Bey, damadı II. Bâyezid'e yardım etmek amacıyla Haziran 1482'de İskender Paşa ile birleşerek Cem'in izini sürmeye başladı. Lakin onu yakalayamadılar.²⁵⁷ Bu sebepten Bozkurt Bey, durumu görüşmek için İstanbul'a gitti. Cem'in Rodos şövalyelerine ilticasından sonra Bozkurt Bey de kendi vilayetine döndü.²⁵⁸

²⁵⁵ Aşıkpaşazade/Öztürk, s. 273; Tekindağ, 'Fâtih Devrinde Osmanlı-Memlûklü Münasebetleri', s. 83-84; Tansel, a.g.e., s. 348.

²⁵⁶ Kesik, a.g.e., s. 315.

²⁵⁷ Tansel, *Sultan II. Bâyezid'in Siyasi Hayatı*, s. 36,43; Kesik, a.g.e., s. 315.

²⁵⁸ Behiştî Ahmed Çelebi, s. 344-345.

3.1.2. Yakup Paşa'nın Bozkurt Bey Tarafından Tuzağa Düşürülmesi

Sultan Kayıtbay, Osmanlı Devleti'nde yaşanan taht kavgasında Cem'i himaye edip Anadolu'ya geçmesinde yardımcı olmuştur. Sultan Kayıtbay'ın bu hamlesine karşılık olarak Bozkurt Bey de 1483 yılının Temmuz ayında Memlûklere bağlı Malatya'yı kuşatmıştır.²⁵⁹ Bu kuşatmadan sonra Osmanlıların da Memlûk topraklarını işgal etmeye girişeceğini düşünen Kayıtbay, hazırladığı askerî birlikleri Mısır'dan Suriye'ye gönderdi. Ayrıca Suriye şehirlerini tahkim ederek savunma hattını güçlendirdi. Bölgeye Osmanlı kuvvetleri gelmeden önce Bozkurt Bey'i saf dışı bırakmak isteyen Kayıtbay, Suriye'de istihkam ettiği ordusunu Bozkurt Bey'e saldırmayı için gönderdi. Safed ve Halep emîrlerini peşi sıra mağlup eden Bozkurt Bey akabinde büyük emîr-î âhûrun kurduğu pusudan kurtularak beyliğinin merkezi Elbistan'a döndü. 1484 yılının Şubat ayında Memlûk kuvvetlerini Elbistan'da karşılayan Bozkurt Bey, Osmanlı birliklerinin de yardımıyla düşmana ağır bir hezimet yaşattı. Bu meyanda Memlûk sultanı 1484 yılının Mayıs ayında Emîr-î silah Tîmraz'ın liderlik ettiği yeni bir ordu hazırlattı. Bu orduya Memlûk ordusunun ileri gelen emîrlerinin yanı sıra sultanın oğlu Kansu Gavri de katılmıştır. Sefer menzillerinden Dımaşk'a 15 Temmuz 1484 günü ulaşan Memlûk ordusuna, Emîr Kaçmaz el-İshakî liderliğinde Dımaşk birlikleri de katıldı. Akabinde Halep güzergâhına hareket eden orduya, Ömer Seyfi liderliğindeki Halep birlikleri de iştirak etti. Memlûklerin sefer menzillerinde topladığı kalabalık ordudan haberdar olan Bozkurt Bey, süratle Osmanlı topraklarına adamlarını göndererek sultandan yardım talebinde bulundu. Bölgeyi himayesi altında tutmak isteyen Sultan II. Bâyezid, Yakup Paşa'nın liderliğindeki Osmanlı kuvvetlerini yardıma gönderdi. Memlûklerin Halep nâibi Varbaş ise merkez ordusunu beklemeden Maraş'a saldırarak şehri yağma etti. Akabinde yönünü Elbistan'a çevirdi. Bu sırada Yakup Paşa ve Osmanlı kuvvetleri de Hurman güzergâhını kullanarak Elbistan'a giriş yaptı. Müttefik ordusunun şehre girdiğini haber alan Bozkurt Bey, süratle Halep nâibi Varbaş ve askerlerini karşılamaya gitti. 23 Eylül 1484 günü iki ordu arasında şiddetli bir meydan muharebesi gerçekleşti. Bozkurt Bey, Osmanlı kuvvetlerinin de yardımıyla Halep ordusunu ağır bir şekilde mağlup etti. Muharebe alanında Safed nâibi Elmas canını teslim ederken Trablusşam nâibi İnal,

²⁵⁹ Y. Yücel, A. Sevim, *Türkiye Tarihi II*, s. 208; Altınöz, a.g.e., s. 34.

Tarsus nâibi Korkmaz ve bazı Suriye nâipleri Dulkadir Türkmenleri tarafından rehin alındı. Maraş'ın tahrip edilmesinden sorumlu Halep nâibi Varbaş, muharebenin yapıldığı yerde başı kesilerek cezalandırıldı.²⁶⁰

1484 yılında Yakup Paşa, muharebe alanından kaçan Memlûk ordusunu Malatya yakınlarına kadar takip etti. Bu sırada Memlûk sultanı Kayıtbay'ın "gılmân-ı hassından dört beş bin dilâver" yardım amacıyla bölgeye gelmiştir. Memlûk askerlerini gören Bozkurt Bey, kimseye haber vermeden savaş meydanını terk etmiştir. Yakup Paşa, maiyetindeki az sayıda askerle Memlûkler tarafından pusuya düşürüldüğü gibi kendi de canını zor kurtarmıştır. Bozkurt Bey ise müttefikini tuzağa düşürdüğü gibi durumdan istifade ederek ordugâhlarını da yağmalamıştır.²⁶¹ Osmanlı müverrihlerinden Hadîdî, Alâüddevle Bozkurt Bey'in müdara siyasetiyle Yakup Paşa'yı tuzağa düşürmesini şu beyitlerle nakletmiştir:

"Heman ta'cîlile cem'eyleyüp er
Sürüp anların ardına düşerler
Pusu komuş olar dağda nihâni
Aleddevle işidüp bilmiş anı
Kaçup Türkman'ile edip sıyânet
Beğ erüp demez edip hiyânet
Malatya'nın ol dağı içinde
Yürürken kaldı ol yağı içinde
Eder beğ anlarınla cengi vâfir
Olar gâlib olup beğ sındı âhir
Olap ceng içre mecruh akdî kanı
Birâz kişiyle kurtardı canı
Koyup cengi Aleddevle'yle Türkman
Gelip beğ ordusun etmişti talan"²⁶²

²⁶⁰ Hadîdî, s. 292-293; Alıç, a.g.e., 187-188.

²⁶¹ Münecimbaşî II, s. 385-386; Behîştî Ahmed Çelebi, s. 357; Tansel, a.g.e., s. 143-144.

²⁶² Hadîdî, s. 294.

3.1.3. Osmanlı-Memlûk Savaşlarında Bozkurt Bey'in İtaatten Çıkması (1485-1490)

1485 senesinde Memlûk ordusu, rehin aldıkları askerleri ve Osmanlı sancaklarını Halep ahalisine teşhir ederek zaferlerini kutladılar. Bozkurt Bey ise Malatya üzerinden yaptığı planın akamete uğramasından dolayı öfkelenmiştir. Bu meyanda Memlûk ordusuna korku salmak için rehin aldığı askerlerin başparmaklarını keserek onları azat etmiştir. Memlûk ordusunun kutladığı galibiyet Sultan Kayıtbay'ın nezdinde bir anlam ifade etmiyordu. Zira asıl hedef olan Bozkurt Bey ve Dulkadir Türkmenleri henüz cezalandırılmamıştı. Memlûk sultanı, Bozkurt Bey'i himayesiz bırakmak için II. Bâyezid'e karşı müdara siyasetine girişti. Bu konuda Osmanlı mülkündeki vilayetlerde ve Dârülharp'de²⁶³ II. Bâyezid'i sultan olarak tanıyacağına dair Abbâsî halifesi el-Mütevekkil'e bir menşur hazırlattı. Bu menşurla birlikte halife, iki Müslüman devlet arasında barış yapılmasını tavsiye eden bir mektup da yazmıştır. Kahire'den yola çıkan elçi Sultan Kayıtbay'ın ricasını Osmanlı sultanına iletmıştır. Bu süre zarfında Kayıtbay, ordu ve cephane hazırlığına başlamıştır. Yeni bir sefer için hazırlığını tamamlayan Memlûk sultanı, II. Bâyezid'den gelecek cevabı beklemeden Dulkadir beyinin işini bitirmeye karar vermiştir. 1485 yılının ilk aylarında Kahire'den yola çıkan ordu Dulkadir topraklarına hareket etmiştir.²⁶⁴

İstanbul'dan kara yoluyla Malatya güzergâhını kullanarak dönen Memlûk elçisi, Osmanlının devlet erkânı tarafından hoş karşılanmamıştır. Zira Memlûk yönetimindeki bazı beylerin şikâyetleri Osmanlı sultanına kadar ulaşmıştır. Bölgedeki asayiş sorununu fırsat bilen Karaman beylerbeyi Karagöz Paşa, 1485 yılında Memlûk hududunu aşarak Gülek Kalesi'ni ele geçirmiş ve Adana havalisini işgale başlamıştır. Zaten gergin olan Osmanlı-Memlûk diplomasisi, bu saldırı neticesinde savaşa dönüşmüştür.²⁶⁵

Merkezi Kahire olan Memlûk Devleti'nin Suriye hudutlarından korunacağını bilen Sultan Kayıtbay, Memlûklerin en itibarlı komutanı Özbek'i ordusuyla birlikte Çukurova'ya sevk etti. 1485 yılının Mart ayında Seyhan Nehri'nin iki yakasında

²⁶³ Dârülharp, Müslüman olmayan bir devletin hâkimiyeti altındaki topraklar için kullanılan fıkıh terimi (A. Özel, "Dârülharp", *DİA*, 8. Cilt, s. 536-537).

²⁶⁴ Cezar, a.g.e., s. 648-649; R. Yinanç, a.g.e., s. 82-83.

²⁶⁵ Hadîdî, s. 294-295; Uzunçarşılı, a.g.e., s. 191.

karşılaşan Osmanlı ve Memlûk ordusu savaş öncesi son hazırlıklarını yaptılar. Bu sırada Karagöz Paşa'ya haber gönderen Bozkurt Bey, Dulkadir birliklerinin menzile yetişebilmesi için savaşın bir iki gün tehir edilmesini rica etti. 12 Mart'ta düşmana saldırmayı planlayan Karagöz Paşa, bu rica üzerine planında değişiklik yaparak orduyu hareketsiz bekletti. Karagöz Paşa, Dulkadir birlikleri de Osmanlı ordusuna iştirak ettiği zaman “Padişah devletinde feth ü zafer mükarın olup tamam yüz aklığî hâsıl” olacağını düşünmekteydi. Zira nehrin karşı tarafından Osmanlı ordusuna iltica eden düşman askerleri de vardı. Öte yandan bazı Memlûk komutanları, Karagöz Paşa'ya haber göndererek amaçlarının savaşmak değil barış yapmak olduğunu, ancak barış sağlanmazsa çatışmaya gireceklerini bildirdiler. Şartların Osmanlı ordusunun lehine geliştiğini düşünen Karagöz Paşa, bu süre içinde Bozkurt Bey'in ricasına güvendi. Fakat tehir edilen zamanda Bozkurt Bey ve Dulkadir birlikleri yardıma gelmedi. Memlûkler, çadırlarında istirahat hâlinde olan Osmanlı askerlerine gece yarısı baskın verdiler. Musa Bey savaş alanında canını teslim ederken, Karagöz Paşa maiyetindeki az sayıda askerle ricat etmek zorunda kaldı. Bu mağlubiyet neticesinde bütün Çukurova havalisi Memlûklerin hâkimiyetine geçti. Bozkurt Bey, barış için hizmet edeceğine dair Sultan Kayıtbay'a haber gönderdiyse de sözüne itibar edilmeyerek reddedildi. II. Bâyezid, yeni bir ordu hazırlayarak Hersekzade Ahmed Paşa komutasında bölgeye gönderdi. Osmanlı ordusu Adana güzergâhındayken, Bozkurt Bey'in de Dulkadir birlikleriyle “emre imtisal” edip orduya katılması icap etmekteydi. Ancak Bozkurt Bey, “ihmal ve müsâhele” gösterip sefer menzillerinde vakit kaybederek orduya katılmamıştır.²⁶⁶ 1486 senesinde Adana'da Osmanlı ve Memlûk kuvvetleri arasında şiddetli bir muharebe yaşanmıştır. Hersekzade Ahmed Paşa muharebe alanında, destek birliğinden mahrum kaldığı gibi bir de sancak beyleri tarafından yalnız bırakılmıştır. Memlûk komutanı Özbek ve ordusunun ezici üstünlüğüyle sonuçlanan muharebede, Hersekzade Ahmed Paşa yaralı vaziyette esir düşmüştür.²⁶⁷

Dımaşk'da rehin olarak tutulduğu hapisshaneden kaçan Şahbudak, 1487 yılının Eylül ayında Osmanlı Devleti'ne iltica etti. II. Bâyezid, mülteci durumundaki Dulkadir şehzadesini Vize sancak beyliğine tayin etti. Çünkü Osmanlı ordusunun Çukurova'da

²⁶⁶ Güler, a.g.e., s. 138-139; Tansel, a.g.e., s. 109-112, 145.

²⁶⁷ Aşıkpaşazade/Öztürk, s. 312-313; Hadîdî, s. 298-299; Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 23.

yaşadığı hezimetlerde, Bozkurt Bey'in ihmal ve müsâhele göstererek onun Memlûklere metbû olduğunu düşünmekteydi. Çukurova'daki hâkimiyet mücadelesinden vazgeçmeyen II. Bâyezid, yeni bir ordu teşkil ederek Hadım Ali Paşa liderliğinde bölgeye sevk etti. 14 Mart 1488'de Çukurova sınırını geçen Hadım Ali Paşa, iki yıl önce kaybettikleri Adana ve Tarsus'u Memlûklerden geri aldı. Burada karargâhını kurduğu sırada Memlûklerin büyük bir orduyla Çukurova istikametinde olduğunu öğrendi. Bölgeye yakın olan Bozkurt Bey'e ulak göndererek yardım talebinde bulundu. Bozkurt Bey, Hadım Ali Paşa'ya "Hazret-i Paşa'yı Muazzam" başlığıyla gönderdiği mektupta Memlûk ordusunun Dulkadir şehirlerine hücum edebileceğini, bu sebepten Geben'de savunma yapacağını ve Çukurova'ya gelemeyeceğini bildirmiştir. Üstelik Abbâsî halifesi el-Mütevekkil'in elçisinden ve bazı Memlûk nâiplerinden gelen habere göre Memlûk ordusunun barış sağlamak gayesinde olup savaşa dahi lüzum kalmayacağını bildirmiştir. Şayet Memlûk ordusu Çukurova önlerine gelirse, işte o vakit süratle menzile yetişip Osmanlı ordusuna katılacağını sözünü vermiştir. Netice itibarıyla Bozkurt Bey'in Memlûkler namına verdiği barış vaadi yalan çıkmıştır. Ayrıca Memlûk ordusuna karşı Çukurova savunmasını zayıf bırakmak gayesiyle, müdara yüzünü göstererek Dulkadir birliklerini yardıma göndermemiştir. 16 Ağustos 1488'de Adana ile Tarsus arasındaki Ağaçayırı Ovası'nda meydana gelen Osmanlı-Memlûk muharebesi, Osmanlıların ağır hezimetıyla sonuçlanmıştır.²⁶⁸

1488 yılında Bozkurt Bey, Çukurova'da yaşanan Osmanlı-Memlûk muharebesinde iki cepheye de temkinli yaklaşmıştır. Lakin süreç Memlûkler lehine dönünce o da tarafını belli etmiştir. Bu meyanda Memlûklerin itibarlı komutanı Özbek'e müdara (zahiren dostluk) siyaseti gereğince akrabalık kurmayı teklif etmiştir. Komutan Özbek'in de bu teklife müspet cevap vermesiyle Bozkurt Bey, kızını Özbekoğlu ile evlendirmiştir.²⁶⁹ Alâüddeve Bozkurt Bey'in, Osmanlının düşmanı Memlûklerle akrabalık tesis ederek müdara siyaseti izlediğini, Hadîdî şu beyitlerle nakletmiştir:

“Dost Şüd Alâüddeve Be-Sultan-ı Mısır Be-Tarîk-i Müdara
Hem-Çünan Ki sultan Bâyezid-i Kışver-Güşa-Ra

²⁶⁸ Mantran, a.g.e., s. 136; Alıç, a.g.e., s. 192; Tansel, a.g.e., s. 145-147.

²⁶⁹ Aşıkpaşazade/Öztürk, s. 315.

Aleddevle eder Mısır'a nifakı
Ki sultan ile ede ittifakı
Hem ede Mısır u Rum ile müdara
Ola havfindan anların müberrâ
Mısır'da Özbek ulu beydi ol dem
Aleddevle ana gönderdi âdem
Bile irsal etmişti nâme
Güher dökmüştü söz yerine hâme
Senâdan sonra yazmış bir kızım var
Verelim ki ola mahdûmzâdeye yâr²⁷⁰

Osmanlı-Memlûk çatışmalarındaki tutumu, Ağaçayırı Muharebesi'nde sözünde durmayışı ve son olarak aslı olmayan haberler vermesi Bozkurt Bey hakkında menfi kanaat oluşturmıştır. Bu sebeple Hadım Ali Paşa, İstanbul'a bir mektup göndererek Dulkadir Beyi'nin "daire-i itaatten" çıktığını bildirmiştir.²⁷¹ II. Bâyezid, bu habere öfkelenerek Bozkurt Bey'in nankörlüğüne son vermek istemiştir. Çukurova hâkimiyetinin Dulkadir tahtındaki bir değişiklikle sağlanacağını düşünmüştür. Bu meyanda Kayseri sancak beyi İskender Bey ve Osmanlı kuvvetleriyle desteklediği Şahbudak'ı Dulkadir Beyliği'ni alması için bölgeye sevk etti. Bu sırada bölgeye yakın bey ve valilere emirler gönderilerek Şahbudak'ın ordusuna iştirak etmeleri istendi. 1489 yılını Mart ayında Dulkadir ülkesine hücum eden Şahbudak, Bozkurt Bey'in oğlu Şahruh'u Kırşehir'de yakalatıp gözlerine mil çektirdi. Bu hadiseden yaklaşık beş yıl evvel Bozkurt Bey, Şahbudak'ın oğlu Şahkubad (Feyyaz)'ın gözlerini kör etmişti. Oğlunun başına gelenleri unutmayan Şahbudak, bu şekilde intikamını almıştır.²⁷² Bir müddet sonra Bozkurt Bey, emri altına giren Dulkadir Türkmenleriyle Şahbudak'a hücum etti. II. Bâyezid'in Dulkadir tahtına müdahalesi, Memlûk tarafını da harekete geçirdi ve Halep istikametine asker gönderdiler. Memlûk-Dulkadir ittifakıyla baş edemeyeceğini anlayan Şahbudak, Niğde'de hareket emri bekleyen Karaman beylerbeyi Mahmud Paşa'ya bir mektup göndererek destek birliği istedi. Lakin Bozkurt Bey, güzergâh üzerinde bu mektubu ele geçirdi. Hile dolu sözlerle değiştirip

²⁷⁰ Hadîdî, s. 302-303.

²⁷¹ Tansel, a.g.e., s. 147.

²⁷² Lütîfî Paşa, s. 192; Hadîdî, s. 304; Hasan-ı Rûmlû, s. 132; Münecimbaşı II, s. 390-391; Kaya, a.g.e., s. 31.

Şahbudak'ın kelamı gibi “düşman ordusunun hezimete uğrayıp kaçış yolunu tuttuğunu, bu sebepten destek birliğine ihtiyaç olmadığını ve mevcut ordunun muzaffer olmaya yeteceğini” şeklindeki ifadeleri ilettiler. Bu sahte mektupta yazılanlara binaen Mahmud Paşa, ordusuna terhis emri verdi. Niğde'den gelecek destek birliğini bekleyen Şahbudak, menzile süratle yetişen Bozkurt Bey ve Dulkadir Türkmenlerini karşısında buldu. Bu sırada 1000'e yakın süvari kuvvetiyle yardıma gelen Mihaloğlu İskender Bey, müttefiki Şahbudak'ın ordusuyla birleşerek düşmana karşı dirayet gösterdi. İskender Bey'in savaş azmine rağmen Şahbudak, korkusunun önüne geçemedi ve muharebe meydanından ricat etti. İskender Bey ise oğluyla birlikte esir düştü. Ayrıca 200'e yakın askeri de muharebe meydanında öldürüldü. Bu meyanda son şansını da yitiren Şahbudak, mahdumu Şahkubad ile Kahire'nin yolunu tuttu. Sultan Kayıtbay'dan af dilemesine rağmen kabul edilmedi. 1489 yılının Kasım ayında yukarı Mısır'da bir bölgeye sürgün edildi.²⁷³

Osmanlı-Memlûk çatışmasından faydalanmak isteyen Bozkurt Bey, 1490 yılının Şubat ayında Sultan Kayıtbay'a “Osmanlı ordusunun Çukurova'ya hücum edeceğine” dair yalan bir haber vererek, onu Osmanlı Devleti'ne karşı tahrik etti.²⁷⁴ Sultan Kayıtbay malî ve askerî hazırlıklarını süratle tamamlayarak Komutan Özbek liderliğinde Memlûk ordusunu Çukurova'ya sevk etti. Memlûk ordusu Şam'da karargâh kurduğunda, Osmanlı Devleti'nden gelen elçilik heyeti ile görüştü. Bu görüşme idare-i maslahattan olduğu için, görüşme sonunda elçilik heyetini Kahire'ye yönlendirdi. Sultan Kayıtbay, Osmanlı'nın bu siyasetine karşılık sulh görüşmelerini başlatmak istedi. Komutan Özbek'e haber göndererek bir elçilik heyetinin İstanbul'a gönderilmesi emrini verdi. Fakat Komutan Özbek'in barış müzakereleri için gönderdiği elçilik heyeti, II. Bâyezid'in emriyle tutuklanarak hapse atıldı.²⁷⁵

Bozkurt Bey müttefiki Memlûk ordusunu karşılayarak, onları Kayseri'ye saldırmaları konusunda teşvik etti. Bunun üzerine Memlûk ordusu Kayseri önlerine gelerek şehri muhasara etti.²⁷⁶ II. Bâyezid şehrin muhasarasını bozmak için,

²⁷³ Aşıkpaşazade/Öztürk, s. 317; Behiştî Ahmed Çelebi, s. 364-365; Hadîdî, s. 305; R. Yinanç, a.g.e., s. 85-86.

²⁷⁴ Aşıkpaşazade/Öztürk, s. 318.

²⁷⁵ Güler, a.g.e., s. 145.

²⁷⁶ Alıç, a.g.e., s. 194.

Memlûklerden müdara ile kurtulan Hersekzade Ahmed Paşa'yı görevlendirdi.²⁷⁷ Bölgeye yaklaşmakta olan Osmanlı ordusunun haberini alan Memlûkler, muhasaradan vazgeçip Niğde ve Karaman'ı tahrip ederek geri çekildiler. Bozkurt Bey ve Dulkadir Türkmenleri de Elbistan'a döndü.²⁷⁸

Çukurova hâkimiyeti için Osmanlı paşalarının yetersizliğine kanaat getiren II. Bâyezid, bizzat ordunun başına geçerek Beşiktaş'tan Üsküdar'a hareket etti. Bu sırada İstanbul'a gelen Tunus elçisinin aracılığıyla Osmanlı ve Memlûk devletleri arasında müzakereler başladı. Netice itibariyle iki devlet arasında barış tesis edildi.²⁷⁹ Akabinde Bozkurt Bey, affını talep etmek üzere II. Bâyezid'e bir elçi gönderdi ve talebi kabul edildi.²⁸⁰

Memlûk ve Osmanlı münasebetlerinde barış yolunun açıldığı 1490'dan sonra Bozkurt Bey, Osmanlılarla yeniden dostluk tesis etti. 1498 yılında Osmanlı askerlerinin yardım ettiği Boğdan voyvodası Lehleri hezimete uğrattı. Bu savaş neticesinde alınan Leh esirlerden dört tanesi Bozkurt Bey'e hediye olarak gönderildi. Akabinde Osmanlıların Modon seferine, Dulkadir boyunu temsilen Şadi Bey ve Arslan oğlu Alparslan Bey'de iştirak etti. Osmanlıların dostluğunu kazanan Bozkurt Bey, Memlûklerin dostluğunu da ihmal etmemiştir. Bu dönemde Memlûklere isyan bayrağını açan Birecik nâibi Arıkmaz, Dulkadir Beyliği'ne iltica etmişti. Memlûk Devleti ile dostluk münasebetine güvenen Bozkurt Bey, 1501'de Arıkmaz'ın bağışlanmasını talep etmiştir.²⁸¹

3.2. Osmanlı ve Safevî Çekişmesinde Dulkadir Beyliği'nin Varoluş

Mücadelesi

Azerbaycan-İran bölgesinde şii temayüllü bir devlet kuran Şah İsmâil, komşu devletlerle diplomasi kurma yoluna girmiştir. Bu meyanda Dulkadir Beyliği ile müttefik olmaya çalışan Şah İsmâil, Bozkurt Bey'in kızına talip olarak akrabalık tesis etmek istemiştir. Bozkurt Bey, bu talebi öncelikle müspet bir şekilde karşılarsa da akabinde müdara siyaseti izleyerek kararını değiştirmiştir. Bununla birlikte Safevîler

²⁷⁷ Aşıkpaşazade/Çiftçi, s. 315-316; Hadîdî, s. 300-301; Münecimbaşî II, s. 391.

²⁷⁸ Gelibolulu Mustafa Âli, s. 362; Mantran, a.g.e., s. 136; Kaya, a.g.e., s. 32.

²⁷⁹ Behiştî Ahmed Çelebi, s. 366; Mantran, a.g.e., s. 137; Uzunçarşılı, a.g.e., s. 194.

²⁸⁰ Tansel, a.g.e., s. 150.

²⁸¹ R. Yinanç, a.g.e., s. 88-89.

ve Dulkadir Beyliği arasında yaşanan Elbistan Savaşı neticesinde, Bozkurt Bey yine müdara siyaseti izleyerek Safevîler ile barış yoluna girmiştir. Ancak Safevîlerin bölgeyi terk etmesiyle, Bozkurt Bey yapılan antlaşmayı bozarak saldırıya geçmiştir. Diyarbakır'da gerçekleşen savaşın neticesinde oğullarını da kaybeden Bozkurt Bey, Safevîlerle müttefik olmuştur. Çaldıran Muharebesi öncesinde ve sonrasında Osmanlılara karşı menfi tutumu, Turnadağ Muharebesi'nin zeminini hazırlamıştır. 1515 yılında gerçekleşen Turnadağ Muharebesi'nden sonra bölge Osmanlıların hâkimiyetine girmiştir.

3.2.1. Bozkurt Bey'in Şah İsmâîl'e Karşı Müdara Siyaseti (1502-1511)

Akkoyunlu hükümdarı Rüstem'in saltanatına tehdit olarak gördüğü İsmâîl, Safevî Sûfîleri tarafından himaye edilerek uzun yıllar Gilan'da saklandı.²⁸² Müridleri tarafından babasının halefi olarak görülen Şah İsmâîl, 16. yüzyılın ilk yıllarında liderliğini üstlendiği seferlerden galibiyetle çıkmıştı. Şîî mezhebi, dedesi Şeyh Cüneyd döneminden beri İran'dan ziyade Anadolu'da taraftar bulmuştu. Bu meyanda Dulkadir Türkmenleri içinde, fazlasıyla Şîîliğe temayülû olan aşiretler vardı. Şah İsmâîl 1500 senesinde müridlerine nasihat vermek için Erzincan havalisine geldiğinde, Anadolu'da ikamet eden Kızılbaş Türkmenlerin büyük bir kısmını kendi safına çekmişti. Kızılbaş ordusunu Anadolu'dan gelen Türkmenlerle destekleyen Şah İsmâîl, 1500 senesinde Şirvan Şah Ferruh Yesar'ı, bir sene sonra da Akkoyunlu Elvend'i Şurur bölgesinde mağlup etti. Sonrasında hutbeyi, evveleminde on iki imam adına akabinde kendi adına okuttu. Bu şekilde Erdebil tarikatına meşruiyet kazandıran Şah İsmâîl, 1501 yılında Safevî Devleti'nin de kuruluşunu gerçekleştirmiştir.²⁸³

Safevî Devleti'nin de kuruluşundan sonra Bozkurt Bey, 16. yüzyılın başlarında Dulkadir şehirlerinden Safevî topraklarına meyleden konargöçer Türkmenlere ehemmiyet vermemiştir. Bu meyanda Bozkurt Bey'in Dulkadir'den, Safevî'ye göç eden Türkmenlere karşı hudutlarında herhangi bir tedbir almadığı bilinmektedir. Lakin

²⁸² M. Behrâmnejâd, *Karakoyunlular-Akkoyunlular İran ve Anadolu'da Türkmen Hanedanları* (Çev. S. Gündoğdu, A. İçer), Kronik Kitap, İstanbul, 2019, s. 129; T. Gündüz, *Son Kızılbaş Şah İsmâîl*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2013, s. 37-41.

²⁸³ Gelibolulu Mustafa Âli, s. 382-383; G. Şükürov, 'Safevî Devleti'nin Kuruluşu ve I. Şah İsmâîl Devri (907-930/1501-1524)', Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 2006; Cezar, a.g.e., s. 692; R. Yinanç, a.g.e., s. 89-90.

Dulkadir nüfusundaki azalmayı geç de olsa fark eden Bozkurt Bey, göç eden Türkmenleri engellemeye çalışmıştır. Safevî teşkilatındaki insan ihtiyacının akamete uğraması, Şah İsmâil'i Dulkadir Beyliği için hususi girişimlerde bulunmaya zorlamıştır. Nitekim Şah İsmâil'in ilk girişimi, Türkmen geleneğindeki diplomatik bir hamle olan akrabalık tesis edilmesidir. Bu sebepten Bozkurt Bey'in kızı Benli Hatun'a talip olmuştur. Bozkurt Bey sürecin başında bu teklifi müspet karşılayıp kızını, Şah İsmâil ile nikahlayacağına dair söz vermiştir. Lakin sonradan Şî mezhebine mensup bir liderle izdivacın caiz olmayacağını ileri sürerek, Şah İsmâil'e verdiği sözü tutmamıştır.²⁸⁴ Dulkadir Beyliği üzerinde gayesi hasıl olmayan Şah İsmâil, akrabalık tesisinin reddedilmesiyle de onuru kırılmıştır. Bu dönemde Akkoyunlu Elvend ile Tercan Muharebesi yapılmaktayken, Şah İsmâil'in buyruğuyla Bozkurt Bey üzerine de asker sevk edilmiştir. Ancak Tebriz'e yürüyen Elvend'in devletin başına geçeceği haberi yayılınca, Bozkurt Bey'e karşı öfkesini dizginleyerek sevk ettiği askeri geri çağırmıştır.²⁸⁵

Sonrasında Bozkurt Bey, Şah İsmâil'in rakibi Akkoyunlu şehzadesi Murad'ı desteklemiştir. Nitekim, 1503 senesinde Hemedân yakınlarında Şah İsmâil tarafından bozguna uğratıldı. Buna rağmen Bağdat'a giden Murad, Arap valisi Barık Bey aracılığıyla Akkoyunlu tahtına çıkarıldı.²⁸⁶ Fakat Safevî akınlara dirayet gösteremeyip Dulkadir Beyliği'ne iltica etti.²⁸⁷ Bozkurt Bey ise Bağdat'ı muhasara edip Diyarbakır şehrini tehdit eden Şah İsmâil tehlikesine karşı II. Bâyezid'den yardım istemiştir. Osmanlı sultanı, Şah İsmâil'in husumetini çekmemek için bu isteğe duyarsız kaldığı gibi aksine Şah İsmâil'i zaferinden dolayı tebrik etmiştir.²⁸⁸ Bu gelişmeler neticesinde Bozkurt Bey elinde koz olarak tuttuğu Murad ile Şah İsmâil'e sözünü verdiği kızı Benli Hatun'u nikahlamıştır.²⁸⁹ Ayrıca Murad'ın maiyetine

²⁸⁴ *Zühuri-Devleti-Safevîyan (Transkript, Tercüme ve Tıpkı Basım)* (Haz. Namiq Musalı), Bakü, 2013, s. 30-31; Q. Şükürov, 'Şah İsmâil ve Dulkadiroğulları', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 226.

²⁸⁵ G. Şükürov, 'Safevî Devleti'nin Kuruluşu ve I. Şah İsmâil Devri (907-930/1501-1524)', s. 112.

²⁸⁶ Hasan-ı Rûmlû, s. 78-83, 89.

²⁸⁷ *Zühuri-Devleti-Safevîyan*, s. 32; M.T. Gökbilgin, 'XVI. Asır Başlarında Osmanlı Devleti Hizmetindeki Akkoyunlu Ümerası'. *Türkiyat Mecmuası*, cilt: 9, sayı: 49, Aralık 2010, s. 46.

²⁸⁸ Tansel, a.g.e., s. 268.

²⁸⁹ Hasan-ı Rûmlû, s. 185.

Dulkadir Türkmenlerinden destek birlik vererek Safevî hâkimiyetindeki Bağdat üzerine göndermiştir.²⁹⁰

Akkoyunlu Elvend Mirza'nın 1504 senesinde ölümüne müteakip Bozkurt Bey, himayesinde tuttuğu bir diğer Akkoyunlu şehzadesi Zeynel'i destekleyerek Diyarbakır'da başa geçmesi için uğraşmıştır. Ancak bu dönemde Diyarbakır'ı elinde tutan Musullu aşiretinin lideri Emîr Han'ın, dirayetli savunması sebebiyle amacına ulaşamamıştır.²⁹¹

Bozkurt Bey'in Akkoyunlu şehzadelerine destek vermesi, Diyarbakır hâkimiyeti için mücadele eden Şah İsmâil'i fazlasıyla öfkelenmiştir. İran'daki federatif yapılanmaları Safevî bayrağı altında toplayan Şah İsmâil, hedefini batıya çevirerek Diyarbakır'a hareket etti. Zira buradaki Sünnî Kürt aşiretleri Safevî hâkimiyetini kabul etmedikleri gibi şehirdeki asayiş de bozmaktaydı. Öte yandan Bozkurt Bey'e gönderilen Safevî elçisi Oğlan Emet'in "el içinde ta'zir ve teşhir edilip" Köz Gölü'nde hapse atılması, Şah İsmâil'in sabrını taşırılmıştır. Evveleminde Diyarbakır üzerine sefer düzenleyen Şah İsmâil, 1505 ve 1506 senelerinde Kürt aşiretlerini iki kez mağlup etmiştir. Nihayet sıranın Bozkurt Bey'e geldiğini düşünen Şah İsmâil, Safevî Ordusuyla Elbistan üzerine saldırmak için hazırlığa başlamıştır.²⁹²

1507 yılında ordusuyla birlikte Elbistan üzerine yürüyen Şah İsmâil, itaat çemberinden çıkıp isyan yoluna sapan Bozkurt Bey'i cezalandırmak istemiştir. Elbistan Seferi'nin bir başka sebebi de Şah İsmâil ile evlendirmeye söz verdiği kızını, Akkoyunlu şehzadesi Murad'a nikahlamasıdır.²⁹³ Sefer menzili Erzincan'da 40 gün kadar ikamet eden Şah İsmâil, bu sırada Osmanlı ve Memlûk devletlerine elçiler göndererek "Gayesinin Bozkurt Bey'e haddini bildirmek olduğunu" ilettiler. Zaten Dulkadir Beyliği'nin zayıflaması, Osmanlı ve Memlûk devletlerinin de menfaatine hizmet edecekti. Elçiler aracılığıyla Osmanlı sultanı II. Bâyezid'den müsaade alan Şah İsmâil, 29 Temmuz 1507 günü Dulkadir topraklarına girdi. Safevî ordusu ve Dulkadir

²⁹⁰ Zorlu, a.g.e., 280.

²⁹¹ N. Musalı, 'Anonim Bir Safevî Müellifinin Gözüyle Dulkadir Beyliğinin Son 20 Yıllık Tarihine Bakış', s. 404.

²⁹² Hoca Zeynelabidin Ali Abdi Bey Şirazi, *Tekmiletül-Ahbar (Safevî Devri-Şah İsmâil ve Şah Tahmasb Devirlerinin Tarihi)* (Çev. Vakıf Priyev), Azerbaycan İlimler Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsü, Bakü, 1996, s. 28-29; Alıç, a.g.e., s. 130-131; Sümer, 'Safevî Devleti'nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü', s. 30.

²⁹³ Hasan-ı Rûmlû, s. 115; Gündüz, *Son Kızılbaş Şah İsmâil*, s. 85.

Türkmenleri, Ceyhan ırmağı yakınlarında 20 gün boyunca savaştı. Netice itibariyle Safevî ordusu karşısında tutunamayan Dulkadir Türkmenleri savaş meydanından kaçtılar. Bu sırada Bozkurt Bey de maiyetini alarak Turnadağ'na ricat etti. Şah İsmâil ve Safevî ordusu Turnadağ yakınlarına gelerek karargâhını kurdu. Bir müddet sonra Şah İsmâil, dirayet göstermeden korkup kaçan Bozkurt Bey'in ünvanı Alâüddevlê'yi, *Ala Dana* (benekli buzağı) lakabı ile değiştirerek askerleri arasında eğlence hâline getirdi. Bu sırada maiyetiyle birlikte barış kararı alan Bozkurt Bey, müzakereler için Şah İsmâil'e elçi gönderdi. Bozkurt Bey elçi vasıtasıyla "Safevî hükümdarının gücünü hafife alma gafletinde bulunduğunu, Diyarbakır üzerindeki gayesinden vazgeçtiğini ve Şah'ın sadık bir hizmetkârı olacağını" bildirdi. Bu teslimiyeti kabul eden Şah İsmâil, Diyarbakır çevresine saldırmayacağına dair ondan yazılı bir belge istedi. Bu meyanda Bozkurt Bey, bir "kasam nâmeçe (yemin mektubu)" hazırlayarak Şah İsmâil'e gönderdi. Barışın sağlanması üzerine taraflar birbirlerine kıymetli hediyeler gönderdi. Şah İsmâil'in gönderdiği hediyeler arasında hil'at, taç, tumar (palto) ve eyeri değerli taşlarla süslenmiş bir at bulunmaktadır. Bozkurt Bey ise toplamda 30 bin tümen değeri olan topuz, kalkan ve mızrak göndermiştir. Elbistan seferinden sonra Diyarbakır'ı tamamen Safevî topraklarına dahil eden Şah İsmâil, buraya güvendiği Kızılbaş kumandanlarından Muhammed Han Ustaclu'yu beylerbeyi tayin etti. Bozkurt Bey'in oğulları, Şah İsmâil'in Azerbaycan'a dönüşüne müteakip verilen "kasam nâmeçe (yemin mektubu)" yi bozdular. Bu suretle 1508-1509 seneleri arasında Diyarbakır'a peş peşe seferler düzenlediler. Ancak bu seferler Muhammed Han Ustaclu ve kardeşi Karahan'ın dirayetli savunmalarıyla başarıya ulaşmadı. Diyarbakır'da yapılan bu savaşlarda Bozkurt Bey'in oğulları Muhammed (Ahmed), Erdüvâne ve Sarı Kaplan bir müddet esir olarak tutulsa da sonradan öldürüldüler. Diyarbakır savunmasındaki başarılarını "fetih-nâmeler" yazarak şaha haber veren Muhammed Han Ustaclu, bununla birlikte Bozkurt Bey'in oğullarının kesik başlarını göndermiştir. Bozkurt Bey ise bu hezimet binaen oğullarını da kaybetmenin acısıyla karalar bağlayarak uzun süre yas tutmuştur.²⁹⁴

²⁹⁴ Hasan-ı Rûmlû, s. 115-119; N. Musalı, 'Anonim Bir Safevî Müellifinin Gözüyle Dulkadir Beyliğinin Son 20 Yıllık Tarihine Bakış', s. 405-411; B. Gündüz, 'Kadı Ahmed Gâffarî'nin Târîh-i Cihân-Ârâ İsimli Eserinde Türk Hanedanları (Osmanlılar, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safevîler), Yüksek Lisans Tezi, Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kastamonu, 2019.

Dulkadir şehzadeleri ve Safevîler arasında barışın bozulmasındaki önemli bir sebep de Trabzon'da valilik yapan Osmanlı şehzadesi Selim'dir. "Âlemârâ'da naklettiği üzere, Dulkadir şehzadelerini Diyarbakır'a saldırmaları hususunda Şehzade Selim tahrik etmiştir. Bu meyanda Bozkurt Bey'in oğullarına gönderdiği kısa bir mektupta "Sizin haysiyetiniz yok mu? Atanız artık ihtiyarlamıştır. Bundan sebep Şah İsmâil'den çekinmektedir. Lakin siz delikanlısınız kendi şehirlerinizi kılıçlarınızın kuvvetiyle ne diye savunmazsınız?" diyerek onları Safevîlere karşı kışkırtmıştır. Zira Safevîlerin bölgedeki hareketlerini yakından takip eden Şehzade Selim, Dulkadir şehirlerinin işgal edilmesinden sonra sıranın Anadolu'ya geleceğini düşünmekteydi.²⁹⁵

3.2.2. Çaldıran Muharebesi (1514) Öncesinde Bozkurt Bey'in Tutumu

II. Bâyezid, 25 Nisan 1512'de Osmanlı tahtından feragat ederek yerini Yavuz Sultan Selim'e bırakmıştır. Sultan Selim hükümdarlığının ilk yıllarında (1512-1514) şehzadeler dâvasını nihayete erdirmiştir. Trabzon valiliği döneminden beri Safevî Devleti'ni yakından takip eden Sultan Selim, Anadolu'da başlayan Şîî temayüllü isyanlardan sonra İran'a güçlü bir orduyla sefer düzenlemenin gerekliliğine karar vermiştir. Edirne'de alınan sefer kararına müteakip, Manisa valiliğinde bulunan oğlu Şehzade Süleyman'a bir mektupla Rumeli savunması için Edirne'ye gelmesi gerektiği bildirildi. Sonrasında Edirne'den İstanbul'a geçen Sultan Selim, burada fazla vakit kaybetmeyerek ordusunun başına geçti. 20 Nisan 1514 günü merkezî ordu Beşiktaş'tan Üsküdar'a hareket ettiği sırada, Şehzade Süleyman da Edirne'deki görevinin başına geçmişti.²⁹⁶

Yavuz Sultan Selim ve Osmanlı ordusu 15 Haziran'da Kayseri'ye, 24 Haziran'da da Dulkadir vilayetine bağlı Çubuk Ovası'na geldi.²⁹⁷ Burada karargâh kuran Sultan Selim, Bozkurt Bey'e bir mektup göndererek onun sefere iştirak etmesini istemiştir. Sultan Selim mektubunda Osmanlı ve Dulkadir hanedanlarının aynı mezhepten olduklarını vurgulayıp "İmdi gerektir ki bu yolda bizim ile ol melâhide-i güm-râh def'ine hem-râh olup i'lâ-yi kelimetullah edenlerden mahdut olasınız"

²⁹⁵N. Musalı, 'Anonim Bir Safevî Müellifinin Gözüyle Dulkadir Beyliğinin Son 20 Yıllık Tarihine Bakış', s. 412.

²⁹⁶ Cezar, a.g.e., s. 708-726.

²⁹⁷ Haydar Çelebi Rûznâmesi, s. 66.

diyerek bu sefere iştirakinin din gereği olduğunu belirtmiştir.²⁹⁸ Fakat Bozkurt Bey “kendisi gibi doksanlık bir pir-i nâtûvanî zat-ı şâhânenin rikâbında sürüklenmesinden bir fayda hâsıl olamayacağından” yakınaparak bir mektup ile sefere iştirak edemeyeceğini bildirmiştir.²⁹⁹ Alâüddevle Bozkurt Bey, Safevîler üzerine yapılan sefere katılmaması ile ilgili Hadîdî şu beyitleri nakletmiştir:

“Gelelden tahta şîrâne Selim Şah
Unuttu hilesini cümle rûbâh
Kızılbaş’a giderken etti davet
Aleddevle görünmez etti illet
Beraber olmaz ehl-Hakk’a hâyin
Kaçar medyunu davet etse dâyin
Çü gelmez gördü der Sultan Selim Şah
Gelevüz sana bir gün inşallah”³⁰⁰

Bozkurt Bey, Osmanlı cephesinde katılmadığı sefere, dolaylı olarak müdahale ederek Safevîlere hizmet etmiştir. Yavuz Sultan Selim her ne kadar sefer menzillerinde tedbirini alsa da Bozkurt Bey’in askerleri Osmanlı sınırlarına saldırılarda bulunmuştur. Ayrıca Maraş-Antep havalisinde Osmanlı ordusuna hububat ve zahire satılmasını yasaklamıştır. Bu sebepten orduda birçok insan ve hayvan yaşamını yitirmiştir. Yine Bozkurt Bey’in askerleri bazı bölgelerde Osmanlı ordusunun mühimmat kabilelerine saldırma cüretinde bulunmuştur.³⁰¹

3.2.3. Müdara Siyasetinin Sonu: Turnadağ Muharebesi (1515)

Çaldıran Ovası’nda kazanılan zafere müteakip 15 Eylül 1514’te Tebriz’den yola çıkan Yavuz Sultan Selim ve Osmanlı ordusu 20-23 Kasım’da Amasya’da konakladı. Burada 18 Nisan 1515 gününe kadar yeni bir sefer hazırlığı için zahire ve mühimmat tedarik edildi. Akabinde Kızılbaşların hâkimiyetindeki Kemah Kalesi’nin fethine ve sonrasında Bozkurt Bey’in Dulkadir tahtından indirilmesine karar verildi.³⁰²

²⁹⁸ S. Tansel, *Yavuz Sultan Selim*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2016, s. 126.

²⁹⁹ Arifi Paşa, ‘Alâüddevle Bey b. Süleyman Bey’, s. 52-53; Gelibolulu Mustafa Âli, s. 471.

³⁰⁰ Hadîdî, s. 366.

³⁰¹ Arifi Paşa, ‘Alâüddevle Bey b. Süleyman Bey’, s. 53; A. Eyicil, ‘Turna Dağı Savaşı ve Dulkadir Beyliği’nin Sonu’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 293.

³⁰² *Haydar Çelebi Rûznâmesi*, s. 88.

19 Mayıs 1515'te Kemah Kalesi önünde karargâh kuran Sultan Selim, aynı gün içinde öğlenden ikindiye kadar süren muhasara neticesinde Kemah Kalesi'nin fethini tamamladı.³⁰³ Fakat Kemah Kalesi'nin muhasara edildiği vakitlerde Bozkurt Bey'in askerleri, Osmanlı ordusunun zahire kafilelerine taarruz ederek ordunun yiyecek sıkıntısı çekmesine sebep olmuştur.³⁰⁴ Bu konuyu İdrîs-i Bidlîsî *Selim Şah-Nâme* adlı eserinde “Ancak bu sırada, sınırsız düşmanlık ve hilenin tezahürü olan Alaü'd-devle Zü'l-kadr, atalarından dolayı bu hanedanın kullarından olmasına rağmen nifak çıkarıp döneklilik etmeye koyularak ilhat sahipleriyle (Kızılbaşlar) iş birliği yapmaya başladı ve muzaffer ordunun yolunu kapattı.” şeklinde nakletmiştir.³⁰⁵ Bozkurt Bey'in Osmanlı ordusunu zayıflatmaya çalışan saldırısını öğrenen Sultan Selim “ol bedbaht şakî-i günahkârın hıyaneti dahi şimdi mi oldu, eski kabahatleri hod çoktur. Amma eyyâm-i saltanatımızdan olan cerâyimin biri ibtidâ-i cülusta selâtin-i ekalimden tehniye için âdemler geldi ve bu şakîden kimse gelmedi. Ve sâniyen gazâyâ davet olundu, kendisi değil bari birkaç âdem göndereydi özrûn kabul ederdik. Ondan dahi geçtik yerinde edebiyle otursa ne söz idi. Velâkin asâkir-i müslimin ve zuzât-i muvahhidinin yolun kesip nüzûllerini yağma ettirdiğinden eşed kabahat ola mı? Mısır sultanını kafadar ettirdiğinden eşed ve Acem şahın hevâdâr tutup bize karşı duran düşmeni terk edip Kızılbaş cengin şimdi ne ederiz?” diyerek tepki göstermiştir.³⁰⁶

4 Haziran 1515'te Sivas şehrine gelen Sultan Selim, burada bir gün geçirdikten sonra Sinan Paşa'yı seraskerliğe tayin etti ve maiyetine 10 bin kişilik ordu vererek Bozkurt Bey'in üzerine sevk etti.³⁰⁷ Bozkurt Bey'in yeğeni Şehsuvaroğlu Ali Bey'in de rehberlik ettiği Osmanlı ordusu Elbistan istikametinde hareket ederken, Sultan Selim Kayseri havalisindeki İncesu beldesine gelerek buradan muharebeyi takip etti.³⁰⁸ Osmanlı ordusunun harekâtını öğrenen Bozkurt Bey, hazinesini ve Dulkadir ordusunu da alarak Elbistan yakınlarındaki Turnadağ'a ricat etti. Serasker Sinan Paşa

³⁰³ *Haydar Çelebi Rûznâmesi*, s. 90; Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 163-164.

³⁰⁴ Lütî Paşa, s. 220-221; Münecimbaşı II, s. 470; A. Sarıkaya, ‘Dulkadir Beyliği’nin Sonunu Hazırlayan Göksun Meydan Savaşı’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu III* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 256.

³⁰⁵ İdrîs-i Bidlîsî, *Selim Şah-Nâme* (Haz. H. Kırılancı), Hece Yayınları, Ankara, 2016, s. 437.

³⁰⁶ Tansel, a.g.e., s. 129; F. M. Emecen bu konuyu farklı yorumlamıştır. Bkz. *Yavuz Sultan Selim*, s. 167.

³⁰⁷ *Haydar Çelebi Rûznâmesi*, s. 91.

³⁰⁸ R. Yinanç, a.g.e., s. 98.

ve Osmanlı kuvvetleri Göksun Ovası'na geldiğinde, Bozkurt Bey'de savunmasını 20 bin kişiden oluşan Türkmen ordusuyla yaptı.³⁰⁹ Muharebe öncesinde Şehsuvaroğlu Ali Bey atının üzerinden “Kanı benim pederim Şehsuvar Bey'in devletinde nân ü nimetiyle behremend olan ve nice, in'âm ve ihsanlarla başını yüceltenler, nimetin hukukuna riayet ederek mihr u muhabbetten dem vuran ahbablar; ola ki sözlerinde sadıktırlar. Böyle bir zamanda bana ve babama yâr-ı muvafık olanlar sancağımın dibine toplansınlar ki can ve baş ile emin olmağa Sahipkıran cihan padişahı Yavuz Sultan Selim'den rica edeyim.” şeklinde bağırarak Bozkurt Bey'in saflarındaki Dulkadir Türkmenlerini kendi safına çekmeye çalıştı. Bunu duyan Dulkadir Türkmenlerinin bir kısmı Bozkurt Bey'i terk ederek Osmanlı ordusunun tarafına geçti.³¹⁰ Bozkurt Bey, ordusundaki çözülme emarelerini fark edince derhâl muharebeye girdi. İki ordu birbiriyle çatıştığı sırada Osmanlı ordusundaki bir seyis, elbiselerinin ihtişamıyla dikkat çeken Bozkurt Bey'in üzerine atılarak onu öldürdü. Bir müddet sonra öldürdüğü kişinin Dulkadir Beyi olduğunun öğrenince onun başını keserek Serasker Sinan Paşa'ya götürdü. Muharebe neticelendiğinde, Bozkurt Bey'in bir oğlu ve akrabalarından büyük bir kısmı öldürülmüştü. Geriye kalan dört oğlu ve eşleri de Osmanlı ordusu tarafından esir alındı.³¹¹ Bozkurt Bey'in ölümü “merg-i hain” deyimini ile tarihi kayıtlara geçti.³¹² 13 Haziran 1515 günü Serasker Sinan Paşa'nın askerleri, Bozkurt Bey ve dört oğlunun kesik başlarını Göksun'da ikamet eden Yavuz Sultan Selim'e sundular. Sultan Selim ise Bozkurt Bey'in kesik başını bir fetihname ile Memlûk sultanı Kansu Gavri'ye gönderdi.³¹³ Dulkadir Beyliği'nin başına himaye ettiği Şehsuvaroğlu Ali Bey'i tayin eden Sultan Selim, bölgede Osmanlı hâkimiyetini tesis ettiği gibi Dulkadir Beyliği üzerindeki Memlûk nüfuzuna da son vermiştir. Böylece Dulkadir Beyliği de tarih sahnesinden çekildi. Beyliğin idaresindeki bölge, Osmanlı Devleti'nin bir eyaleti oldu.³¹⁴

³⁰⁹ Münecimbaşı II, s. 471.

³¹⁰ Aliç, a.g.e., s. 230.

³¹¹ Hasan-ı Rûmlû, s. 191; Gelibolulu Mustafa Âli, s. 471; R. Yinanç, a.g.e., s. 98; E. Güngörmez, ‘Dulkadir Beyliği Döneminde Elbistan’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu III* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, s. 224.

³¹² Tansel, a.g.e., s. 132.

³¹³ *Haydar Çelebi Rûznâmesi*, s. 91,95; Lütfi Paşa, s. 222; Emecen, *Yavuz Sultan Selim*, s. 169.

³¹⁴ *Haydar Çelebi Rûznâmesi*, s. 94; R. Yinanç, a.g.e., s. 99.

SONUÇ

Oğuzların 11. yüzyılın başlarında Anadolu'ya gelmesiyle bölgenin demografik yapısı değişmeye başlamıştır. Anadolu'da 13. yüzyılın ortalarına kadar süren Anadolu Selçuklu Devleti'nin otoritesi, 1243 Köseadağ Savaşı ile değişmiştir. İlhanlı Moğollarının, Memlûk Devleti'nin sınırlarına dayanmasıyla harekete geçen Memlûk ordusu, 1260 senesinde Filistin'in Aynicâlût bölgesinde Moğolları ağır bir hezimete uğratmıştır. Akabinde Anadolu'nun güney hudutlarına gelen Memlûkler, 1277 yılında Elbistan Savaşı ile Moğollara karşı bir kez daha galip gelmiştir. Bu savaş neticesinde bölgede Moğol tahakkümü sona erdiği gibi Türkmenler için de yeni iskân sahaları açılmıştır. Memlûklerin "Vilayet-i Türkman" olarak resmi kayıtlara geçtiği Maraş ve Elbistan bölgesine göç ettikleri Dulkadir Türkmenleri, genel itibariyle üç boydan oluşmaktadır. Bunlar Avşar, Bayat ve Beydili boylarıdır. Ermenilerin idaresindeki Maraş'ı, 1298 yılında ele geçiren Zeyneddin Karaca Bey'e verilen Elbistan nâipliğinin tarihi 1337 yılı, Dulkadir Beyliği'nin de kuruluş tarihi sayılmaktadır. 1339 yılında Elbistan'ı başkent yapan Zeyneddin Karaca Bey, Emîr Eretna'nın ülkesine saldırarak beylik topraklarını genişletmek istemiştir. Sonraki dönemde Zeyneddin Karaca Bey'in bağımsızlık yolundaki girişimleri, Memlûkler tarafından bastırılmıştır. Elbistan nâibi olarak görülen Dulkadir Beyi'nin bölgede asayiş sorunu çıkarması, Memlûklerin bölgeye müdahalesiyle sonuçlanmıştır. 1353 yılında idam edilen Zeyneddin Karaca Bey'in yerine Halil Bey geçmiştir. Beylik topraklarını Zamantı'ya kadar genişleten Halil Bey, bir müddet sonra Memlûk idaresindeki Harput'a saldırarak burayı ele geçirmiştir. 1381 yılında Memlûklerin merkez ordusunun bölgeye hareket etmesiyle Elbistan'ı kaybetmiştir. 1382 yılında başarısız olan Halep saldırısı neticesinde yakınları tarafından yalnız bırakılan Halil Bey, Memlûk sultanının talimatıyla 1386 yılında bir suikastçi eliyle öldürülmüştür. 1387 yılında Memlûk ordusunu Maraş yakınlarında mağlup eden Seveli Bey, Dulkadir Beyliği'nin yeni lideri olmuştur. 1390 yılına kadar Suriye'de ortaya çıkan isyanlara iştirak eden Seveli Bey, bu tarihten sonra Memlûklerle iyi münasebetler kurmuştur. Ancak Emîr Timur'un bölgeye uzanan siyasi planlarına müdahil olmak isteyen Seveli Bey, Memlûk sultanı Berkuk'u da öfkelenmiştir. Netice itibariyle Seveli Bey, 1398 yılında Kahire'den gönderilen bir fedai eliyle öldürülmüştür. 1399 yılında Yıldırım Bâyezid'in himayesinde Dulkadir Bey'i olan Nâsıreddin Mehmed Bey, Memlûkleri Dulkadir mülkünden uzak tutmak

için her fırsatı değerlendirmiştir. 1417 yılında Şam valisinin başlattığı isyana bizzat oğlunu gönderen Nâsireddin Mehmed Bey, isyanın başarısız olmasıyla birlikte Memlûk siyasetine karşı bir müddet sukut etmiştir. Bu dönemden sonra Sabık Emîr Cânibek es-Sûfî vakasına doğrudan müdahil olan Nâsireddin Mehmed Bey, Cânibek es-Sûfî'yi himaye etmeye başlamıştır. Ancak Memlûklere karşı bu hamlesi, uzun sürede müspet bir netice vermemiştir. Bu sırada Memlûk Devleti'nde yaşanan taht değişikliği ve Cânibek es-Sûfî'nin ölümüyle, Memlûk-Dulkadir münasebetleri yeni bir evreye girmiştir. 1440 yılında Nâsireddin Mehmed Bey, kızını Memlûk sultanı ile evlendirerek iki devlet arasında barış iklimi oluşturmuştur. Memlûklerle barış dönemini başlatan Nâsireddin Mehmed Bey, seksen yaşının üzerindeyken vefat etmiştir.

Dulkadir Beyliği'nde Melik Arslan Bey'in saltanat döneminde, Karamanoğulları Beyliği'nde taht mücadelesi yaşanmıştır. 1464 yılında Karaman vilayetlerine saldıran Melik Arslan Bey, Karaman halkının Akkoyunlu Uzun Hasan'ı yardımı çağırmasıyla geri çekilmek zorunda kalmıştır. Bu dönemden sonra Memlûk sultanının Karamanoğulları Beyliği üzerindeki siyasetine iştirak etmeyen Melik Arslan Bey, sultanın öfkelenmiştir. Sonuçta Memlûk Devleti'ne hizmetten yüz çevirdiğine kanaat getirilen Melik Arslan Bey, 1465 yılında camide ibadet ederken bir suikastçi eliyle öldürülmüştür. 1466 yılında Fâtih Sultan Mehmed'in desteğiyle, Dulkadir Beyliği'nin başına Şehsuvar Bey geçmiştir. 1466-1468 yılları arasında Memlûklerin desteklediği Dulkadir şehzadeleriyle savaşıyan Şehsuvar Bey, bu süreçte rûştünü ispat ederek saltanatını korumuştur. 1470 yılına kadar Çukurova bölgesinde saldırgan bir tutum izleyen Şehsuvar Bey, Ramazanoğulları Beyliği'ne ait vilayetleri ele geçirmiştir. Bu dönemde kendi adına para bastırıp hutbe okutan Şehsuvar Bey, bir sultan gibi hareket etmeye başlayınca Osmanlı'nın desteğini kaybetmiştir. 1471 yılında Memlûk ordusuna liderlik eden Emîr Yeşbek, bölgeye hareket ederek Dulkadir Beyliği'nin idaresindeki kale ve şehirleri ele geçirmiştir. Zamantı kalesine sığınan Şehsuvar Bey, uzun süre dirayet gösteremeyeceğini anlayarak teslim olmuştur. Akabinde Kahire'ye götürülerek idam edilmiştir.

Osmanlı kuvvetlerinin yardımıyla Dulkadir Beyliği'nin tahtına oturan Bozkurt Bey, 1484 yılında Elbistan civarında yaşanan Osmanlı-Memlûk muharebesini kendi topraklarından uzaklaştırdıktan sonra geri çekilmiştir. 1495-1500 seneleri arasında

Çukurova’da yaşanan Osmanlı-Memlûk muharebelerinde Bozkurt Bey, her iki devletin ordusunu da Dulkadir topraklarından uzak tutmaya çalışmıştır. Bu meyanda iki devleti de idare etmeye çalışarak, mevcut savaş ortamını lehine çevirmiştir. Bozkurt Bey, 1500 yılından sonra doğuda ortaya çıkan Şah İsmâil ve Safevîlere karşı denge siyaseti izlemeye çalışmıştır. Ancak Şah İsmâil’in saldırgan tutumları 1507-1509 yılları arasında Dulkadir-Safevî savaşlarına neden olmuştur. Bu savaşların tamamını kaybeden Bozkurt Bey, Şah İsmâil ile barış yapmak zorunda kalmıştır. 1512’de Osmanlı Devleti’nde yaşanan taht değişikliği neticesinde Şehzade Selim yeni Osmanlı sultanı olmuştur. 1514 yılında Çaldıran Ovası’ndan zaferle dönen Sultan Selim, yönünü Dulkadir topraklarına çevirmiştir. 1515 senesinde Turnadağ yakınlarında yapılan Osmanlı-Dulkadir muharebesini Osmanlılar kazanmıştır. Bozkurt Bey ve yakın akrabaları muharebe meydanında öldürülmüştür. Bu tarihten sonra Dulkadir Beyliği’nin topraklarında Osmanlı hâkimiyeti tesis edilmiştir.

Dulkadir Beyliği’nin kurucuları sayılan erken dönemdeki Karaca ve Halil Beyler, Memlûklerin kuzey sınırındaki otorite boşluğundan faydalanarak her fırsatta bağımsız bir devlet olmak için mücadele etmişlerdir. Zira Memlûkler Dulkadir beylerini, kendilerine bağlı Elbistan nâipliği vazifesinde görmüşlerdir. Bu sebepten Dulkadir Beyleri, Memlûklere isyan eden valilere doğrudan yahut dolaylı şekilde yardım etmişlerdir. Erken dönem beyleri, Memlûklerin merkezi ordusuyla karşı karşıya geldiklerinde zahiren dost görünerek tabiiyetlerini bildirmişlerdir. Ancak Memlûklerin merkezi ordusu bölgeyi terk ettiğinde, müdara siyasetinin yüzünü göstererek Memlûk idaresindeki kale ve şehirlere saldırmışlardır. Erken dönem beylerinin müdara siyasetiyle hareket etmeleri, Memlûk sultanlarını farklı tedbirler almaya teşvik etmiştir. Mesela Halil Bey’in peşi sıra aldığı mağlubiyetler neticesinde Memlûk sultanı Berkuk, Halil Bey’in yakın akrabalarını kendi safına çekmiştir. Bu suretle Türkmen beylerinden Yağmuroğlu Sarimüddin İbrahim’i görevlendirerek Halil Bey’in üzerine göndermiştir. Halil Bey de bu Türkmen beyine güvenerek, ikamet ettiği çadırından ve adamlarından uzaklaşmıştır. Netice itibarıyla Halil Bey’in müdara siyasetiyle yola çıktığı bağımsızlık mücadelesi, yine müdara siyasetiyle tuzağa düşürülerek son bulmuştur.

Dulkadir Beyliği tarihinde, müdara siyasetiyle ilgili Sevlî Bey döneminde iki kırılma noktası gerçekleşmiştir. Bunlardan birincisi Malatya valisi Mintaş’ın isyanıdır.

Zira bundan önceki isyanlara iştirak eden erken dönem Dulkadir beyleri, isyanın bastırılması neticesinde sukut etmiştir. Lakin Sevlî Bey'in iştirak ettiği Mintaş isyanı, başarıya ulaştığı gibi Mintaş da Memlûk Devleti'nin başına geçmiştir. Sevlî Bey, yoldaşı Mintaş'ın yönettiği Memlûk Devleti'ne karşı kısa bir dönem bağımsızlık yaşamıştır. Sevlî Bey döneminde, müdara siyasetine dair ikinci kırılma noktası ise doğudan gelen Emîr Timur ve ordusudur. Sevlî Bey'den önceki erken dönem beylerinin münasebet kurdukları devlet ve beylikler, Memlûk Devleti'nin nazarında emîrliklerden ibaretti. Zira Karaca Bey'in saldırıları karşısında Emîr Eretna, Memlûk sultanının himayesine başvurmuştur. Bu vakadan anlaşıldığı gibi Emîr Eretna, Memlûklerin Elbistan nâibiyle dahi mücadele edememiştir. Ancak bölgeye yaklaşan Emîr Timur ve ordusu, Anadolu beyliklerinden daha güçlüydü ve zaferleri bilinmekteydi. Sevlî Bey dönemine tekabül eden bu durum, Dulkadir Beyliği için Memlûk Devleti ile boy ölçüşebilecek bir müttefikti. 1387-1390 yılları arasında Sevlî Bey, Memlûk sultanı Berkuk'a karşı müdara siyaseti izlemiştir. Bu dönemde Sevlî Bey, Emîr Timur'a meyletmesine kadar ki geçen süreçte farklı sebeplerle Sultan Berkuk'un affına mazhar olmuştur. Ancak Emîr Timur ile müttefik olmaya çalışması, Sultan Berkuk'un sabrını taşımıştır. Müdara siyasetiyle bölgede bağımsız bir güç olmaya çalışan Sevlî Bey, ağabeyi Halil Bey ile aynı akıbeti paylaşmıştır. Memlûk sultanı Berkuk'un devletin kuzey sınırlarını Emîr Timur'a karşı tahkim ettiği dönemde, Sevlî Bey de bir suikast neticesinde öldürülmüştür.

Nâsıreddin Mehmed Bey'in Memlûk sultanlarına karşı izlediği müdara siyasetinde, önceki Dulkadir Beylerinden farklı iki vaka bulunmaktadır. Bunlardan birincisi 1417 yılında Şam valisi Kanıbay'ın isyanı olmuştur. Bölgede ortaya çıkan isyanlara iştirak etme konusunda atalarının yolunu takip eden Nâsıreddin Mehmed Bey, Vali Kanıbay isyanına bizzat oğlunu göndermiştir. Fakat bu isyan başarısız olduğu gibi oğlu da Memlûklere esir düşmüştür. İşte bu vakada görüldüğü üzere Nâsıreddin Mehmed Bey, oğlunun canını kurtarmak için Memlûk sultanına tabiiyetini bildirmiştir. Ancak bu tabiiyetin zahiren dostluktan ibaret olduğunu, Nâsıreddin Mehmed Bey'in oğlunu Memlûk esaretinden kurtardığında anlıyoruz. Oğlunun Dulkadir topraklarına selamle girdiğini öğrenen Nâsıreddin Mehmed Bey, derhal Memlûk idaresindeki Besni ve Darende'ye saldırarak müdara (hile) siyasetini ortaya çıkarmıştır. Nâsıreddin Mehmed Bey'in döneminde müdara siyasetine dair farklı olan

ikinci vaka, Sabık Emîr Cânibek es-Sûfî hadisesidir. Bu konuya Cânibek es-Sûfî'nin, Nâsireddin Mehmed Bey oğlu Süleyman Bey tarafından tarîk-i müdara (hile yolu) ile yakalanmasıyla başlatabiliriz. Akabinde Nâsireddin Mehmed Bey, Cânibek es-Sûfî'yi himaye ederek Memlûklere karşı bir koz olarak kullanmıştır. Son olarak Cânibek es-Sûfî'yi kızı ile evlendirerek, onunla akrabalık tesis etmiştir. Bu dönemde Memlûklerin bölgeye yaptığı askeri baskıdan dolayı Nâsireddin Mehmed Bey ve Cânibek es-Sûfî'nin yolları ayrılmıştır. Cânibek es-Sûfî'nin öldürülmesiyle ve Memlûk tahtında sultanın değişmesi birbirine yakın yıllarda olmuştur. Peşi sıra yaşanan bu iki vaka, Nâsireddin Mehmed Bey'in de siyasetinde değişikliğe sebep olmuştur. Cânibek es-Sûfî'den dul kalan kızını, yeni Memlûk sultanı Çakmak ile evlendirerek Memlûklerle akrabalık tesis edilmiştir. Nâsireddin Mehmed Bey, kendinden önceki Dulkadir beylerinin aksine suikastla değil, 1442 yılında seksen yaşının üzerindeyken eceliyle vefat etmiştir.

Melik Arslan Bey, Memlûk sultanı Hoşkadem'e karşı müdara siyaseti izlemiştir. Bu meyanda Fâtih Sultan Mehmed'in bölgeye dair stratejik planları, Melik Arslan Bey için de güçlü bir müttefikle iş birliği anlamına gelmiştir. Lakin Melik Arslan Bey'in müdara siyasetindeki belirgin olan kısım, Memlûk sultanı Hoşkadem'e gönderdiği mektupta, Osmanlılara karşı zahiren dostluk münasebeti kurduğunu iletmiştir. Müdara siyasetini Osmanlılara karşı izlediğini beyan eden Melik Arslan Bey, bir müddet sonra Karaman vilayetlerinde ortaya çıkan kargaşaya müdahale etmemiştir. Beylik sınırlarına komşu olan Karamanoğulları Beyliği'ndeki asayiş sorununa müdahale etmemesi, Dulkadir Beyliği'nin menfaatine olsa da Melik Arslan Bey'in sonunu hazırlamıştır. Zira Karamanoğulları Beyliği'ne müdahale etme kararı bizzat Sultan Hoşkadem'den gelmiştir. Bu kararın aksi yönünde hareket etmesi, Melik Arslan Bey'in müdara siyasetinin aslında Memlûklere karşı olduğu şüphesi uyandırmıştır. Memlûklerin bölge siyaseti gereğince, düşman bir devletin safına geçtiği düşünülen Melik Arslan Bey 1465 yılında öldürülmüştür.

Dulkadir Beyliği'ndeki müdara siyasetinin süreç içindeki dönüşümü, Şehsuvar Bey döneminde farklı bir boyut kazanmıştır. Zira bu dönemde müdara siyasetiyle tuzağa düşürülen Şehsuvar Bey'in kendisi olmuştur. Ayrıca Memlûkler müdara siyasetiyle önce Fâtih Sultan Mehmed'i sonrasında ise Şehsuvar Bey'i kandırmışlardır. Dulkadir Beyliği'nin başına geçtiği 1466 yılından 1468'e kadar ki

süreçte Şehsuvar Bey, Osmanlının Çukurova'daki vekil gücü maiyetinde hareket etmiştir. Bu dönemde Fâtih Sultan Mehmed, Şehsuvar Bey'i Memlûklerle zahiren dostluğunu devam ettirme yönünde uyarmıştır. Ancak barış yolu bozulursa, her koşulda Osmanlının yardım edeceğine dair söz vermiştir. Yine 1466-1468 yılları arasında Şehsuvar Bey, Memlûklere karşı peşi sıra muharebeler kazanmıştır. Bu dönemde Şehsuvar Bey'in Çukurova'ya uzanan saldırıları neticesinde Ramazanoğulları'nın başına Ömer Bey geçmiştir. Çukurova bölgesinde Ramazanoğlu Ömer Bey ile müttefik olan Şehsuvar Bey, Memlûklere ağır kayıplar vermiştir. 1468 yılından sonra Şehsuvar Bey, bir sultan gibi hareket etmiştir. Bu tutumun ilk emaresi, Fâtih Sultan Mehmed'in Karaman seferine söz verdiği halde iştirak etmemesidir. Bu vakaya kadar Osmanlının bölgedeki vekil gücü gibi hareket eden Şehsuvar Bey, artık öz başına bir güç olmaya karar vermiştir. Akabinde kendi adına para bastırıp hutbe okutmuştur. 1468'den 1471 yılına kadar geçen sürede Şehsuvar Bey, ilk önce bölgedeki müttefiki Ramazanoğlu Ömer Bey'in ihanetiyle karşılaşmıştır. Zira Ramazanoğlu Ömer Bey, Memlûklerin safına geçerek Şehsuvar Bey'in ordusuna saldırmıştır. Sonraki yıllarda Memlûkler Sultanının, Fâtih Sultan Mehmed ile yaptığı anlaşma neticesinde Şehsuvar Bey bölgede yalnız bırakılmıştır. Emîr Yeşbek ve Memlûklerin merkezi ordusu, Şehsuvar Bey'in ordusuna karşı kısa sürede muzaffer olmuştur. Şehsuvar Bey yanındaki az sayıda askerle Zamantı kalesine çekilmiştir. Emîr Yeşbek'in Zamantı kalesini kuşattığı sırada Osmanlı şehzadesi II. Bâyezid, Memlûk ordusuna her türlü yardımda bulunabileceğini iletmiştir. Osmanlının Şehsuvar Bey'e dair siyaseti 1466 yılında dostluk üzerine başlamışken, 1471 yılına kadar müdara (hile) siyasetine dönüşmüştür. Memlûkler ise zahiren dost görünerek Şehsuvar Bey'in teslim olmasını sağlamıştır. Akabinde müdara siyasetinin yüzünü göstererek, onu zincire vurmuşlardır. Şehsuvar Bey, Kahire'de işkence edilerek öldürülmüştür.

Bozkurt Bey müdara siyasetini, Şehsuvar Bey'in durumundan ibret alarak sürdürmüştür. Dulkadir Beyliği'nin başına geçtiği ilk yıllardan itibaren Memlûklerle iyi münasebetler kurmuştur. Bölgede Memlûk otoritesini daima göz önünde bulunduran Bozkurt Bey, Osmanlı ordusunun Dulkadir topraklarına uzanan gücünü kırmaya çalışmıştır. Bu konuda 1484'te Yakup Paşa'nın Bozkurt Bey tarafından tuzağa düşürülmesini örnek gösterilebilir. Akabinde Osmanlı ordusunun karargahını

yağmalayarak müdara siyasetini nihayete erdirmiştir. 1485-1490 yılları arasında yaşanan Osmanlı-Memlûk savaşlarında Bozkurt Bey, sırasıyla Karagöz Paşa, Hersekzade Ahmed Paşa ve Hadım Ali Paşa gibi Osmanlı paşalarına karşı müdara siyaseti izlemiştir. Çukurova’da yaşanan Osmanlı-Memlûk savaşlarında Bozkurt Bey, daima Osmanlı ordusuna iştirak edeceğine dair söz verdiği halde müdara (hile) siyaseti gereğince sözünde durmamıştır. 1488’deki Ağaçayırı Muharebesi’ni Memlûklerin kazanmasıyla Bozkurt Bey, tamamen Memlûklerin tarafına geçmiştir. Hatta kızını Memlûklerin komutanı Özbek’in oğluyla evlendirmiştir. Bu vakada tespit ettiğim müdara siyaseti öncekilerden farklı şekilde gerçekleşmiştir. Zira Osmanlı sultanına gönderdiği her mektupta tabiiyet ve dostluk bildiren Bozkurt Bey, Osmanlı-Memlûk savaşları devam ederken Memlûk komutanıyla akrabalık tesis etmiştir. Sultan II. Bâyezid’in düşmanıya, dost olarak müdara siyasetini riyakârlıktan iki yüzlü siyaset boyutuna taşımıştır. Elbette ki Bozkurt Bey’in bu tutumu, Dulkadir Beyliği’nin toprak bütünlüğünü korumak içindir. 1500 senesinde Safevî Devleti’ni kuran Şah İsmâil’e karşı Bozkurt Bey müdara siyaseti izlemiştir. Dulkadir Beyliği ile akrabalık tesis etmek isteyen Şah İsmâil’e verdiği sözü tutmamıştır. Akabinde 1507 yılındaki Elbistan Savaşı’nı kaybeden Bozkurt Bey, bir mektupla Şah İsmâil’e tabiiyet bildirmekle kalmayıp ayrıca “kasam nâmeçe (yemin mektubu)” hazırlamıştır. Buna rağmen Şah İsmâil Azerbaycan’a geri döndükten sonra müdara siyasetinin yüzünü göstermiştir. Bozkurt Bey’in oğullarının liderlik ettiği Dulkadir Türkmenleri, 1508-1509 yıllarında Safevî toprağı Diyarbakır’a saldırmışlardır. Bu savaşın akıbetiyle Bozkurt Bey, müdara siyasetinin de bedelini ödemiştir. Zira Dulkadir Türkmenleri savaşı kaybettiği gibi Bozkurt Bey’in oğulları da başı kesilmek suretiyle öldürülmüştür. 1512’de Osmanlı Devleti’nin tahtına oturan Sultan Selim’in doğu siyaseti, Çaldıran Muharebesi (1514)’ndeki zaferiyle başlamıştır. Bu süreçte Bozkurt Bey’in tutumu hem kendinin hem de Dulkadir Beyliği’nin akıbetini belirlemiştir. Çaldıran Muharebesi evvelinde Sultan Selim’in muharebeye davetini nazıkçe reddeden Bozkurt Bey, sefer menzillerindeki Osmanlı ordusunun iâşe kervanlarına zarar vermiştir. Anne tarafından dedesi olan Bozkurt Bey’in bu tutumu, Sultan Selim’i ziyadesiyle üzmüştür. Ancak Kemah kalesini kuşatan Osmanlı ordusunun iâşe kervanlarına, Dulkadir Türkmenlerinin yeniden hücumu geçmesi Sultan Selim’in sabrını taşırılmıştır. Bu bölümde yaptığım araştırmanın ilgili kaynaklarında, Sultan Selim için durumun

vahameti “... kızılbaşla yaptığımız savaşta kendisi gelmediği gibi birkaç asker gönderseydi, yine özrünü kabul ederdik.” sözleriyle aktarılmıştır. Netice itibarıyla Osmanlı ordusunun sefer menzillerinde sabote edilmesi ve Safevîlerle müttefik olması, Bozkurt Bey üzerine bir sefer kararı alınmasının sebepleri olmuştur. Dulkadir Beyliği’nde müdara siyasetinin sonunu getiren Turnadağ Muharebesi (1515) ile beylik toprakları Osmanlı hâkimiyetine girmiştir.

KAYNAKÇA

- Acar, A., ‘Memlûkler ile Dulkadirîliler’in Maraş Üzerindeki Nüfuz Mücadelesi (Karaca Bey (1337-1353) Zamanı)’, *I. Kahramanmaraş Sempozyumu I*, İstanbul, 2005, 375-383.
- Açoğlu, S., ‘Kahramanmaraş İl’indeki Dulkadiroğlu Beyliği Yapıları’ Yüksek Lisans Tezi, *Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü*, Bursa, 2019.
- Afyoncu, E., ‘Osmanlı Siyasî Tarihinin Ana Kaynakları: Kronikler’, *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, sayı: 2, Eylül 2003, 102-113.
- Ağır, A. M., ‘Memlûk Sultanı El-Melik Ez-Zâhir Seyfeddîn Çakmak Döneminde Memlûk-Dulkadir Münasebetleri (1438-1453)’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 151-163.
- Ahmed Vefîk Paşa, *Lehce-i Osmani* (Haz. R. Toparlı) Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2000.
- Akçadağ, G., ‘Sınır Şehri Malatya’nın İki Kez Osmanlı Hâkimiyetine Geçışı’, *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, sayı: 52, Eylül 2022, 1-30.
- Akgündüz, A., Öztürk, S., Baş, Y., ‘Dulkadir Beyliği Devrinde Darende’, *Maraş Tarihi’nden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları II* içinde, Y. Alparslan, M. Karataş, S. Yakar (ed.), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2008, 59-75.
- Alıç, S., ‘Dulkadirli Beyliği’nin Komşu Beylik ve Devletlerle Münasebetleri (1337-1522)’, Doktora Tezi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kahramanmaraş, 2017.
- Alıç, S., ‘Ramazanoğulları Beyliği-Dulkadiroğulları Beyliği Münasebetleri (1352-1522)’, [*Ramazanoğulları Beyliği*] *Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-III* içinde, M. Şeker, F.

- Y. Ayaz, Y. Kaya, A. Alıcı (ed.), Necmettin Erbakan Üniversitesi Kültür Yayınları, Konya, 2017, 291-315.
- Alkan, M., Gökbuğa, F., ‘Timur’un Anadolu’daki Yolu: Anadolu Günlüğü’, *1402 Ankara Savaşı Uluslararası Kongresi (Yıldırım-Timur) Bildiri Kitabı* içinde, M. Alkan (ed.), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014, 585-594.
- Altınöz, İ., ‘Fâtih Dönemi Osmanlı-Dulkadir İlişkileri’, *I. Uluslararası Hünkâra Vefâ Sempozyumu* içinde, Ö. Kul (ed.), Gebze Belediyesi Yayını, Gebze, 2013, 182-192.
- Altınöz, İ., *Dulkadir Eyaletinin Kuruluşu ve Gelişmesi*, Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2011.
- Anonim Osmanlı Kroniği (1299-1512)* (Haz. N. Öztürk), Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2015.
- Anonim Tevarih-i Al-i Osman (F. Giese Neşri)* (Haz. N. Azamat), Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1992.
- Arifi Paşa, ‘Alâüddevle Bey b. Süleyman Bey’, *Elbistan ve Maraş’ta Dulkadir Oğulları Hükümeti* içinde, Y. Alparslan, S. Yakar (ed.), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2011, 42-56.
- Arifi Paşa, ‘Halil Bey bin Zeyneddin Karaca Bey’, *Elbistan ve Maraş’ta Dulkadir Oğulları Hükümeti* içinde, Y. Alparslan, S. Yakar (ed.), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2011, 27-28.
- Arifi Paşa, ‘Melik Arslan Bey b. Süleyman Bey’, *Elbistan ve Maraş’ta Dulkadir Oğulları Hükümeti* içinde, Y. Alparslan, S. Yakar (ed.), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2011, 34-35
- Arifi Paşa, ‘Şehsuvar Bey b. Süleyman Bey’, *Elbistan ve Maraş’ta Dulkadir Oğulları Hükümeti* içinde, Y. Alparslan, S. Yakar (ed.), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2011, 35-40.
- Arslanyürek, Y., ‘Dulkadir Beyliği’nin Kuruluşu ve Zeyneddin Karaca Bey’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu II* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 425-435.

- Aşan, M. B., ‘Dulkadiroğulları Döneminde Harput’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 305-312.
- Azîz b. Erdeşîr Estrâbâdî, *Bez̤m u Rez̤m* (Çev. M. Öztürk), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014.
- Baş, Y., Tekin, R., *Maraş Vakıfları (Dulkadirli ve Osmanlı Dönemi)*, Konya-Ereğli Oğuz Dulkadiroğlu Bektik Kültürünü Yaşatma Derneği, Konya, 2007.
- Başkumandan Simbat, *Simbat Vekayinamesi* (Çev. H.D. Andreasyon), Türk Tarih Kurumu Kütüphanesinde Yayınlanmamış Nüsha.
- Baştürk, S., ‘Timur’un Anadolu-Ortadoğu Seferleri Döneminde Maraş ve Dulkadiroğulları İlişkileri’, *I. Kahramanmaraş Sempozyumu I*, İstanbul, 2005, 399-407.
- Baykal, B. S., ‘Uzun Hasan’ın Osmanlılara Karşı Katî Mücadeleye Hazırlıkları ve Osmanlı-Akkoyunlu Harbinin Başlaması’, *Türkmen Akkoyunlu İmparatorluğu* içinde, N.A. Akkoyunlu, A. Şen (ed.), Grafiker Yayınları, Ankara, 2003, 235-242.
- Behiştî Ahmed Çelebi, *Tarih-i Behiştî Varidat-ı Sübhani ve Fütuhât-ı Osmani II (1389-1502)* (Haz. F. Kaytaç), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2016.
- Behrâmnejâd, M. *Karakoyunlular-Akkoyunlular İran ve Anadolu’da Türkmen Hanedanları* (Çev. S. Gündoğdu, A. İçer), Kronik Kitap, İstanbul, 2019.
- Bertrandon De La Broquiere, *Bertrandon De La Broquiere’in Denizaşırı Seyahati* (Çev. İlhan Arda), Eren Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- BOA, TD, nr. 402, s. 142, 513-517, 555-556, 596, 610-611, 613, 618, 625, 949-958.
- BOA, TD, nr. 998, s. 452, 458, 459.
- Cezar, M., *Mufasssal Osmanlı Tarihi II. Cilt*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
- Çağrıçı, M., “Müdârâ”, *DİA*, 31. Cilt, s. 459-460.
- Çetin, H., *Timur’un Anadolu Seferi ve Ankara Savaşı*, Yeditepe Yayınları, İstanbul, 2012.

- Derviş Ahmed Âşıkî, *Aşıkpaşazade Tarihi (1285-1502)* (Haz. N. Öztürk), Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2013.
- Derviş Ahmed Âşıkî, *Aşık Paşazade Tarihi* (Haz. C. Çiftçi), Mostar Yayınları, İstanbul, 2012.
- Doğançay, S., ‘Dulkadir Türkmenlerinin Güneydoğu Anadolu’daki Faaliyetleri’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu III* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 179-188.
- Döğüş, S., ‘Osmanlıların Fethine Kadar Dulkadirli Türkmenleri’, *Maraş Tarihinden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları I* içinde, Y. Alparslan, M. Karataş, S. Yakar (ed.), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2008, 69-86.
- Dulkadiroğlu, H. T., Dulkadiroğlu, A., Dulkadiroğlu, M., ‘Osmanlı Döneminde Dulkadiroğlu Hanedanı Mensuplarının Durumu ve Osmanlı Arşivlerinde Dulkadiroğulları’, *Uluslararası Osmanlı Döneminde Maraş Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 209-219.
- Ebû Bekr-i Tihriânî, *Kitab-ı Diyarbekriyye* (Çev. M. Öztürk), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2013.
- Emecen, F. M., *Osmanlı İmparatorluğu’nun Kuruluş ve Yükseliş Tarihi (1300-1600)*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017.
- Emecen, F. M., *Yavuz Sultan Selim*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2017.
- Enverî, *Dustûrnâme-i Enverî (19-22. Kitaplar) [Osmanlı Tarihi 1299-1465]* (Haz. N. Öztürk), Çamlıca Basım Yayın, İstanbul, 2012.
- Ersan, M., Alican, M., *Türklerin Kayıp Yüzyılı Beylikler Devri*, Timaş Yayınları, İstanbul, 2017.
- Eyicil, A., ‘Dulkadiroğulları Beyliği (1337-1522)’, “Akdeniz’in Altın Kenti” *Kahramanmaraş* içinde, O. Doğan, R. Avcı, S. Yakar (ed.), Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Kahramanmaraş, 2014, 35-38.

- Eyicil, A., ‘Turna Dağı Savaşı ve Dulkadir Beyliği’nin Sonu’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 291-300.
- Gelibolulu Mustafa Âli, *Künhü’l-Ahbâr* (Haz. Ali Çavuşoğlu), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2019.
- Göde, K., *Eratnahılar (1327-1381)*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000.
- Gökbilgin, M. T., ‘XVI. Asır Başlarında Osmanlı Devleti Hizmetindeki Akkoyunlu Ümerası’. *Türkiyat Mecmuası*, cilt: 9, sayı: 49, Aralık 2010, 35-46.
- Güler, A., ‘Memlûk-Dulkadiroğulları Münasebetleri (1337-1517)’, Doktora Tezi, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2014.
- Gündoğdu, H., *Dulkadir Beyliği Mimarisi*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1986.
- Gündüz, B., ‘Kadı Ahmed Gâffarî’nin Târîh-i Cihân-Ârâ İsimli Eserinde Türk Hanedanları (Osmanlılar, Karakoyunlular, Akkoyunlular, Safevîler)’, Yüksek Lisans Tezi, *Kastamonu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kastamonu, 2019.
- Gündüz, T., *Son Kızılbaş Şah İsmâil*, Yeditepe Yayınevi, İstanbul, 2013.
- Güngörmez, E., ‘Dulkadir Beyliği Döneminde Elbistan’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu III* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 219-227.
- Hadîdî, *Hadîdî Tarihi (1285-1523)* (Haz. N. Öztürk), Bilge Kültür Sanat Yayınları, İstanbul, 2015.
- Hasan-ı Rumlu, *Ahsenü’t-Tevârih* (Çev. C. Cevan), Ardiç Yayınları, İstanbul, 2004.
- Haydar Çelebi, *Haydar Çelebi Rûznâmesi* (Haz. Y. Senemoğlu), Tercüman Gazetesi, t.y.
- Hoca Zeynelabidin Ali Abdi Bey Şirazi, *Tekmiletül-Ahbar (Safevî Devri-Şah İsmâil ve Şah Tahmasb Devirlerinin Tarihi)* (Çev. Vakıf Priyev), Azerbaycan İlimler Akademisi Doğu Araştırmaları Enstitüsü, Bakü, 1996.

- İbn Bîbî, *el-Evamirü'l-Ala'yye fi'l-Umuri'l-Ala'yye (Selçuk-name) II* (Çev. M. Öztürk), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1996.
- İbn Ecâ, *İbn Ecâ Seyahatnamesi* (Çev. M. Şeker), Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2019.
- İbn Tağrıberdî, *en-Nücûmu'z-zâhire* (Çev. A. Batur), Selenge Yayınları, İstanbul, 2013.
- İdrîs-i Bidlîsî, *Selim Şah-Nâme* (Haz. H. Kırlangıç), Hece Yayınları, Ankara, 2016.
- İnalcık, H., *Devlet-i 'Aliyye Osmanlı İmparatorluğu Üzerine Araştırmalar-I Klasik Dönem (1302-1606): Siyasal, Kurumsal ve Ekonomik Gelişim*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2017.
- Kanar, M., *Büyük Farsça-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, İstanbul, 2010.
- Kanat, C., 'Makrîzî'nin Kitâb es-Sulûk'unda Osmanlılar, Karamanoğulları ve Batı Anadolu Beylikleri ile İlgili Kayıtlar', Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir, 1991.
- Karadeniz, H. B., 'Dulkadirli Beyliği'nin Türk Tarihi İçindeki Yeri ve Önemi', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 313-330.
- Karadeniz, H. B., 'Dulkadirli Beyliği Tarihine Kısa Bir Bakış', *Maraş Tarihi'nden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları II* içinde, Y. Alparslan, M. Karataş, S. Yakar (ed.), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2008, 19-41.
- Kaya, A., 'Dulkadir Beyliği'nin Eratnalılar ile Münasebetleri', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu III* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 43-62.
- Kaya, A., 'Kadı Burhaneddin-Dulkadirli Münasebetleri', *C. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt:17, Sayı:1, 2013, 161-170.
- Kaya, M., *Dulkadiroğulları (1337-1522)*, Emek Ofset Yayınları, Ankara, 2021.
- Kesik, M., *Anadolu Türk Beylikleri*, Bilge Kültür Sanat, İstanbul, 2018.

- Kılıç, R., 'XV. Yüzyılın İkinci Yarısında Dulkadiroğulları Devleti Üzerinde Osmanlı-Memlûklü Rekabeti', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu III* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 229-242.
- Koca, S., *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, Berikan Yayınevi, Ankara, 2017.
- Kofoğlu, S., *Hamidoğulları Beyliği*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2006.
- Koprman, K. Y., 'El-Aynî'nin İkdü'l-Cümân'ında XV. Yüzyıla Ait Anadolu Tarihi ile İlgili Kayıtlar', Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi*, Ankara, 1971.
- Koprman, K. Y., *Mısır Memlûkleri Tarihi Sultan al-Malik al-Mu'ayyad Şeyh al-Mahmudi Devri (1412-1421)*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1989.
- Koyuncuoğlu, T., 'İbn İyâs'ın "Bedâi' ez-Zuhûr fî Vekâi' ed-Duhûr" Adlı Eserindeki Ramazanoğulları Beyliği ile ilgili Kayıtlar', Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir, 2004.
- Kunt, M., 'Siyasal Tarih (1300-1600)', *Türkiye Tarihi II Osmanlı Devleti 1300-1600* içinde, S. Akşin (ed.), Cem Yayınevi, İstanbul, 1989, 15-144.
- Kurt, A., 'Kuruluşundan Yıkılışına Kadar Dulkadiroğlu Beyliğinin Tarihi', *Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 62, Şubat 2023, 550-564.
- Kurtaran, U., 'Dulkadir Beylerinden Nâsireddin Mehmed Bey Dönemi (1399-1442)', *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu III* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 145-161.
- Lütfî Paşa ve Tevârih-i Âl-i Osman (Çev. Kayhan Atık), T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 2001.
- Mantran, R., *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi* (Çev. Server Tanilli), Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2019.
- Matrakçı Nasuh, *Rüstem Paşa Tarihi Olarak Bilinen Tarih-i Al-i Osman (Osmanlı Tarihi 1299-1561)* (Haz. G. İnan), Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı, İstanbul, 2019.
- Mehmed Neşrî, *Kitab-ı Cihan-nüma Neşrî Tarihi I-II* (Haz. F. R. Unat, M. A. Köymen), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2014.

- Musalı, N., ‘Anonim Bir Safevî Müellifinin Gözüyle Dulkadir Beyliğinin Son 20 Yıllık Tarihine Bakış’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 399-420.
- Müneccimbaşı Ahmed Dede, *Müneccimbaşı Tarihi I-II* (Haz. İ. Erunsal), Tercüman Gazetesi, t.y.
- Okkar, R., ‘Anadolu’da Türk Siyasi Birliğinin Sağlanması ve Dulkadiroğlu Beyliği’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu II* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 55-103.
- Özcan, A., ‘Osmanlı Tarihçiliğine ve Tarih Kaynaklarına Genel Bir Bakış’, *FSM İlmî Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, sayı: 1, Mart 2013, 271-293.
- Özel, A., “Dârülharp”, *DİA*, 8. Cilt, s. 536-537.
- Sağlam, A., *Memlûk Türk Devleti en-Nâsır Muhammed Devri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2021.
- Sarı, A., ‘Dulkadir Beyliği’, H. Şahin (ed.), *Anadolu Beylikleri El Kitabı* içinde, Grafiker Yayınları, Ankara, 2017, 363-378.
- Sarı, A., *XVI. Yüzyılda Dulkadirli Türkmenleri*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2018.
- Sarıkaya, A., ‘Dulkadir Beyliği’nin Sonunu Hazırlayan Göksun Meydan Savaşı’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu III* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 255-263.
- Solak, K., ‘İbn Tagri Birdi’nin “en-Nücûmu’z-zâhire” Adlı Eserinde Geçen Dulkadiroğulları Beyliği ile İlgili Kayıtlar’, Yüksek Lisans Tezi, *Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İzmir, 2004.
- Solak, İ., ‘XVI. Yüzyılda Maraş ve Çevresinde Dulkadirli Türkmenleri’, *Maraş Tarihinden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları I* içinde, Y. Alparslan, M. Karataş, S. Yakar, (ed.), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2008, 123-168.

- Söylemez, F., ‘Osmanlı-Dulkadirli Siyasi ve Sosyal Münasebetleri’, *Türk Dünyası Araştırmaları*, sayı: 138, Haziran 2002, 175-196.
- Sümer, F., ‘Çukur-Ova Tarihine Dâir Araştırmalar (Fetihten XVI. Yüzyılın İkinci Yarısına Kadar)’, *Tarih Araştırmaları Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, Mayıs 1963, 1-98.
- Sümer, F., ‘Dulkadir Elini Meydana Getiren Oymaklar’, *Maras Tarihinden Bir Kesit Dulkadir Beyliği Araştırmaları II* içinde, Y. Alparslan, Y., M. Karataş, S. Yakar (ed), UKDE Kitaplığı, Kahramanmaraş, 2008, 13-18.
- Sümer, F., *Oğuzlar Türkmenler Tarihleri Boy Teşkilatı Destanları*, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2016.
- Sümer, F., *Safevî Devleti’nin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2018.
- Sürmeli, F., ‘Keşfü’l-Ğumem fi Tarihi’l-Ümem Adlı Eserin 1-100. Varaklarının Transkripti’, Yüksek Lisans Tezi, *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Malatya, 2019.
- Süryani Patrik Mihail, *Süryani Patrik Mihailin Vekayinamesi İkinci Kısım (1042-1195)*, Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi Kütüphanesi Araştırmaları Merkezi Yayınlanmamış Nüsha, 1944.
- Şeker, M., ‘Dulkadir Beyliği ve Diğer Türkmenler Hakkında Önemli Bir Kaynak: İbn Bahadır’ın Vekâyi’ et-Türkmân Adlı Eseri’, *Türk Dünyası Araştırmaları*, Cilt: 122, Sayı: 241, Temmuz-Ağustos 2019, 257-266.
- Şeker, M., ‘Memlûk Kumandanı Emîr Yeşbek ile Dulkadir Bey’i Şehsuvar Arasındaki Mücadele ve Şehsuvar’ın İdamı’, *Tarih Okulu Dergisi (TOD)*, Sayı: 35, Ağustos 2018, 526-553.
- Şemseddin Samî, *Kamus-ı Türki*, İkdâm Matbaası, İstanbul, 1900.
- Şerefeddin Ali Yezdî, *Emîr Timur (Zafername)* (Çev. A. Batur), Selenge Yayınları, İstanbul, 2013.

- Şükürov, G., ‘Safevî Devleti’nin Kuruluşu ve I. Şah İsmâil Devri (907-930/1501-1524)’, Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 2006.
- Şükürov, Q., ‘Şah İsmâil ve Dulkadiroğulları’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 223-238.
- Uğurluer, M., ‘Ayntab’da Dulkadiroğlu Şehsuvar Bey Adına Basılan Sikke’, *Arkeoloji ve Sanat*, sayı: 121, Ocak-Nisan 2006, 109-112.
- Urfalı Mateos, Papaz Grigor, *Urfalı Mateos Vekayinamesi (952-1136) ve Papaz Grigor’un Zeyli (1136-1162)* (Çev. H.D. Andreasyon), Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2000.
- Uzunçarşılı, İ. H., *Anadolu Beylikleri ve Akkoyunlu, Karakoyunlu Devletleri*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2011.
- Uzunçarşılı, İ. H., *Osmanlı Tarihi II. Cilt*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2016.
- Üner, M. E., ‘Osmanlı-Akkoyunlu Hâkimiyet Mücadelesinde Karamanoğulları’nın Rolü’, *[Karamanoğulları Beyliği] I. Cilt Uluslararası Orta Anadolu ve Akdeniz Beylikleri Tarihi, Kültürü ve Medeniyeti Sempozyumu-II* içinde, M. Şeker, M. Mercan, Y. Kaya, C. Uncu (ed.), Necmettin Erbakan Üniversitesi Yayınları, Konya, 2016, 194-215.
- Tansel, S., *Osmanlı Kaynaklarına Göre Fâtih Sultan Mehmed’in Siyasi ve Askeri Faaliyeti*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2014.
- Tansel, S., *Sultan II. Bâyezid’in Siyasi Hayatı*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2017.
- Tansel, S., *Yavuz Sultan Selim*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2016.
- Tekindağ, Ş., ‘Fâtih Devrinde Osmanlı-Memlûklu Münasebetleri’, *Tarih Dergisi*, sayı:30, Mart 1976, 73-98.
- Tekindağ, Ş., ‘Fâtih ile Çağdaş Bir Memlûklu Sultanı Aynal El-Ecrûd (1453-1460)’, *Tarih Dergisi*, sayı:23, Mayıs 1969, 35-50.

- Topal, N., ‘Dulkadir Beyliği’nin Karamanoğulları ile Münasebetleri’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu I* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 239-254.
- Türkay, C., *Başbakanlık Arşivi Belgelerine Göre Osmanlı İmparatorluğu’nda Oymak Aşiret ve Cemaatler*, İşaret Yayınları, İstanbul, 2012.
- Yakar, S., ‘Dulkadir Beyliğini Oluşturan Türkmen Boyları ve Cerid Türkmenleri’, *Uluslararası Dulkadir Beyliği Sempozyumu II* içinde, C. Kabakçı, S. Yakar (ed.), Kahramanmaraş Belediyesi, Kahramanmaraş, 2012, 351-368.
- Yavuz, N., *Anadolu’da Beylikler Dönemi-Siyasi Tarih ve Kültür*, Gündüz Yayınevi, Ankara, 2002.
- Yinanç, M. H., ‘Akkoyunlular’, *Türkmen Akkoyunlu İmparatorluğu* içinde, N.A. Akkoyunlu, Adil Şen (ed.), Grafiker Yayınları, Ankara, 2003, 21-42.
- Yinanç, M. H., Ord. Prof. Mükrimin Halil Yinanç Makaleler (Haz. F. Başar, İ. Gökhan, Ö. H. Özalp), Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2017.
- Yinanç, R., *Dulkadir Beyliği*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1989.
- Yücel, Y., *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar I*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1991.
- Yücel, Y., *Anadolu Beylikleri Hakkında Araştırmalar II (Eretna Devleti-Kadı Burhaneddin Ahmed ve Devleti-Mutahharten ve Erzincan Emîrliği)*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1989.
- Yücel, Y., Sevim, A., *Osmanlı Klasik Döneminin Üç Hükümdarı Fâtiḥ-Yavuz-Kanuni*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2020.
- Yücel, Y., Sevim, A., *Türkiye Tarihi I*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1990.
- Zorlu, Ç. D., *Anadolu Türk Beylikleri Tarihi*, Kamer Yayınları, İstanbul, 2015.
- Zühuri-Devleti-Safevîyan (Transkript, Tercüme ve Tıpkı Basım)* (Haz. Namıq Musalı), Bakü, 2013.

İnternet Kaynakları

<https://sozluk.gov.tr/>, ‘Müdara’, Erişim Tarihi: 21.12.2023.